

VITRALII

LUMINI ȘI UMBRE

Publicație editată de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în
Retragere din Serviciul Român de Informații

DIRECTOR: Col. (r) Filip Teodorescu

Contact:

București, str. Toamnei nr. 37, sector 2

Tel.: (0040)-21-2119957

acmrr.bucuresti@acmrr-sri.ro

www.acmrr-sri.ro

©ACMRR-SRI

București 2020-2021

ISSN 2067-2896

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE”

Consultanți științifici

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu
Prof. univ. dr. Mihail M. Andreescu
Dr. ist. Alex Mihai Stoenescu
Conf. univ. dr. Aurel V. David

Colegiul de redacție

Redactor șef:

Col. (r) Hagop Hairabetian

Secretar de redacție:

Gl. bg. (r) Maria Ilie

Membri:

Gl. mr. (r) Dumitru Bădescu
Gl. mr. (r) Marin Ioniță
Gl. bg. (r) Nechifor Ignat
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu
Col. (r) dr. Tiberiu Tănase
Col. (r) Gheorghe Trifu

Responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor publicate revine exclusiv autorilor acestora. Opiniile și punctele de vedere exprimate de autori în cuprinsul revistei pot să nu corespundă integral cu cele ale ACMRR-SRI. Reproducerea sub orice formă a conținutului acestei publicații este permisă cu menționarea sursei și a autorului. Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

C U P R I N S

Editorial

- România, un popor, o țară 9

File de istorie

- Recunoașterea internațională a României Mari (III) 11
Conf. univ. dr. Mihai Racovițan, Sibiu
- Privire prin vitraliile unui sfârșit de epocă – III. Un proces pentru liniștea străzii 31
Col. (r) conf. univ. dr. Aurel V. David
- Blagoveștenie 1991: procesul celor 24-1-2. Secvențe necenzurate 65
Col. (r) Gheorghe Ciobotaru
- Mișcarea legionară în Dobrogea (1932 – 1940) 76
Col. (r) Puia Dumitru Bordeiu, doctor în istorie

Memorie profesională

- Apărarea ordinii constituționale – obiectiv constant al serviciilor române de informații. Evoluție instituțională (II) 87
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu
- Programul nuclear românesc în memoria profesională (II) 112
Gl. mr. (r) Dumitru Bădescu
- Leapădă-te de Satana, că vine Praznicul! 118
Col. (r) Alexandru Bochiș Borșanu

Colțul mizantropului

- Marea risipă 123
Col. (r) Hagop Hairabetian

În sprijinul culturii de securitate

- Impactul geopolitic al acordului de pace dintre Israel și Emiratele Arabe Unite 125

Dr. Alba Iulia Catrinel Popescu

- Afganistan: talibanii se întorc la putere128

Mario Balint, redactor, *Radio România Actualități*

- Note de lectură133

- Două lucrări de excepție pentru geopolitica românească (Tiberiu Tănase, Maria Ilie)
- Sorin Aparaschivei, Ioan Codruț Lucinescu: Cercetări asupra începuturilor istoriei moderne a serviciilor de informații românești, 1842 - 1878 – col. (r) dr. Tiberiu Tănase
- Număr aniversar „Dincolo de orizonturi”

Pagini literare144

- Viorel Pop, Gheorghe Trifu, Dumitru Dănaș, Ioan Grigoraș, Gheorghe Micle, Gheorghe Vlaicu, Corin Bianu, Emil Dreptate

Din viața și activitatea ACMRR-SRI148

- Cronologie: iulie – octombrie 2020
- Prezenți în viața și cultura cetății
- Noi apariții editoriale149
- *Vitralii – lumini și umbre*” – prezență și ecouri.....150

ROMÂNIA, UN POPOR, O ȚARĂ

Sunt puține popoarele care au o istorie atât de zbuciumată ca aceea a poporului român. Să trăiești secole de-a rândul în spațiul carpato-dunărean și să rezști valului de năvăliri barbare, după care să te vezi înconjurat de trei imperii, toate averse de a-și lărgi fruntariile pe seama bogatelor și mănoaselor tale pământuri, sau chiar de a te înghiți cu totul, să le ții piept, toate acestea au fost faptele unui popor dârz și mândru. Unele părți ale trupului țării noastre au fost totuși smulse și au sângerat secole, precum Ardealul, a cărui unire cu sfântul trup al țării o sărbătorim în prag de decembrie. Mai sângerează și astăzi Basarabia și Bucovina, dar noi credem, suntem convinși că într-o zi nu prea îndepărtată vor reveni și ele la sânul patriei.

România ca stat independent și întregit pe hotarele vechii Dacii este creația exclusivă a poporului român care și-a impus cu sacrificii voința pe redutele de la Plevna, pe câmpiile Mărășeștiului sau prin opinca arborată la Budapesta, dar și prin atitudinea demnă, tranșantă a delegației române la tratativele de pace de la Versailles.

Niciodată poporul român nu a tânjit după pământurile altor popoare, statul român nu a manifestat niciodată tendințe expansioniste, colonialiste, nu și-a trimis corăbiile, deși putea s-o facă, să cucerească meleaguri străine. Am vrut doar să apărăm ce este al nostru, pământul strămoșesc. Acum, după mai bine de o sută de ani de la unirea Ardealului cu patria mamă, mai sunt medii care nu condesc să blameze și să conteste acest eveniment, refuză cu obstinație să facă diferența între realitate și unele visuri de mărire de mult apuse. Este bine să nu uităm istoria, dar mai ales lecțiile care pot fi deprinse, iar poporul român nu uită și nu poate uita istoria sa.

Statul Român de azi, învingând toate vitregiile istoriei sale, și-a găsit locul care i se cuvine în rândul națiunilor europene și a devenit un membru activ și stimat al Alianței Nord-Atlantice. Avem mulți prieteni peste tot în lume, poporul român, în ciuda celor puțini care mai încearcă să arunce în noi cu noroi, își menține sufletul curat, dornic de pace, păstrându-și aceeași demnitate, mândrie și dragoste de țară precum oștenii marilor noștri voievozi.

*

La Asemenea tuturor românilor, veteranii serviciilor de informații au trecut cu greu printr-un an cu mari dificultăți, marcat aproape în totalitate de crizele generate de pandemia de coronavirus. Asemenea tuturor românilor, ei au făcut față greutăților și s-au străduit, pe cât posibil, să fie alături unii de alții și să-i ajute pe cei aflați în dificultate. Asociația a depus și continuă să depună eforturi, în limitele impuse de condițiile economice și sanitare, pentru a-i sprijini pe membrii săi să depășească aceste dificile momente.

sfârșit de an greu, urăm tuturor colegilor noștri, cititorilor revistei și tuturor românilor un an nou cu mai puține greutăți, mai multă sănătate și belșug în toate!

FILE DE ISTORIE

RECUNOAȘTEREA INTERNAȚIONALĂ A ROMÂNIEI MARI (III)¹

În privința teritoriilor unite cu România, contactele și tratativele între conducerea P.N.R. și cea a secției române a P.S.D.U. în problema autodeterminării Transilvaniei, începuseră înainte de 12 octombrie (n.r. 1918), părțile pronunțându-se categoric favorabil pentru colaborarea celor două partide în cadrul unui consiliu comun. De altfel, Vaida mărturisește că el și A. Vlad aveau vechi contacte cu organizația socialiștilor români, „care au avut inițiativa de a delega cinci inși să discute cu noi un pact de colaborare. Cere să fie admiși în conducerea noastră provizorie, în număr egal cu noi”.² La Budapesta, după Declarația citită în 18 octombrie în parlament, a avut loc un contact între conducerea social-democraților, reprezentată prin Ion Flueraș, Ion Mihuț și deputații P.N.R., iar la 23-24 octombrie s-a stabilit necesitatea creării Consiliului Național Român pe baza principiului parității între cele două partide, principiu în jurul căruia s-a discutat îndelung, în final, conducătorii P.N.R. acceptându-l.

Constituindu-se Consiliul Național Maghiar la 25 octombrie (în preajma izbucnirii revoluției la Budapesta), sub conducerea prelatului János Hock, conducerea deținând-o, de fapt, Károlyi, care și-a asigurat colaborarea social-democraților lui Garami Ernő, Bokányi și Kunffy și a radicalilor lui Jászi Oszkár, consiliu în al cărui program figura și acordarea de drepturi pentru naționalități într-o Ungarie independentă, dar nedezmembrată, o delegație a românilor, sașilor și maghiarilor din Transilvania a luat contact cu Jászi. El se bucura de popularitate între români; sociologul ungar studiasse problema de naționalitate și tratase cu căldură chestiunea românească. Teoreticianul ungar avea însă un defect: nesocotea aspectul politic al problemei de naționalitate, continua să creadă cu îndărătnicie că se poate înfăptui principiul național în cadrele statului național ungar. Ceea ce nu era posibil.

Delegația care a purtat discuții cu Jászi Oszkár în clădirea noii primării din Budapesta era formată din Vaida Voevod, A. Vlad, I. Erdélyi, deputatul sas Schuller și deputatul Vartán Endre, armean maghiarizat din Turda. Vaida a

¹ Primele două părți ale studiului au fost publicate în numerele 42 și 43 ale revistei.

² SJSAN, Fond Alexandru Vaida Voevod, caiet 4.

expus planul dispozițiilor considerate ca necesare de către români spre a asigura viața și averea cetățenilor, siguranța publică pe teritoriul Transilvaniei. Mai întâi trebuia lansat un apel către români, maghiari și sași, spre a se înțelege pașnic și a se menține ordinea. Apelul trebuia să fie semnat de Hock din partea ungarilor, O. Meltzer (președintele grupului săsesc din Cameră) în numele sașilor și de Th. Mihali din partea românilor, în calitate de președinți, cu mențiunea că Vaida avea împuternicirea de semnătură din partea lui Mihali. A propus apoi să se organizeze în fiecare județ un „consiliu național” separat pentru fiecare naționalitate. S-a mai stabilit ca dintre soldații reveniți de pe fronturi să se organizeze „gărzi”, aflate sub ordinul președinților „consiliilor județene naționale”, care se vor afla în permanent contact pentru a omogeniza și sincroniza dispozițiile. Solda și aprovizionarea „gărzilor” trebuia să fie asigurate de guvern prin administrațiile financiare. Era de maxim interes și singurul mijloc de a disciplina mulțimile, ca *„să nu se organizeze în grupuri anarhice mulțimile revoltate. Organizându-se în gărzi, sub comanda ofițerilor care se bucură de autoritate, iar pe aceștia punându-i sub comanda oamenilor înțelepți și de nume simpatizat de poporul din județ, vom putea stăpâni ordinea”*. Cu toate obiecțiile deputatului Vartán, care cerea în toate o prioritate a maghiarilor, neînțelegând nici în acel ceas mersul vremii, Jászi a fost de acord cu toate propunerile lui Vaida, angajându-se în numele Consiliului Național Maghiar. Apelul a fost întocmit la hotelul „Jägerhorn”, de către Vaida. Un text scurt, pe care l-a tradus în maghiară și germană, semnându-l pe Th. Mihali, iar Schuller s-a angajat să procure de îndată semnătura lui Meltzer și să-l predea lui Jászi sau Hock spre publicare în presă.³ Observăm cum s-a născut ideea înființării consiliilor și gărzilor naționale și contribuția lui Alex. Vaida Voevod.

Întrucât în ultimele zile ale lunii octombrie guvernul ungar încă recunoștea autoritatea Habsburgilor, iar împăratul-rege Carol îl trimisese la Budapesta pe arhiducele Iosif, conducerea P.N.R. l-a desemnat pe Vaida să-i prezinte arhiducelui intențiile românilor. Audiența a avut loc în ziua de 30 octombrie, orele 11, la palatul regal și a durat cam o oră. Explicându-i arhiducelui Iosif că de la 1868 este primul politician român care se poate prezenta oficial înaintea Habsburgilor, *„deoarece guvernul care s-a perindat totdeauna a găsit modalitatea ca să țină departe reprezentanții popoarelor nemaghiare...”*, Vaida i-a expus cum, în timp, românii au pierdut încrederea în Habsburgi, aceștia întotdeauna sacrificând interesele și drepturile popoarelor credincioase, îndeosebi după pactul cu nobilii unguri din 1867. La întrebarea

³ *Ibidem.*

arhiducelui: „Ce crezi D-ta, cum ar hotărî românii, dacă s-ar face un plebiscit? Ar vota pentru rămânerea lor în cadrele monarhiei austro-ungare, ori pentru unirea lor cu România?”, Vaida precizându-i că „națiunea română stă pe baza declarației prezentate în Camera Deputaților”, i-a răspuns: „Când e vorba de mulțimi, este greu de prevăzut atitudinea lor, fiind dependentă de multe imponderabile, de impulsuri momentane... La tot cazul, vom convoca o conferință națională, conform tradițiilor noastre. Acolo, întregul popor român va fi reprezentat, prin delegații trimiși de fiecare circumscripție electorală, din toate ținuturile românești ale Transilvaniei, Banatului și Ungariei... Cred, Alteță Imperială, că după toate câte am avut onoarea să vă expun, dispoziția întregii națiuni române, astăzi, e de așa încât dacă nu cu unanimitate, dar cu aproape unanimitate, toți românii vor vota pentru unirea lor cu România”. La demonstrația arhiducelui că și România are interesul „ca să existe o monarhie puternică austro-ungară, considerând vecinătatea ei cu Rusia și stările anarhice de acolo... apoi, din punct de vedere economic, părțile locuite de români își găsesc posibilități mai avantajoase spre apus... desigur, va trebui să fie satisfăcute așteptările politice ale românilor... eu nu am cunoscut situația... am fost cu totul greșit informat...”, Vaida i-a replicat: „Va trebui, cred, ca Alteță Voastră să stăruiască pe lângă M. Sa ca monarhul să se informeze direct, ascultând pe reprezentanții tuturor popoarelor sale”.⁴

În noaptea aceleiași zile se finalizau tratativele dintre reprezentanții P.N.R. și ai P.S.D., hotărându-se constituirea Consiliului Național Român Central din Transilvania și părțile ungurești. La ora 8 dimineața, în ziua de 31 octombrie, Consiliul Național Român Central, „unicul for care reprezintă voința poporului român și se bazează pe libera hotărâre asigurată de curentul vremii și de voința popoarelor libere”⁵ s-a declarat constituit. Hotărârea și cele petrecute în seara zilei de 30 octombrie s-ar fi desfășurat cam în felul următor, potrivit relatărilor lui Tiron Albani, prezent la discuții. După ce Ion Mihut declară că sunt trimișii Secției române a P.S.D. și subliniază prăbușirea definitivă a Austro-Ungariei, constituirea Consiliului Național Ungar și planul acestuia de a proclama Ungaria republică, propune colaborarea în cadrul Consiliului Național Român. La întrebarea lui Șt. Cicio Pop cu privire la modalitatea de colaborare, Ion Flueraș propune un consiliu format din 12 membri, 6 socialiști și 6 naționali. Reprezentanții Partidului Național Român se retrag în camera vecină pentru a se consulta, la revenire Goldiș declarând

⁴ Ibidem, caiet 6.

⁵ „Adevărul” din 21 octombrie/3 noiembrie 1918.

acceptabilă formula de colaborare. Apoi Mihuț prezintă lista cu cele șase nume ale socialiștilor, toți membri în Comitetul Central. Al. Vaida îi întreabă dacă nu-i vor „împușca ungurii” dacă fac „Consiliul Național Român la ei acasă” (în Budapesta), la care T. Albani răspunde că muncitorii îi vor apăra în caz de nevoie. Șt. Cicio Pop prezintă lista naționalilor. Relatările lui T. Albani sunt confirmate de cele ale lui I. Flueraș, unul dintre inițiatorii tratativelor: *„în seara zilei de 30 oct., Comitetul român muncitor din Budapesta a hotărât să someze pe deputații români să constituie împreună un Consiliu național român. O delegație merge la Jägerhorn (hotelul din Budapesta unde locuiau deputații I. Flueraș, Enea Grapini și T. Albani).*

Sfătuirea cu Vaida, A. Lazăr și V. Goldiș... Când ne-am dus la reprezentanții Partidului Național din Budapesta cu această propunere, domniile lor ne-au primit cu toată dragostea și fără multă discuție au acceptat propunerea noastră și astfel s-a format Consiliul Național, din 12 membri, 6 din partea noastră și 6 din partea lor”. Reprezentanții Comitetului Executiv al P.N.R. în Consiliul Național erau: Th. Mihali, V. Goldiș, Alex. Vaida Voevod, Șt. Cicio Pop, A. Vlad și A. Lazăr, iar din partea Comitetului Central al Partidului Social-Democrat: I. Flueraș, Iosif Jumanca, E. Grapini, Basil Surdu, T. Albani și Iosif Renoi. Imediat după constituirea sa, acest adevărat guvern provizoriu al Transilvaniei, însărcinat cu pregătirea Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, C.N.R.C. a publicat un manifest, chemând poporul la solidaritate și luptă pentru împlinirea idealului național: „Revoluția a învins – proclama manifestul. S-a constituit Consiliul Național Român. Europa este în flăcări. Popoarele subjugate au scuturat jugul robirii de clasă și de rasă. Epoca apăsării naționale a trecut și toate popoarele dispun liber de soarta lor”.⁶

Concomitent, se organizează ofițerii și soldații români din Viena, aflați în mare număr în oraș și împrejurimi, cam 50.000. La 31 octombrie se constituie Senatul Militar Român din Viena (Sfatul Central al Ofițerilor și Soldaților din Ardeal și Bucovina), sub președinția politică a lui Iuliu Maniu, ca reprezentant al ardelenilor și al C.N.R.C. și Isopescu-Grecul, ca reprezentant al bucovinenilor, iar ca președinte militar general Ioan Boeriu și locțiitor căpitanul Traian Popa. Ofițerii și soldații români au fost aceia care au păzit instituțiile de artă și cultură din Viena, magazinele de alimente și îmbrăcăminte, controlând, în fapt, capitala fostului imperiu cuprinsă de revoluție.

La rândul ei, legiunea română din Praga, care conlucra strâns cu Senatul Militar din Viena, după ce la Praga a izbucnit, în 28 octombrie, revoluția, în

⁶ Ibidem.

lipsa trupelor cehe dislocate în Austria și Ungaria, a dat un concurs prețios restaurării naționale a cehilor.⁷

De la început, Senatul Militar din Viena a recunoscut Consiliul Național Român Central și a pus la dispoziția acestuia pe cei 50.000 de soldați și ofițeri aflați în Viena, refuzând totodată discuțiile propuse de Károlyi cu privire la Transilvania. Se îndreptau spre Transilvania spre a se pune sub ascultarea C.N.R.C. și trupele române din Praga și cele aflate pe alte teritorii ale fostei monarhii.

Se poate constata însemnătatea intervalului cuprins între 18 și 31 octombrie, când românii au luat marile decizii ce vor inaugura o nouă eră politică pentru Transilvania și Bucovina. Contribuția lui Vaida în luarea acestor decizii, inițiativele sale, redactarea unor acte politice majore, contactele și tratativele politice pe care le-a dus din însărcinarea conducerii P.N.R., toate sunt relevante pentru a se putea afirma că în tumultuoasa toamnă a anului 1918, când s-a finalizat dezideratul libertății și unității naționale a tuturor românilor, rolul lui Alex. Vaida Voevod a fost deosebit de însemnat. De altfel, conlucrarea și împărțirea răspunderilor între membrii Comitetului Executiv al P.N.R. a funcționat bine. O mărturisește însuși Vaida, când spune că, încă la Oradea, în 12 octombrie, „am hotărât că vom sta cu toții în permanentă legătură telefonică ori prin curieri, informându-ne. În toate situațiile, fie locale, fie de importanță generală, fiecare dintre noi (Arad: Șt. Cicio Pop, Goldiș, Suciu; în sud: Vlad, la Orăștie; în nord: Mihali și eu; la Oradea-Bihor: A. Lazăr) vom avea să dispunem, în numele Comitetului P.N.R.”.⁸

Împrejurările au făcut ca lui să-i revină îndatorirea de a prezenta în parlamentul ungar *Declarația* conducerii P.N.R. de autodeterminare și despărțire a românilor din Ungaria. Pe baza acesteia și în numele principiilor cuprinse în ea se desfășoară toate acțiunile, se iau toate hotărârile, din a doua jumătate a lunii octombrie și din luna noiembrie, încoronate de Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, de proclamarea Unirii Transilvaniei cu România. Mulți au spus și încă se mai spune că a făcut-o din oportunism, din dorința de a nu fi eliminat de pe scena vieții politice românești postbelice, datorită trecutului său politic „controversat”. Dar atitudinea sa prohabsburgică, dinasticismul său – pe care nu le-a negat niciodată – au constituit pentru el încercarea de a contracara politica tot mai opresivă, la început de veac XX, a guvernanților unguri; soluțiile propuse de el nu au urmărit altceva decât libertatea, egalitatea națională a românilor în cadrul Imperiului habsburgic, într-o vreme când

⁷ Ion Clopoțel, *Revoluția din 1918 și unirea Ardealului cu România*, Edit. revistei „Societatea de mâine”, Cluj, 1926, p.57-58.

⁸ SJSAN, Fond Alexandru Vaida Voevod, caiet 4.

disparația acestuia nu se întrezărea. În cadrul conducerii P.N.R. au existat, nu o dată, orientări diferite, însă în momentul hotărâtor unitatea de acțiune s-a realizat. De asemenea, nu trebuie uitat că Vaida se numără printre cei trei deputați ai P.N.R.-ului care mai făceau parte din Parlamentul Ungariei în anul 1918, avea o îndelungată experiență politică și parlamentară, era deopotrivă temut și apreciat, iar misiunea pe care și-a asumat-o în ziua de 18 octombrie, în consens cu colegii săi, comporta o doză de risc, fiindcă erau vremuri dramatice. Suntem de aceeași părere cu prof. univ. Liviu Maior, că ziua de 18 octombrie a fost „cel mai frumos și expresiv moment al carierei parlamentare începută în 1906, punctul culminant al îndelungatei sale lupte pentru dreptate națională. Era ora sa „astrală” pe care nu și-a permis să o „piardă”.

Imputările, atacurile din partea celor care i-au devenit adversari politici după 1918 au avut o doză de invidie politică, cariera lui Vaida fiind în ascensiune până la înalta demnitate de prim-ministru.

După episodul budapestan din 18-31 octombrie, Vaida revine în Ardeal, fiind ales printre cei șase membri ai P.N.R. în Consiliul Național Român Central care-și stabilește, începând cu ziua de 2 noiembrie, sediul la Arad, în casa lui Șt. Cicio Pop, desemnat președinte al acestuia, Gh. Crișan fiind desemnat secretar general. Sediul acestui nou „guvern” a fost până la 1 decembrie 1918 în locuința lui Cicio Pop.⁹ Consiliul Național Român Central, sau Sfatul Național Român, cum începe să fie cunoscut în popor, și-a impus de la început autoritatea. Dr. Ștefan Cicio Pop le-a cerut românilor din toate colțurile Transilvaniei, printr-un articol intitulat „*Către națiunea română*”¹⁰, să creeze consilii naționale locale, județene, orașenești și comunale și gărzii naționale. Rostul acestor consilii și gărzii naționale era să apere ordinea, siguranța, liniștea și averea oamenilor. Gărzile naționale, formațiuni paramilitare (constituite în bună măsură din militari români din fosta armată austro-ungară, soldați, subofițeri și ofițeri, care în general au avut armament asupra lor și au constituit brațul înarmat al unirii – n.a.), urmau să oprească jafurile și omorurile pe care le comiteau elemente naționalist-șovine maghiare în diferite zone și localități ale Transilvaniei, cu precădere în vestul provinciei¹¹. „*Consiliile și gărzile naționale instalate de la Satu Mare la Brașov și de la Timișoara până la Bistrița, restabilesc ordinea, încheie tranzacții*

⁹ Ștefan Pascu, *Făurirea statului național unitar român. 1918*, II, p.91.

¹⁰ Dr. Aurel Galea, *Formarea și activitatea Consiliului Dirigent al Transilvaniei, Banatului și ținuturilor românești din Ungaria (2 decembrie 1918-10 aprilie 1920)*, Tg. Mureș, 1996, p.77.

¹¹ Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României, 1916-1919*, vol. III, ediția a II-a, 1925, p.268.

*provizorii cu comunitățile de maghiari, secui și sași, ocrotesc organele administrative, supraveghează lucrările de demobilizare a armatei și îngrijesc transportul soldaților la căminele lor”.*¹²

În drum spre casă, Vaida s-a oprit la Cluj, unde le-a făcut frunțașilor români din oraș o succintă expunere asupra celor discutate cu Jászi și a subliniat necesitatea constituirii de urgență a Consiliului Național Român și a gărzii românești. Abia sosit la Dej, în aceeași zi s-a comunicat telefonic din Cluj că deja s-a constituit Consiliul Național Român al județului Cluj. O delegație de români, în frunte cu Emil Hațieganu, s-a prezentat la Consiliul maghiar condus de prof. Apáthy, anunțând constituirea Consiliului Român, drepturile ce se atribuiau acestui consiliu și gărzii de sub comanda sa, ca reprezentante ale majorității etnice.

Vaida s-a pronunțat categoric împotriva consiliilor și gărzilor județene mixte, româno-maghiaro-săsești, cum era să se întâmple la Sibiu și Brașov, sau și mai grav, acea „Republică bănățeană” cu care îi zăpăciseră iscusit pe tinerii ofițeri români din Banat „republicanii” socialiști slavi și maghiari care au operat pe lângă generalul comandant francez al trupelor de ocupație din zonă, proces ce a fost paralizat și oprit tocmai la Paris, dar cu eforturi. În entuziasmul lor, românii scăpărau de dorința de a acționa, dar lipsiți fiind de experiență politică era nevoie de o serioasă muncă de lămurire și orientare.¹³

Colaborarea cu consiliile maghiarilor și germanilor era chiar indicată, pentru evitarea dezordinilor, dar conducerea și deciziile trebuia să aparțină românilor. Al. Vaida Voevod, pe lângă Șt. Cicio Pop, a elaborat și el o „directivă” ce anunța constituirea consiliilor și gărzilor naționale, numite și „instrucțiuni”. Momentul acesta l-a prins în *Memoriile* sale în felul următor: „*apoi am redactat «instrucțiunile» tipărite la tipografia din Dej, a lui Goldstein ori Bernat și iscălite de Mihali. Aceste «instrucțiuni» le-am expediat prin tânărul avocat Laurențiu Oanea (din Sângeorgiul Român, unde-i zice Zdrobău), în toate comitatele spre asigurarea coordonării acțiunii identice, a mișcării revoluționare*”.¹⁴ Întrucât textul a fost iscălit de Th. Mihali, din această cauză unii autori consideră că dr. Mihali este autorul „directivei” elaborate, în realitate, de Al. Vaida Voevod. Mai aducem un argument că paternitatea acestei „directive”, intitulată „*Spre orientare*” aparține lui Vaida. Pe exemplarul original, scris de el, a făcut următoarea însemnare: „*Brouillonul, după care, în*

¹² Silviu Dragomir, *Un sfert de veac de la unirea Transilvaniei*, în *Transilvania*, anul 74, noiembrie-decembrie 1943, nr. 11-12, p. 808.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Alexandru Vaida Voevod, *Memorii*, vol. I, 1994, p.270.

Dej, am dictat, în 3/XI 1918, «Spre orientare = directivă», iscălită de Mihali»¹⁵. Forma grafică a însemnării de mai sus este identică cu textul „directivei”.

Spicuim din cuprinsul documentului. Vaida accentuează chiar de la început că atât Consiliul Național Român Central cât și consiliile naționale județene, orășenești și comunale trebuie să se sprijine, în toate activitățile lor, numai pe „Declarația” de autodeterminare a românilor din 12 octombrie 1918. Românii au dreptul, după veacuri de robie și de umilință, la libertate națională. Nimeni nu-i mai poate împiedica pe români, în noul orizont politic european, să meargă până la capăt pe această cale. Constată apoi că sunt numeroase forțe ascunse și interesate care răspândesc prin presa maghiară sumedenie de minciuni despre români și conducătorii lor. De aceea, „Directiva” subliniază că numai ceea ce apare în publicațiile românești, și anume „Adevărul”, „Gazeta Poporului”, și sub iscăliturile C.N.R.C., ale biroului și ale membrilor săi corespunde adevărului. Spune în continuare, în documentul al cărui autor este, că Marele Sfat Național, sau C.N.R.C., este dator să se preocupe de forma viitoare de guvernământ a României, monarhie ori republică. C.N.R.C. nu este subordonat Consiliului Național Maghiar, întreaga sa activitate fiind independentă de a acestuia. Documentul accentuează și faptul că toate organele C.N.R.C. sunt dator să ia măsurile corespunzătoare pentru asigurarea liniștii publice, a siguranței și a averilor oamenilor în acord cu reprezentanții organizațiilor similare ale celorlalte neamuri. Al. Vaida Voevod insistă, în fine, ca românii să nu comită jafuri, crime, brutalități etc. față de neromâni. Toate dușmăniile personale și locale trebuie să înceteze. Nu se pot ierta, însă, trădătorii de neam. Dar dreptul de a califica și de a pedepsi pe cei vinovați va avea-o exclusiv viitorul congres al națiunii române și nu și-l poate aroga astăzi nici C.N.R.C. și cu atât mai puțin un particular.

Constituirea și organizarea consiliilor locale și a gărzilor românești – acțiune la care Alex. Vaida Voevod a participat direct în zona Dejului – nu era posibilă fără a se dispune de fondurile bănești necesare, Vaida reușind să-l determine pe Jászai, ministrul naționalităților în noul guvern Károlyi, în care avea încredere și cu care era în strânsă legătură, să dea ordin administrațiilor financiare „să ne pună la dispoziție sumele – milioane – pentru soldele gărzilor noastre și prefecților să nu stânjenească organizarea noastră, ci să le stea la dispoziție „consiliilor” noastre județene. Ca să nu

¹⁵ Horia Salcă, Florin Salvan, *Dr. Alexandru Vaida Voevod, corespondență 1918-1919*, Biblioteca Județeană “G. Barițiu”, Editura Transilvania Expres, Brașov, 2001, doc. III, p.141-144; *Ibidem*, *Dr. Alexandru Vaida Voevod, europeanul. 1872-1920*) Biblioteca Județeană “G. Barițiu”, Editura Transilvania Expres, Brașov, 2002, p.336-337.

amintesc ceva, cât de bine ne-au prins automobilele oficiale și neoficiale puse la dispoziția noastră, pentru a putea organiza satele etc. etc.¹⁶ Era – spune Vaida – contraserviciul pe care Jászai i l-a făcut în urma „apelului” redactat de omul politic român la Budapesta, adresat românilor, maghiarilor și sașilor din Transilvania de a menține ordinea și înțelegerea.

Împreună cu Th. Mihali, Vaida se stabilește în noiembrie la Dej, unde constituiseră un adevărat centru politic. În ziua de 3 noiembrie, cei doi frunțași politici au convocat la Dej adunarea locuitorilor din comitatul Solnoc-Dăbâca, în vederea constituirii consiliului național român *comitatens* (județean), ca putere executivă peste teritoriul acestuia. La propunerea lui Vaida, sunt aleși nominal cei 22 de membri ai consiliului, care apoi și-au ales biroul, al cărui președinte a fost ales în unanimitate dr. Liviu Micșa, avocat în Dej, iar vicepreședinte Teodor Hermann, protoprezbiter greco-ortodox. Se trece la luarea de măsuri pentru organizarea și alcătuirea consiliilor cercuale și comunale pe întreg cuprinsul comitatului, se decide trimiterea în fiecare comună a câte unui circular în care să se arate modalitatea constituirii sfaturilor sătești. Se decretează înființarea gărzii naționale în Dej pentru menținerea ordinii în întreg comitatul și în oraș¹⁷. Când s-a trecut la organizarea gărzii naționale s-a văzut că „*gărzile maghiare nu se găseau, pe când ofițeri unguri erau din belșug, iar noi dispuneam de un număr important de gardiști și aveam abia de număr necesar de ofițeri pentru a conduce gărzile județene*”. Firește, căci județul era, chiar și după statistica oficială maghiară, între cele mai românești (...). Garda o dată constituită din feciori și ofițeri care s-au anunțat voluntar, a fost încazarmată în cazarma care ulterior a devenit „centru de recrutare” al armatei române. Consiliul Național Român funcționa în localul băncii „Someșana” și la Mihali (acasă - n.a.). Toate funcțiile, în afară de soldele gardiștilor, trupă și ofițeri din centrul județului, erau onorifice, neretribuite, atât în Dej, cât și pe sate. Apoi ne-am apucat fără întârziere să organizăm comunele, împărțindu-ne în echipe. Consilii comunale și gărzi locale am constituit din localnici. De obicei, membrii acestor corporațiuni, conform situației din comună, ori erau numiți printr-un delegat de la Centru, ori la propunerea adunării și prin votul întregului sat adunat. Firește că în cazul acesta lista era în prealabil pregătită astfel încât să mulțumească ambițiile și totodată să garanteze disciplina și ordinea.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ 1918 la români. Documentele Unirii. Unirea Transilvaniei cu România. 1 Decembrie 1918, vol.VII (coord. I. Popescu-Puțuri, Șt. Pascu), Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p.636, orig. în Arh. Naț. București, Fond C.N.R., Solnoc-Dăbâca, dos.3/1918, f.2-3.

Deseori, Alex. Vaida Voevod venea și acasă la Olpret, unde-și adusese și familia. A organizat în Olpret garda națională română, care a preluat controlul asupra localității, stopând intențiile de răzbunare și jaf. La dispoziția gărzii a pus câteva arme aduse de el de la Dej. Îl îngrijorau însă multele întâmplări, în special conflictele dintre autorități (baronul Dioszeghy, vecin de moșie cu Vaida, cerea autorităților sporirea numărului de jandarmi unguri) și satele românești amplificându-se în continuare. Informațiile din zona Dejului erau alarmante. În mai multe localități, jandarmii au tras în populație, înregistrându-se victime. Vaida cutreiera satele pentru a-i potoli pe oamenii revoltați, făcând totodată, împreună cu Mihali, presiuni asupra prefectului, reușind să determine retragerea jandarmilor din satele românești. Își exersa profesiunea de medic, gripa spaniolă, râia, tifosul, holera fiind mare pericol în acea vreme de sfârșit de război.

Evenimentele se desfășurau cu o rapiditate uluitoare. Înfrântă decisiv, Austro-Ungaria semna, la 3 noiembrie 1918, armistițiul la Villa Giusti, Padua. Armistițiul stipula că aliații aveau dreptul de a ocupa puncte strategice în întreg teritoriul monarhiei, dacă se considera necesar, dar nu făcea precizări privitoare la aplicarea în detalii a clauzelor armistițiului pe frontul din Balcani. Pe de altă parte, Ungaria – care se pregătea să se declare independentă – se afla în situația unei iminente ocupații de către forțele aliate, or guvernul Károlyi căuta febril mijloacele pentru menținerea integrității teritoriale a vechii Ungarii, încercând să arunce responsabilitatea declanșării războiului asupra Austriei și să încheie ostilitățile cu armatele aliate.

În acest scop, la 7 noiembrie, o delegație ungară condusă de însuși Károlyi, era prezentă la Belgrad, iar la 13 noiembrie, generalul francez Henrys și mareșalul sârb Mesic, cu acordul și din însărcinarea generalului Franchet d'Espèrey, semnavă Convenția de încetare a ostilităților militare cu Béla Linder, ministru fără portofoliu în guvernul Károlyi. O misiune militară franceză al cărei șef a fost numit locotenent-colonelul Vix, subordonat generalului Henrys, trebuia să pună în aplicare clauzele Convenției. Textul acesteia cuprindea însă multe ambiguități, ceea ce a făcut posibil ca guvernul Károlyi să fixeze, în Convenția încheiată de Ungaria cu Puterile Aliate și Asociate, semnată la Belgrad, la 31 octombrie/13 noiembrie 1918, linia de demarcație dintre România și Ungaria pe cursul Mureșului, păstrând astfel sub dominație ungară o parte a Transilvaniei, Banatul, Crișana și Maramureșul.

Această linie de demarcație (ulterior, în 1922, generalul d'Espèrey a declarat că fixarea ei s-a datorat exclusiv intereselor militare ale frontului pe care-l comanda, n.a.) nu ținea seama de revendicările naționale românești recunoscute

prin Tratatul din 1916 dintre România și Puterile Antantei, de Hotărârea de la Alba Iulia și, prin urmare, valabilitatea ei a fost negată de guvernul român și de Consiliul Român Central din Transilvania care nu fuseseră invitate la Belgrad. Pe aceeași linie, la 1/14 decembrie, guvernul ungar, sfidând hotărârea de unire a tuturor românilor în frontierele aceluiași stat național, exprimată la 1 Decembrie de Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, a declarat că „nu recunoaște” decizia de unire și nici autoritatea Consiliului Dirigent din Transilvania asupra teritoriilor de la vest de linia Mureșului.¹⁸

Armistițiul de la Belgrad, încheiat separat de Ungaria, a avut urmări nefavorabile asupra tratativelor de la Arad. Românii nu au participat la tratativele de armistițiu. Acest „*armistițiu s-a încheiat, așadar, fără știrea și consimțământul nostru*”.¹⁹

Mai târziu, Vaida Voevod a criticat acest armistițiu într-un raport înaintat Conferinței de Pace de la Paris. Sublinia că armistițiul încalcă chiar Tratatul de alianță încheiat de România cu Aliații la 4 august 1916, care garanta drepturile legitime ale românilor peste toate teritoriile locuite de ei. Conform acestui armistițiu, care este mai mult o „convenție militară”, România poate ocupa numai un sfert din teritoriul garantat prin tratatul din 1916. Armistițiul admite un lucru foarte grav pentru români, anume ca administrația ungară să funcționeze în continuare la nord de linia demarcațională de pe Valea Mureșului, până la Conferința de Pace.²⁰

La 11 noiembrie, Germania învinsă semna armistițiul de la Rethondes, lângă Compiègne. În 10 noiembrie, regele Ferdinand decretează remobilizarea armatei și în aceeași zi, trupele franceze de sub comanda generalului Berthelot treceau Dunărea.

Cele două armate, potrivit unei înțelegeri prealabile, trebuia să colaboreze pentru a scoate armatele germano-austro-ungare din România. La 12 noiembrie, Consiliul Național Român din Bucovina a preluat efectiv conducerea acestei provincii, alcătuind un guvern în frunte cu Iancu Flondor,

¹⁸ Lt. col. Alesandru Duțu, Constantin Botoran, Mihai Retegan, *Transilvania în evoluția relațiilor româno-ungare. O abordare mai puțin cunoscută*, București, 1993, p.33; Gh. Iancu, G. Cipăianu, *La consolidation de l'union de la Transylvanie et la Roumanie (1918-1919). Témoignages français*, Edit. Enciclopedică, Bucurest, 1990, p.21-26; vezi și Mária Ormos, *Padovától Trianonig 1918-1920*, Budapest, 1983; Bogdan Krizman, *The Belgrad Armistice of 13 November 1918*, *The Slavonic and East European Review*, 1970, nr.110; M. Ormos, *Még egyszer a Vix-jegyzékről*, Századok, 1979, nr.2.

¹⁹ Iuliu Maniu, *Scrisoare către Octavian Goga, 23 februarie 1919*, în Cornelia Bodea, Hugh Seton-Watson, R.W. Seton-Watson și românii, 1906-1920, București, 1988, p. 504, nota 2.

²⁰ H. Salcă, Fl. Salvan, Dr. Alexandru Vaida Voevod, *européanul...*, p. 339.

urmată de proclamarea Unirii cu România de către Congresul general al Bucovinei, la 28 noiembrie, la Cernăuți.

Vremurile revoluționare impuneau o acțiune hotărâtă și decisivă. Conștient de rolul său ca organ politic reprezentativ al populației românești din Transilvania, Consiliul Național Român s-a întrunit sub conducerea lui Șt. Cicio Pop, în ziua de 9 noiembrie 1918, pentru a lua o nouă hotărâre în privința cursului de urmat al acțiunii naționale românești. O notă diplomatică ultimativă, redactată de V. Goldiș, a fost înaintată în numele Consiliului Național, a doua zi, prin Ioan Erdélyi, la Budapesta, Consiliului Național Maghiar. Hotărând traducerea în fapt a dreptului fiecărei națiuni de a dispune de propria sa soartă, C.N.R.C. solicita în mod ultimativ guvernului ungar trecerea de sub puterea sa politică a unui teritoriu românesc distinct, care cuprindea comitatele Torontal, Timiș, Caraș-Severin, Arad, Bihor, Satu Mare, Maramureș, Bistrița-Năsăud, Bihor, Sălaj, Cluj, Mureș-Turda, Turda-Arieș, Alba Inferioară, Târnava Mică, Târnava Mare, Sibiu, Brașov, Făgăraș, Trei Scaune, Odorhei și Ciuc, precum și părțile românești din comitatele Bichiș, Cenad și Ugocea, care ar fi urmat să fie delimitate la fața locului.²¹ Dorind ca preluarea „guvernării depline” să se producă fără vărsare de sânge, se cerea guvernului ungar să declare public că renunța la orice drept de exercitare a puterii sale asupra acestui teritoriu. În cazul că se accepta propunerea, Consiliul Național Român garanta ordinea publică, siguranța averii și a vieții; în caz contrar, consiliul va aduce la cunoștința poporului român, a țării și a lumii întregi că poporul român a fost împiedicat în exercitarea dreptului de liberă dispozițiune asupra soartei sale, iar pentru urmări va răspunde guvernul ungar. O comisie mixtă urma să stabilească modalitățile de predare. Ultimatumul expira la 12 noiembrie, orele 6 p.m.²² Nota a fost predată comisarului gubernial Varjassy Lajos, care a promis că o va transmite fără întârziere.

Tratatul – la care Vaida nu a participat – între delegația Consiliului Național Maghiar, condusă de Jászai Oszkár, ministrul naționalităților în guvernul Károlyi, și cea a C.N.R.C. – Șt. Cicio Pop, E. Grapini, I. Jumanca, I. Flueraș, I. Erdélyi, Gh. Crișan, la care s-au adăugat ulterior și Iuliu Maniu, A. Vlad și A. Lazăr – s-au desfășurat în zilele de 13-15 noiembrie, în sala prefecturii din Arad. Jászai oferea o jumătate de soluție: constituirea provizorie, până la Conferința de Pace, a unor blocuri naționale cu guvernăminte proprii pe întreg teritoriul Transilvaniei, cu autonomie, cu organe comune de conducere

²¹ „Românul” din 1/14 noiembrie 1918.

²² „Telegraful Român”, LXVI, nr.120, 4/17 noiembrie 1918.

(sistemul cantonal elvețian), dar în cadrul Ungariei. Propunerea fiind respinsă, o nouă propunere a lui Jászai, cuprinsă în 11 puncte, preconiza ca guvernul ungar să investească Consiliul Național Român cu guvernarea teritoriilor românești, ceea ce însemna, în fond, rămânerea Transilvaniei în cadrele statului ungar, recunoscându-i-se doar o autonomie, „guvernământul român” urmând să fie reprezentat în guvernul ungar.

Asemenea propuneri nu aveau șanse de a fi acceptate. Reprezentanții românilor, împuterniciți ai forumului suprem reprezentativ, pe baza realităților demografice, a dreptului istoric și în virtutea dreptului de autodeterminare, prin declarația din 15 noiembrie, pretind să-și alcătuiască statul lor liber și independent, investit cu prerogative suverane. Cel care a pus capăt tratativelor a fost I. Maniu, care la o întrebare a lui Jászai a răspuns că românii vor „rupere totală de Ungaria”. Pentru a face cunoscută opiniei publice mondiale poziția mișcării naționale românești, la 18 noiembrie, în numele Marelui Sfat al națiunii române, Ștefan Cicio Pop și Gheorghe Crișan, ca secretar, s-au adresat cu un manifest intitulat „*Către popoarele lumii*”, prin care se făcea cunoscut refuzul guvernului ungar de a lua în considerare revendicările juste ale populației românești.²³

Aceiași doi frunțași politici români publicau, la 20 noiembrie, textul convocării Marii Adunări Naționale. În aceeași zi, generalul Prezan, șeful marelui Stat Major, anunța trecerea armatei române peste Carpați, cu gândul ca în numele unor sfinte drepturi naționale și omenești „*să garanteze libertatea deplină a tuturor*”.²⁴

Delegați oficiali și semioficiali ai Consiliului Național sau ai unor frunțași politici se îndreaptă spre Iași pentru a cunoaște gândurile cercurilor politice și pe ale reprezentanților diplomați ai Puterilor Aliate din România. Guvernul generalului Coandă, I.I.C. Brătianu, N. Iorga și alți oameni politici se manifestă cu toată hotărârea în favoarea sprijinului de toate felurile pentru realizarea unirii.²⁵

Din Dej, îndată după expedierea instrucțiunilor în județele Transilvaniei pentru constituirea consiliilor și gărzilor naționale, Vaida și Mihali, îngrijorați de starea de tensiune și teroare existentă în nordul și vestul teritoriului, datorită și liniei de demarcație fixată, prin care o mare parte din vestul Transilvaniei era sub controlul trupelor ungare, vești despre omorurile și jafurile săvârșite de bande înarmate maghiare, bolșevice sau naționaliste care acționau în zonă

²³ „*Românul*” din 6/19 noiembrie 1918.

²⁴ „*Telegraful Român*” nr.126, 14/27 noiembrie 1918.

²⁵ C. Kirițescu, *op. cit.*, p.374-375.

sosind aproape zilnic la cartierul din Dej, au menținut strânse contacte cu guvernul român, cu I.I.C. Brătianu și cu regele Ferdinand I. Vaida l-a trimis la Iași „pe un ofițer de rezervă, funcționar de bancă în civil, Popovici. Nu-mi aduc aminte cine i-a fost tovarășul de drum. Popovici, om energic și robust, a dus o scrisoare de la mine cu sine, în care schițam situația de la noi și ce vom face. A rămas, sosind la Iași, ca Popovici să dea cu viu grai detalii ample. Dânsul a plecat prin munți și a răzbit, cu toată iarna grea și zăpezile mari”.²⁶ El cerea intervenția armatei române datorită pericolului reprezentat de trupele și detașamentele maghiare înarmate. De la Iași sosea la Olpret, unde se găsea Vaida pe la începutul lunii noiembrie, avocatul Boeriu din Turda, care-i adusese informații și o hartă pe care era trasă linia de frontieră între Ungaria și România, prin tratatul încheiat cu Aliații în 1916. Spre sfârșitul lunii, Brătianu îi trimitea alți doi emisari, Bordea și Simion Haliță, partizani intransigenți ai lui Brătianu. „La stăruința celor doi emisari, Mihali m-a rugat să fac expozeu pentru Brătianu. De fapt, cei din Iași – cum am aflat ulterior – se temeau ca nu cumva la Alba Iulia să punem condiții „de autonomie”, în schimbul Unirii (...). Deși (cum de asemenea Vaida a aflat mai târziu, n.a.), Derrussi, ministrul României la Stockholm, comunicase declarațiile mele din 18 octombrie guvernului din Iași, totuși Bordea și Haliță ne sondau, cu vădită bănuială - așa de puțin ne cunoșteau”.²⁷ Brătianu le cerea ardelenilor să proclame unirea în cel mai scurt timp, fără condiții, fără cea mai mică rezervă de autonomie, eventual la Alba Iulia, într-o adunare cu participarea mai multor mulțimi de oameni și cu strângerea a cât mai multor adeviați, prin adunări locale, legături cu sașii, șvabii și secuii, făgăduindu-li-se drepturi egale. Ministrul Franței în România, Saint Aulaire, un sincer prieten al românilor, a cerut proclamarea unirii ca o condiție *sine qua non* pentru izbânda cauzei românești, făgăduind că asemenea hotărâre cu caracter plebiscitar va fi luată în considerație de Conferința de Pace.²⁸

Academicianul Ștefan Pascu afirmă²⁹ că Th. Mihali și Alex. Vaida Voevod opinau pentru decretarea unirii Transilvaniei de către Consiliul Național Român Central și renunțarea la proclamarea unirii într-o mare adunare națională, spre deosebire de alți membri ai Consiliului Național, care susțineau necesitatea proclamării unirii de o asemenea adunare și înainte de intrarea trupelor române în Transilvania, spre a nu se putea spune că ea s-a făcut la adăpost sau sub presiunea baionetelor armatei române. Memoriile lui Vaida, ca

²⁶ SJSAN, Fond Alexandru Vaida Voevod, caiet 4.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ „Transilvania”, 1943, nr.11-12, p.876-879.

²⁹ Șt. Pascu, *op.cit.*, p.117.

și declarația pe care i-a făcut-o arhiducelui Iosif la Budapesta, în octombrie, infirmă o atare poziție. Este adevărat că el și Mihali se temeau ca, în urma greutăților de transport, a iernii grele și a ocupației sârbești din Banat, adunarea națională să nu reușească destul de impozant, de aceea ei considerau că numai în prezența armatei române, o adunare de mari proporții putea să aibă loc. Era doar o opinie generată de situația confuză din Transilvania, de teama unor conflicte militare posibile. Ambii s-au subordonat însă hotărârii de convocare și în ziua de 1 Decembrie s-au aflat la Alba Iulia ca participanți activi.

În ziua de 28 noiembrie, Vaida însoțit de fiul său Mircea și de Mihali, împreună cu un mare număr de locuitori din zona Someșurilor, cărturari și țărani, au plecat spre Alba Iulia, la Marea Adunare Națională, cu un tren pus la dispoziție, din ordinul lui Vaida, de Direcțiunea Căilor Ferate someșene până la Cluj. Aici au făcut un popas, pentru o discuție cu Elie Dăianu. La Alba Iulia au sosit în ziua următoare.

„Telefonasem și astfel ni se rezervase tradiționala odaie nr. 3 la hotel. Forfotea orașul de mulțimea adunată și oră după oră soseau tot mai mulți români, cu trenuri, trăsură, pe jos. Comitetul nostru era în activitate permanentă”. Maniu, Vlad și frunțașii din Arad sosiseră ceva mai devreme. Erau de față și reprezentanții socialiștilor români. „Greutăți cu călătoria au avut mai cu seamă băcăneții și cei din județele nord-vestice, între ei și badea Gheorghe (Pop de Băsești - n.n.). La Arad, după terminarea tratativelor cu Jászi prin categoricul «nonpossumus» al lui Maniu, s-au împărțit rolurile. Șt. Pop ca președinte, cu Ghiță Crișan ca secretar, au lansat invitarea pentru Adunarea de la 1 Decembrie la Alba Iulia. Goldiș a primit însărcinarea să redacteze hotărârile pe care le-am stabilit în deplină înțelegere, spre a le supune Marii Adunări Naționale”.

Membrii Consiliului Național Român, alți conducători ai P.N.R. și ai P.S.D., în preziua adunării, în 30 noiembrie, au avut, sub președinția lui Șt. Cicio Pop, mai multe consfătuiri, care au durat până noaptea târziu, participând mai multe zeci de persoane, deoarece au pătruns și alții în sala strâmtă de la hotel. „Noroc că erau destul de disciplinați – spune Vaida – ca să ne lase, ascultând în liniște, să discutăm”.

Reprezentanții social-democraților stăruiau intransigent pentru susținerea categorică a autonomiei administrative a Transilvaniei, după cum au stăruit și în privința reformei agrare radicale și în problema drepturilor muncitorimii la nivelul statelor avansate industrial. În cele din urmă, Maniu, Vaida și I. Suciu găsesc o formulă potrivită să împace pe toți: a autonomiei provizorii, care se va menține până la întrunirea Constituantei noului stat

român, aleasă prin vot universal. „Noi ceilalți căutam o formulă intermediară. Evenimentele de mai târziu au dovedit că nici cea mai iscusită redactare nu ar fi putut asigura o cinstită și înțelegătoare întemeiere a României Mari” – Vaida referindu-se la conținutul Rezoluției Marii Adunări Naționale în nouă puncte. „Exemplarul hotărârilor, pe care am notat cu creion, Goldiș, Maniu și eu, propunerile de modificare, se găsește între hârtiile mele, în scoarța în care am legat și exemplarul stenogramei originale a declarației și discursului meu din 18 oct.1918”.³⁰

Amintirile unui martor ocular, albaiulianul Zaharia Munteanu, scrise sau dictate mult timp după evenimentele memorate, se deosebesc, uneori, de ale celorlalți. El afirmă că la adunarea din 30 noiembrie, în problema primordială, unirea, primul ar fi luat cuvântul Al. Vaida Voevod, care s-a pronunțat în mod categoric împotriva oricărui provizorat, susținând unirea fără condiții. Argumentele invocate au fost că unirea condiționată nu este unire, precum tot ce este condiționat nu este desăvârșit și indiscutabil, astfel că la tratativele de pace cei interesați ar putea să susțină că ei oferă Transilvaniei o situație mai favorabilă decât ar avea-o în cadrele statului român. Aceasta ar fi o greșală ireparabilă, cu repercusiuni imprevizibile pentru întreg viitorul și chiar existența poporului român³¹. Deci Vaida ar fi avut aceeași poziție – unirea fără condiții – ca tineretul intelectual, bănățenii și grupul ardelenilor și bănățenilor refugiați. Nu suntem de aceeași părere: Vaida însuși spunea în memoriile sale că s-a pronunțat pentru o cale de mijloc, prin autonomie provizorie până la întrunirea Constituintei; el era un politician cu judecată cumpănită.

De altfel, Maniu, cu autoritatea sa, a pus capăt discuțiilor contradictorii – care, în fond, dovedeau tocmai seriozitatea și maturitatea celor investiți de popor cu puterea de decizie – declarând că Marea Adunare Națională a fost convocată pentru a hotărî unirea, toate celelalte sunt chestii de amănunt, care urmează a fi soluționate de Constituanta României Mari.

Pentru aceeași zi, Vaida a primit însărcinarea de a compune lista membrilor Marelui Sfat, a cărui alegere trebuia să se facă de Marea Adunare. Ajudat de avocatul dr. Avramescu (cumnat cu I. Suciu), misiunea a fost delicată, „fiindcă, îndată ce s-a știut, oamenii se anunțau cu duiumul. Am muncit până la 11 noaptea.”

A doua zi, duminică, s-a desfășurat Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, potrivit programului statornicit dinainte. Dimineața devreme, abia terminase Vaida cu îmbrăcatul și Gh. Pop de Băsești a trimis după el; i-a predat

³⁰ SJSAN, Fond Alexandru Vaida Voevod, loc.cit.

³¹ Zaharia Munteanu, *Amintiri* (mss.); cf. Șt. Pascu, *op.cit.*, p.181.

o telegramă în limba germană din partea comandantului armatei lui Mackensen, cerându-i lui Vaida – cunoscător la perfecție al acestei limbi – să formuleze răspunsul în numele său. Comandantul armatei germane în retragere, telegrafia președintelui că, sosind la Sebeș Alba și aflând despre adunare, întreabă dacă poate continua marșul, din partea sa garantând ordinea și disciplina. În răspunsul formulat de Vaida și semnat de Pop de Băsești se arăta că, fiind la două sute de mii de oameni înghesuiți în Alba Iulia, nu se poate garanta ordinea, de aceea ar fi mai bine să amâne continuarea înaintării până în ziua următoare. Comandantul german s-a conformat. Armata română se afla și ea, în răsărit și sud, la o distanță apreciabilă.

Dar să-l lăsăm pe Vaida, martor ocular și participant cu însemnate rosturi, să descrie – atât cât s-a priceput, fiind într-adevăr greu de cuprins în cuvinte – atmosfera din acea zi unică din istoria poporului român: „*Toată noaptea vuia orașul de zgomotul mulțimii... Orașul era într-adevăr în toate colțurile atât de plin, încât abia se putea circula. Cât sunt de mari piețele centrale și platoul din dealul viilor, străzile spre Teiuș, Chișfalău, spre gară, lume, lume, cu adevărat «din patru unghiuri». În fluxul acestor talazuri de valahi în costume de sărbătoare, ici-colea câte un preot, câte un căputar «rari nantes in gurgite vasto»³². Datorită luptelor noastre de organizare, alegerilor parlamentare, datorită activității intensive intransigente din cameră, imensa mulțime ne cunoștea. Din Maramureș până la Bozovici și Câmpeni, din Sătmar, Bihor până la Brașov, câte adunări, în câte sute și sute de sate nu ținuserăm, începând din 1903, luând contact direct cu poporul. De aceea ne bucuram de iubirea și încrederea acestei țărâni. Un gest, și mii de oameni se aliniau, un cuvânt de comandă și se încolonau, dintr-o mișcare pricepeau, făcând zid de cordon în dreapta și în stânga, să deschidă cale largă. Cum orașul fusese tixit din prețiuă, mulțimile sosite de cu seară, din toate părțile, au fost adăpostite prin satele din jur, până la Sebeș, Teiuș, Vințu de Jos, Țelna etc. Dis-de-diminează, în 1 decembrie, s-a pornit apoi prăvala cetelor spre Alba Iulia, cum “cură muntele la vale!” Ca de obicei și conform ordinului dat, tot insul și-a adus merinde pentru 3 zile. Erau și femei nenumărate, însuflețite, fericite că puteau participa, alături cu bărbații, la marea sărbătoare națională a cărei importanță o apreciau din tot sufletul. Măreață a fost adunarea de pe „Câmpul Libertății” (3/15 mai 1848), important a fost drumul Memorandiștilor, de la hotel Hungaria până la Redută, spre a se prezenta, cu Dr. Rațiu și Lucaciu în*

³² „Rari supraviețuitori în marea uriașă”, Virgiliu, Eneida, I, 118

*frunte, în fața judecătorilor dușmani. Aclamațiile miilor de țărani, de ambele părți ale distanței parcurse de ei exprimau solidaritatea poporului cu lupta lor, mărturisind că, Comitetul Partidului Național Român cu adevărat este reprezentantul firesc și recunoscut al tuturor claselor sociale românești. Însă, la Alba Iulia, imensitatea participanților, țărani, preoți, meseriași, orășeni, cuprinsă de același sentiment de solidaritate delirantă, înfăptuia imaginea grandioasă a întregului popor român transilvan într-o națiune de aceeași voință politică. Că au fost 200 ori 300 de mii de față, cine ar fi putut face o numărătoare măcar aproximativă? Și ce forță de inițiativă genuină, ce spirit de disciplină înăscut, au dovedit toți acești români! Instrucțiunile noastre n-ar fi valorat nimica, dacă conducătorii deși adesea improvizați, nu ar fi fost recunoscuți ca atari și nu ar fi dispus de talent de șefi, iar cei conduși nu ar fi priceput să se închege prin subordonare spre a sluji mistica momentului supremei realizări etnice. Steaguri, pancarte cu numele comunelor, fanfare, cântece. Veselia vibrantă și voința hotărâtă care stăpâneau atâtea inimi, emanau un fluid care se condensa într-o atmosferă sărbătorească”.*³³

În legătură cu cele petrecute în sala, devenită de atunci a Unirii, Vaida se simte obligat să facă o precizare, pe care o socotim ca nefiind lipsită de importanță: „Sunt dator să constat totuși că prezidarea efectivă și adevărată a adunării a exersat-o Ștefan C. Pop. Convocarea Adunării Naționale, acordarea cuvântului oratorilor, conform ordinii de zi stabilite și închiderea dezbaterilor, dânsul le-a prezidat și condus. Badea Gheorghe și arhieriei au fost proclamați preșidenți pentru respectarea tradiției solidarității neamului și a bisericilor... De ce țin să stabilesc acest adevăr? Pentru că meschinăria politicianistă a încercat să-i fure lui Ștefan C. Pop meritul care cu deplinătate era al lui”.

³⁴

După moartea lui Gh. Pop de Băsești, Parlamentul României întregite a votat o lege prin care președinților Sfatului Țării din Basarabia și Bucovina li se acorda senatoria de drept. Dar lui Șt. Cicio Pop i-a fost refuzată de către liberalii lui Brătianu, cu toate că delegații la Adunarea Națională l-au recunoscut ca președinte, au depus mărturie și s-a intervenit pentru recunoașterea meritelor marelui om politic ardelean.

După încheierea cuvântărilor și după ce Marea Adunare Națională a primit prin aclamații Rezoluția în întregime ea, s-a trecut, potrivit punctului IX al Rezoluției, la alegerea Marelui Sfat Național Român, „care avea toată

³³ SJSAN, Fond Alexandru Vaida Voevod, loc.cit.

³⁴ Ibidem.

îndreptățirea să reprezinte națiunea română oricând și pretutindeni față de toate națiunile lumii și să ia toate dispozițiile care le afla necesare în interesul națiunii” în perioada autonomiei provizorii a Transilvaniei. Gh. Pop de Băsești i-a dat cuvântul lui Al. Vaida Voevod, care propunea ca Marele Sfat Național să fie format din 250 membri, din care 200 să fie aleși imediat de Adunare (lista votată a cuprins 210 sau 212), iar restul de 50 să se întregească prin cooptare.³⁵ După votarea listei, Marele Sfat național fiind constituit, Consiliul Național Român central și-a încetat existența.

În ziua următoare, 2 decembrie, orele 9, în sala Tribunalului din Alba Iulia, membrii Marelui Sfat și-au ales conducerea: președinte Gh. Pop de Băsești, vicepreședinți – episcopii Ion Popp și Demetriu Radu, Th. Mihali și Andrei Bârseanu, notari în număr de șase. S-au ales cu acea ocazie și membrii delegației care urma să prezinte regelui și guvernului hotărârile Marii Adunări Naționale - episcopii Miron Cristea și Iuliu Hossu, Vasile Goldiș și Alex. Vaida Voevod, cărora li se va adăuga ulterior Caius Brediceanu.³⁶

În aceeași ședință, Marele Sfat național a desemnat din rândurile sale un comitet executiv cu activitate permanentă, compus din 15 membri, care urma să conducă afacerile curente ale Transilvaniei, numit Consiliul Diligent al Transilvaniei, Banatului și ținuturilor românești din Ungaria; prescurtat: Consiliul Dirigent. La orele 17 s-a ținut prima ședință a Consiliului Dirigent, de organizare: s-a confirmat președintele în persoana lui Iuliu Maniu, s-au ales patru vicepreședinți: V. Goldiș, Alex. Vaida Voevod, Șt. Cicio Pop și A. Vlad. S-au stabilit 12 resorturi, ai căror titulari se numeau șefi de resort, Vaida fiind numit titularul Resortului de Externe și presă. Vasile Lucaciu, Valeriu Braniste și Octavian Goga, care erau de fapt și absenți, erau membri ai Consiliului Dirigent fără resort. Sediul Marelui Sfat Național și al Consiliului Dirigent a fost desemnat orașul Sibiu.

În ziua de 14 decembrie 1918, Vasile Goldiș, în numele delegației, a predat regelui Ferdinand Rezoluția votată de Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. În afara întâlnirilor cu oficialitățile de la București, delegația a fost primită și de miniștrii Franței, SUA și Belgiei acreditați în capitala României,

³⁵ Gh. Iancu, *Marele Sfat Național al Transilvaniei (1918-1919)*, în „Anuarul Institutului de Istorie Cluj”, 1973,16, p.260.

³⁶ Muzeul de Istorie al Transilvaniei, Cluj-Napoca, inv. M.168. Proces verbal al Consiliului Dirigent, din 10 dec.1918; cf. Gh. Iancu, *Contribuția Consiliului Dirigent la consolidarea statului național unitar român (1918-1920)*, Edit. Dacia, Cluj-Napoca, 1985, p.16.

care au asigurat-o de sprijinul guvernelor țărilor lor față de cauza unității naționale a românilor.³⁷

La scurt timp de la predarea actului de Unire, alți doi fruntași politici transilvăneni, Iuliu Maniu și Aurel Vlad, au plecat la București. Aici, împreună cu Goldiș – după cum rezultă din expunerea președintelui Consiliului Dirigent făcută în ședința din 28 decembrie 1918 – au ținut mai multe consfătuiri, au participat la ședințe ale Consiliului de Miniștri și au discutat chestiuni generale, cât și speciale.

Ca rezultat al consultărilor avute, s-au emis în 11/24 decembrie 1918, două decrete-legi, de mare importanță, unul de „recunoaștere a unirii”³⁸, celălalt cu privire la organizarea Transilvaniei „până la definitivă organizare a României întregite”.³⁹ În timpul aceluiași consultări se convenise ca Transilvania să fie reprezentată în Guvernul României prin trei miniștri fără portofoliu, fiind propuși în ședința Consiliului Dirigent din 28 octombrie 1918 Șt. Cicio Pop, Alex. Vaida Voevod și Vasile Goldiș, numiți în această funcție prin decretele-legi din 16/29 decembrie. La 21 ianuarie 1919, Alex. Vaida Voevod și Șt. Cicio Pop au depus jurământul, în timp ce V. Goldiș își va ocupa locul în guvern în luna martie.

Era pentru Alexandru Vaida Voevod încununarea unei cariere politice spectaculoase, mai cu seamă că i se va hărăzi să continue lupta, de această dată pe plan diplomatic, fiind numit în delegația României la Conferința de Pace de la Paris (1919-1920), căreia îi va reveni responsabilitatea de a obține confirmarea pe plan internațional a României Mari.

Conf. univ. dr. Mihai Racovițan

Sibiu

³⁷ Constantin Botoran, Olimpiu Matichescu, *Documente străine despre lupta poporului român pentru făurirea statului național*, Cluj-Napoca, 1980, p.54-55.

³⁸ Decret-lege nr. 3631, din 11/24 decembrie 1918, în *Monitorul Oficial* nr.212, din 13/26 decembrie 1918, p. 3749.

³⁹ Decret-lege nr. 3632, din 11/24 decembrie 1918, în *Monitorul Oficial* din 13/26 decembrie 1918, p. 3750.

PRIVIRE PRIN VITRALIILE UNUI SFÂRȘIT DE EPOCĂ

III. UN PROCES PENTRU LINIȘTEA STRĂZII¹

1. Schimbarea percepției „poporului” despre „cei 4 inculpați”

În acea stare de tensiune și presiune psihică asupra minților noastre a venit ziua de 16 februarie 1990. Nici n-au apucat domnii polițiști-gardieni să deschidă prima celulă pentru a face apelul de dimineață, că am sărit ca ars în picioare. Când au ajuns la ușa metalică a celei mele, eu eram deja lângă ușă și așteptam cu nerăbdare să spun: „*Prezent!*”. Erau mai mulți gardieni, unii predau, alții preluau arestații după catastife. Cei care ieșeau din tura de noapte au ținut să-mi ureze „*noroc*” și să mă încurajeze, spunându-mi să fiu tare și să declar, fără frică și reținere, „*adevărul adevărat*” despre fuga lui Ceaușescu, căci aflaseră și ei care erau faptele și personajele aceluia moment.

Opinia publică a aflat din presa liberă că în fața justiției democrate au fost aduși patru inculpați, considerați deja vinovați într-o formă sau alta, fiindcă l-au scăpat pe dictator din mâna aprigă a revoluționarilor. Mai mult, un binevoitor de ocazie, desigur sub protecția dovedită iluzorie a anonimatului, informase ziarul „*Libertatea*” (copilul vitreg al ziarului „*Informația Bucureștiului*”) că președintele completului de judecată, maiorul de Justiție Ciobotaru Gheorghe, fusese coleg de bancă, în Școala Militară de ofițeri Activi de Securitate Băneasa, cu inculpatul maior Raț Florian.

Din prima ședință de judecată (16 februarie 1990), deosebit de tensionată, desprind două secvențe:

- Momentul în care, din arestul Poliției Capitalei, am fost duși cu duba la Tribunalul Militar Teritorial București, de pe Calea Plevnei, unde urma să facem cunoștință și să dăm piept cu procurorul militar de ședință și cu Onorata Instanță.

Duba Poliției, în care eram urcați încătușați, a oprit în fața intrării, iar unul dintre gardieni, mai în vârstă, poreclit de mine „*Nea Hitler*” (pentru că, dacă îi dădeai ținută teutonică, semăna leit cu Hitler!), a coborât, s-a prezentat la intrare și a comunicat sosirea „celor patru de la Direcția a V-a”. În acest timp, am avut ocazia să observ că, pe lângă gardul clădirii Tribunalului Militar Teritorial București, pe trotuar, erau amplasați militari de la Armată, așezați în cordon de

¹ Primele două părți ale lucrării au apărut în numerele 36 și 41 ale revistei.

protecție. Soldații din cordon erau înarmați cu pistoale mitralieră cu pat rabatabil și purtau pe cap căști metalice. Câțiva ofițeri și subofițeri se deplasau de la unii la alții, instruindu-i cum să acționeze. Noi, „cei patru de la Direcția a V-a”, ne-am uitat unii la alții și nu credeam că pentru noi s-au luat asemenea măsuri de siguranță. Avea cineva de gând să încerce o acțiune în forță pentru eliberarea noastră? Sau așa trebuia să fie, deoarece poporul fusese înștiințat că acolo se judecă „procesul gărzii personale a lui Ceaușescu”? Eram noi atât de firoși, încât să fie necesare asemenea măsuri? Pe militarii în termen nu ne puteam supăra, își făceau și ei datoria! Undeva, în fața intrării în curtea Tribunalului Militar, am zărit-o pe soția mea, înconjurată de alte persoane, cu care discuta foarte aprins despre nenorocirea care-i cuprinsese familia.

După ce am fost identificați, iar un subofițer de la Armată s-a uitat atent înăuntru, în dubă, pentru a se convinge de cele afirmate de „Nea Hitler”, duba a intrat în curtea Tribunalului Militar Teritorial București, printr-o porțiță secundară, practică în dreptul colțului clădirii. În curtea respectivului Tribunal Militar ni s-a înfățișat o altă priveliște impresionantă. Pe lângă gard erau alți militari așezați în cordon, cu pistoale mitralieră la piept, iar ofițerii de la Armată ne priveau cu o curiozitate și o neîncredere ieșite din comun. De după colțurile clădirii, ne scrutau, cu nedisimulat interes, alte priviri curioase de ofițeri și civili, iar la geamurile clădirii, de după perdele, alți ochi ne fixau și comentau pe seama noastră!

- Momentul în care am văzut, din boxă, Onorata Instanță Militară și s-au derulat depozițiile noastre.

După ce am fost amplasați în boxă, precum mieii în țarc, doi în față, doi în spate, soția mea, care deja era în sală, alături de mai multe rude și cunoscuți, mi-a arătat cine era avocatul meu: domnul George Carpet, pe care în acel moment l-am văzut pentru prima oară. Privind mulțimea de oameni din acea sală de judecată, m-am bucurat când am văzut că de partea noastră, a celor patru inculpați, erau familiile, în primul rând soțiile, care au luptat pentru soții lor precum Vitoria Lipan din romanul „Baltagul” al lui Mihail Sadoveanu; rude din București și provincie; avocații noștri, pe care nu i-am cunoscut înainte de proces: George Carpet (avocatul care mă apăra pe mine), Lucian Belcea (avocatul care-i apăra pe maior Raț Florian și pe căpitan Tănasi Paulică), precum și Dan Petrescu (avocatul care-l apăra pe căpitan Rusu Marian Constantin), pe care i-am cunoscut pe timpul derulării procesului. Acestora li se adăuga bătrânul avocat Nicolae Rodean, de zeci de ani membru al Baroului de

avocați din București, prieten de familie, care a fost prezent la toate ședințele de judecată, încurajându-mă.

La un moment dat, în sala de judecată a apărut revoluționarul Nica Leon, tovarășul meu de celulă din fortul de la Ștefănești. El a venit, precum a promis când a fost eliberat din „prizonierat”, aducând un sandviș pe care mi l-a dat peste gardul boxei, pentru a-mi astâmpăra foamea pe care și el o resimțise cât timp a fost reținut în Fort. M-am bucurat ca un copil, i-am mulțumit din ochi, apoi am împărțit sandvișul cu ceilalți colegi de boxă, fără ca paznicii noștri să interzică acest fapt.

Nica Leon – un revoluționar autentic – spunea că și-a câștigat prin luptă dreptul de a vorbi și nimeni nu are dreptul de a-l opri, iar „polițiștii-gardieni” nu îndrăzneau să-l oprească, făcându-i doar semn să vorbească mai încet. El le explica celor care-l ascultau că cei patru ofițeri din boxă nu sunt vinovați, că vinovați sunt „*cei care au furat revoluția*”, adică Iliescu și Mazilu.

Zumzetul care pusese stăpânire pe publicul numeros, venit să asiste la un proces neobișnuit, a încetat în momentul în care Onorata Instanță, urmată de procurorul de ședință, a apărut în sala de judecată din spatele scenei, în pas domol, care se voia majestuos. Membrii acesteia au rămas în picioare, fapt care a făcut ca întreaga asistență, pentru care sala de ședință era vădit neîncăpătoare, să se ridice în picioare. În acel moment, în afară de numele președintelui Completului de judecată, maior de justiție Ciobotaru Gheorghe, n-am știut cine mă judecă. Ulterior, am aflat din presă că din completul de judecată au mai făcut parte: cpt. Smaranda Neculai, judecător, col. Ristea Gheorghe, col. dr. Iliescu Gheorghe și col. Mateescu Petre, asesori populari, maior de justiție Petrean Gheorghe, procuror de ședință.

Președintele Completului de judecată a declarat deschisă ședința de judecată și a anunțat solemn că „*pe rol se află Dosarul nr.38/1990, prin care au fost trimiși în judecată inculpații mr. (r) David Aurel, mr. (r) Raț Florian, cpt. (r) Rusu Marian Constantin și cpt. (r) Tănasi Paulică, pentru săvârșirea a câte două infracțiuni de favorizare a infractorului, prevăzute de art. 264, raportat la art.173 alin.3 și la art. 361 alin.2 din Codul penal, cu aplicarea prevederilor art. 33 lit. a din același cod*”.

După ce a verificat identitatea inculpaților și a constatat că „pricina” se afla în stare de judecată, Președintele completului a dispus începerea cercetării judecătorești și a dat cuvântul grefierului de ședință, plutonier adjutant Tănăsă Jean (despre care am auzit, mai târziu, că fusese grefier și în procesul intentat lui Nicolae și Elenei Ceaușescu). Acesta a făcut o succintă prezentare a rechizitorului (actul de sesizare a instanței), apoi Președintele, ne-a explicat, pe

scurt, în ce constau învinuirile ce ni se aduceau, încheind, în mod sigur, pentru (a)uzul asistenței cu un citat din rechizitoriu, potrivit cu care inculpații „*au desfășurat activități materiale concrete, directe și nemijlocite în scopul de a asigura scăparea de răspundere penală a odiosului dictator Nicolae Ceaușescu și a soției acestuia, Elena Ceaușescu, care au săvârșit împotriva poporului român infracțiunile de genocid, subminare a economiei naționale, subminare a puterii de stat și acte de diversiune*”.

Cunoscând conținutul rechizitoriului, eu priveam îngândurat spre acea mulțime de oameni curioși și vedeam cum chipurile multora dintre ei reveneau la normal după încruntarea de la început. Cei mai mulți dintre cei prezenți în sala de judecată se dezmeticeau din confuzia pe care le-o provocase zgomotul care se făcuse în presă și în Televiziune în legătură cu începerea „*procesului gărzii de satane a lui Nicolae Ceaușescu*”, cum fuseserăm numiți de către unii condeieri. Aveau acum prilejul să vadă în boxă patru tineri, ce-i drept, trecuți de 30 de ani, dar cu chip uman și nicidecum cu înfățișări de gorile sau cu figuri lombroziene, așa cum fuseserăm prezentați în lume, premeditat și programatic, de o presă vădit ostilă și deosebit de virulentă.

Deci, în acele momente de maximă tensiune în societatea românească, în cruciș și-n curmeziș, acuzațiile grave formulate în rechizitoriu și expuse public în sala de judecată, au stârnit, pentru cei mai mulți curiozitate, iar pentru cei implicați, un anumit interes, de cele mai multe ori, ascuns. Astfel, românii aflau că „*inculpații*” erau militari, ofițeri din U.M. 0666 București, cunoscută în acele momente, sub numele de Direcția a V-a a Securității. „Cei patru” activau în cadrul Serviciului nr.1 – gardă personală, care se ocupa de asigurarea securității personale a lui Nicolae și a Elenei Ceaușescu. Unii români naivi, care au auzit de numărul „666” – asociat în acele zile cu numele Satanei – și-au dat repede seama că acest număr era, în fapt, indicativul unității, iar nu „*numărul fiarei*”, în spatele căreia se ascundeau „*satane cu chip de oameni*”.

S-a trecut imediat la audierea (interogatoriul) inculpaților, așteptată cu legitimă și vizibilă nerăbdare de toți cei interesați să audă chiar din gura noastră ce aveam de spus.

Primul a trecut „la aparat” (adică la spovedit), în fața microfonului proptit de gardul din față al țarcului, căpitan (r) Tănasi Paulică. El a părut la început obosit și temător de ceea ce avea să urmeze, dar și-a revenit repede și a pledat încrezător, știindu-se nevinovat. Astfel a făcut prima breșă în rechizitoriul întocmit cu atâta vehemență de Procuratura Militară, reamintind, în acel cadru al Completului de judecată format din militari, că el, fiind militar dar

nefiind „comandant”, a fost, potrivit legilor militare, un simplu executant de ordine. Apoi a trecut la ofensivă, pronunțând numele generalului Victor Atanasie Stănculescu, cel care a organizat și coordonat „fuga” lui Nicolae Ceaușescu. În acel moment, în sala de judecată parcă s-au oprit și motoarele aparatelor de filmat amplasate acolo, iar publicul prezent a început să comenteze ostil la adresa procurorului-acuzator.

Am urmat eu, maior (r) David Aurel, relatând ceea ce am văzut, făcut și auzit, iar când am adus în discuție numele generalului Victor Atanasie Stănculescu, îmbrăcat în civil și cu piciorul în ghips, chemat de Nicolae Ceaușescu pentru a-l face ministru al Apărării, atenția asistenței a fost concentrată la maximum, iar curiozitatea a devenit evidentă. La un moment dat, avocatul George Carpet a strigat: „*Ăsta-i vinovatul! Omul cu piciorul în ghips! Să vină în boxă*”. Apoi s-a ridicat de pe scaun și, uitându-se spre sală, a spus cu voce tare: „*Pentru mine, procesul acesta s-a terminat. Aici sînt acarii Păun. Fără generalul Stănculescu, acest proces n-are relevanță*”.

Atunci nu am știut că în acel moment mama și tata erau în București, în apartamentul în care locuiam. Veniseră din îndepărtatul sat din județul Sălaj pentru a aduce de-ale gurii, pentru mine și familie, precum și pentru a asista întristați la judecarea fiului lor. Însă soția mea, știind cât erau ei de sensibili, cu bună-cuviința lor țărănească, i-a convins că nu-i bine să meargă la Tribunalul Militar. Ea știa că mama ar fi început să plângă în hohote, ca un copil, fără să o poată opri cineva. După multe explicații și rugăminți, părinții mei au rămas acasă cu copiii, în așteptarea soției și a surorii mele, pentru a le povesti ce au văzut și auzit acolo. După ce s-au întors de la proces, soția și sora mea au povestit părinților mei ce s-a întâmplat, spunându-le, spre încurajare, că voi fi eliberat. Apoi i-au convins că nu mai are rost să rămână în București, deoarece „totul se va termina cu bine”.

Ședința de judecată s-a terminat cu audierea (interogatoriul) căpitanului (r) Rusu Marian Constantin, din a cărei declarație, pe lângă amănuntele legate de evenimentele care au condus la „fuga lui Nicolae Ceaușescu”, poporul român afla despre modul în care a decurs zborul cu elicopterul, despre modul în care comandantul elicopterului, lt. colonel Maluțan Vasile, a săvârșit „fapta eroică” de a se debarasa de Comandantul suprem al Armatei, precum și despre „peripețiile” fostului președinte pe drumurile Târgoviștei, până la „capturarea” acestuia de către Armată. Ziaristul Victor Dinu de la „România Liberă” care, nu cu mult timp înainte, în același ziar, tunase și fulgerase împotriva noastră,

prezent și el în cadrul asistenței, avea să scrie că acesta era „*procesul celor patru pioni de lângă nebun*”.

2. Oprirea ofensivei Procuraturii Militare

A doua ședință de judecată a avut loc în 19 februarie 1990. Din cauză că spațiul pentru desfășurarea unei asemenea ședințe de judecată era prea mic, scena cu tragica piesă în care actorii principali erau „*cei patru securiști*” s-a mutat în sala de festivități a Școlii de subofițeri de Miliție, devenită Poliție, din Șoseaua Olteniței. Acea sală era încăpătoare, puternic luminată, putând asista, zi și noapte, la desfășurarea ședinței de judecată cât mai multă lume, pentru a-i vedea îndeaproape pe cei patru „securiști-teroriști”.

În stânga scenei, cum priveai spre sală, era pregătit ȋarcul, adică boxa unde urma să fim introduși, iar în fața scenei „bara”, unde urmau să depună mărturie martorii acuzării și cei ai apărării. Microfoane, atât în fața boxei, cât și în fața barei, camere de luat vederi pe aceleași stative masive din fier, dintre care unul fusese fixat pe scenă, în dreapta mesei pregătite pentru „Curte”. Pe lângă peretele lung al sălii fuseseră dispuși soldați de la Armată, la o distanță nu prea mare unul de altul, cu fața spre public. Purtau pe cap căciuli, cu emblemă fără stema țării, și erau îmbrăcați cu mantale, cu copcile închise, iar peste mantale erau încinși cu centuri albe, cu două diagonale și cu pistoale la brâu. În spatele boxei acuzaților fuseseră plantați doi zdrahoni de „polițiști”, cu căști albe, centuri albe, eghileți și pistol introdus într-un toc alb de piele. Nu lipseau nici mănușile albe. Erau îmbrăcați ca la paradă. Era, într-adevăr, o paradă a ofițerilor-vedete din garda personală a lui Nicolae Ceaușescu, considerați atunci „ofițerii cei mai fideli ai dictatorului”. Prin fața ochilor mi-au trecut imagini cu procesul de la Nürnberg, unde au fost judecați criminalii de război naziști, după cel de-al doilea război mondial. Doamne, ce importanță ni s-a dat în acele zile, nouă, celor patru ofițeri din garda personală a lui Nicolae Ceaușescu (al cărui nume era scris, de obicei, prin diferite gazete, cu litere mici). Credeam că întreg universul nu avea altă treabă decât să audă ce-au făcut și mai ales ce n-au făcut ofițerii din garda personală a „tiranului”.

În acea zi a depus mărturie maior (r) Raț Florian. Declarația lui a durat aproape patru ore, în auzul și văzul răbdătoare asistențe. A început timid și emoționat, dar, pe măsură ce înainta în expunere, vocea lui devenea tot mai sigură. El a relatat, din nou, tot „filmul” trepidant al „fugii lui Nicolae Ceaușescu”, începând cu pățaniile din liftul care i-a dus pe terasă, până la „sosirea” la Târgoviște. Astfel, legenda și basmul clădite de către Procuratura

Militară pe „*fuga dictatorului*” s-a desfășurat în bucățele, recompunându-se, bucată cu bucată, din întrebări și răspunsuri, în „configurația” adevărată.

După aproape patru ore de explicații date de maior (r) Raț Florian, oamenii de bine din România aveau să afle, din „sursă vădit autorizată”, că generalul Victor Atanasie Stănculescu nu numai că pregătise „fuga” lui Nicolae Ceaușescu spre terasa „CC”- ului și spre elicopter, dar că a urmat grupul până pe terasă, apoi l-a părăsit, trăgând după el piciorul șontorogit *ad-hoc* pentru a se pune la dispoziția noilor săi stăpâni.

Atmosfera în sala de judecată devenise deja de-a dreptul incandescentă, cu toate că, la început, doar un murmur prelung, parcă un zumzăit de albine, se izbea de pereții nemișcați ai acelei săli de ședințe, transformată în tribunal militar. Apoi, voci tot mai clare spărgeau liniștea, iar unii dintre cei prezenți se ridicaseră în picioare.

Onorata Curte a așteptat calmă liniștirea asistenței, care continua să rămână în aceeași poziție de indiferență față de oamenii legii. La un moment dat, Președintele a început o discuție șoptită cu ceilalți membri ai completului, în timp ce un ziarist mic, sfrijit, cu fruntea ascuțită, cu urechi ca de șoricel și cu niște mânuțe stoarse parcă la menghină, s-a apropiat de boxa noastră. Încerca să ne surprindă într-o poziție cât mai potrivită pentru a ne fotografia și a ne da la vreun ziar pentru a ne prezenta pe post de „securiști odioși”. L-am lăsat să se apropie și când am văzut că duce aparatul la ochi pentru a trage un cadru, nu m-am putut abține și i-am șoptit discret, printre dinți: „*Pleacă, măi nenorocitule, că sar de-aici și-ți bag aparatul acela pe gât, dacă nu ți-l spânzuri tu de grumaz!*”. Sfrijitul pozar a fost atât de surprins încât a avut un moment de ezitare, lăsând aparatul de fotografiat la nivelul genunchilor. Domnul avocat George Carpet, care văzuse scena, s-a apropiat și el de boxă, iar eu i-am spus: „*Domnule avocat, dacă mă fotografiează ăsta, sar din boxă și-l altoiesc!*”. Avocatul a început să-l mustre, spunându-i că e bine să-și vadă de treabă, apoi a strigat către Completul de judecată: „*Domnule Președinte, vă rog să asigurați ordinea în sală*”. Acesta, surprins la rândul său, i-a făcut un semn sfrijitului să se îndepărteze de locul cu pricina, ceea ce el a și făcut urgent. În fâstâcirea lui, a nimerit exact în grupul în care se aflau soția și rudele mele. Acolo a fost luat rapid în primire cu vorbe dulci, fiind nevoit să se refugieze undeva în spatele sălii de judecată, unde s-a așezat pe un scaun, dând impresia că s-a cumișit.

În această atmosferă, Onorata Curte a decis ca ședința să ia sfârșit, urmând să se reia peste două zile, cu audierea primilor martori ai acușării. Drept urmare, am fost conduși spre ieșire de către paznicii noștri, sub privirile

iscoditoare ale celor care veniseră la vânătoare de securiști și în încurajările soțiilor și rudelor noastre. Am trecut pe lângă soldații de la Armată, care amortiseră de atâta stat în picioare. Se uitau la noi cu o curiozitate ieșită din comun, transpirați, dar cu o ținută care impunea respect. Erau niște copii care mi-au stârnit mila, aduși, fără voia lor, la acel spectacol regizat de mari maeștri ai diversunii, pe care cred că nu-l vor uita niciodată...

3. Procuratura Militară contraatacă în forță cu martori ai acuzării

A treia ședință de judecată a avut loc în 21 februarie 1990. Atmosfera era deja mai destinsă, dar domnul procuror-acuzator, văzându-se „prins la înghesuială”, a contraatacat aducând martori ai acuzării, atât dintre militarii de la Armată (ofițeri și subofițeri), care zburaseră cu elicopterul buclucaș de pe terasa sediului CC-ului, cât și dintre ofițerii Direcției a V-a, membri ai gărzii personale, ofițerii aghiotanți ai fostului președinte al țării, inclusiv șeful Direcției a V-a, general maior Neagoe Marin, deci șefii noștri ierarhici!

Președintele Completului de judecată, maior Ciobotaru Gheorghe, a reluat activitatea cu o voce solemnă, demnă de prezentat la Televiziune în cadrul telejurnalului de seară. Noi, cei patru din boxă, eram curioși să vedem cum arată primii martori ai acuzării, iar curiozitatea noastră a crescut când am aflat că primii audiați vor fi cei doi ofițeri-piloți și mecanicul de bord, maistru militar, de pe elicopterul cu care „a fugit” Nicolae Ceaușescu, adică tocmai „cărăușii” neplătiți încă ai acestuia, oamenii fără de care n-ar fi avut loc nici „fuga” și nici acest proces. Ei se prezentau ca martori ai acuzării! Domnii procurori militari au căutat, cu obstinație și îndârjire, să obțină orice detaliu care putea „să-i înfunde” pe securiștii considerați responsabili pentru „fuga tiranului”.

Primul care s-a prezentat la bară a fost lt. colonel Maluțan Vasile, pilotul care i-a ridicat pe fugari de pe acoperișul sediului C.C. al P.C.R. Depoziția sa a fost așteptată de asistență și mai ales de către avocații noștri, „cu sufletul la gură”. Acesta a apărut în sala de judecată într-o poziție ce se voia marțială, jurând, după dictarea Președintelui completului de judecată, că va spune adevărul și numai adevărul și că nu va ascunde nimic din ceea ce știe. Spre surprinderea mea și chiar spre hazul asistenței, provocat de avocații noștri, lt. colonel Maluțan Vasile, căraușul principal, fusese avansat la gradul de colonel. Auzind aceste minuni, domnul avocat George Carpet s-a ridicat în picioare – era un tic al său în situații-limită sau de surpriză – întrebând Onorata Curte pentru ce merite a fost avansat acesta la gradul de colonel? Desigur, nimeni nu i-a dat nici un răspuns, pentru că răspunsul era evident. El era al Armatei, deci trebuia să fie liber, iar noi,

securiștii, trebuia să fim în boxă, indiferent dacă săvârșiserăm sau nu aceleași fapte. Pentru aceleași fapte, unii erau eroi, iar alții infractori; au urmat ceilalți doi elicopterişti: maior Mihai Ștefan și maistrul militar Drăgoi Stelian, care au vorbit ca la raportul companiei, având grijă să nu iasă din cadrul prestabilit de procurori pentru depozițiile lor.

Treburile au început să se complice, cu toate că cei trei martori au vorbit ca la carte, după o pregătire în comun a depozițiilor, pe care se vedea că le învățaseră pe de rost. Și totuși, în cele din urmă, având de răspuns unor întrebări precise adresate de Președintele completului, colonelul Maluțan Vasile și-a schimbat depoziția inițială, afirmând că în momentul în care elicopterul a început să se ridice de pe terasă, eu, maior David Aurel, m-am întors cu spatele la elicopter, pentru a mă feri „*de praful elicopterului*” și că nu m-am interpus „*între elicopter și manifestanți*”. Eu am primit cu satisfacție această declarație, simțind că „*ceva*” intervenise în conștiința lui de militar, „*ceva*” care-l ajuta să iasă, totuși onorabil, din capcana Procuraturii Militare.

Din depozițiile celor trei „elicopterişti militari” s-au desprins și alte elemente noi, favorabile celor patru ofițeri din boxa acuzaților. Spre mahnirea nedisimulată și chiar spre disperarea domnului maior Petrean Gheorghe, procurorul-acuzator, pe care-l vedeam că începea să se frământa și să-și șteargă prea des ochelarii ca semn al nervozității, acestea au îngreunat sarcina Procuraturii Militare, dând satisfacție avocaților noștri, care și-au văzut ușurată misiunea ingrată (în acele circumstanțe) de a ne apăra.

Dar echipa de procurori militari, coordonată de domnul lt. colonel Samoilă Joarză, a adus pe „câmpul de luptă” și restul artileriei grele. Spre uimirea noastră, aceasta se compunea din trei ofițeri de Securitate din Direcția a V-a: lt.colonel Tâlpeanu Ion, aghiotantul lui Nicolae Ceaușescu și șeful nostru direct în ziua de 22 decembrie 1989, locotenent Horneț Nicolae, ofițer în garda personală și colegul nostru „mai mic”, precum și plutonier Zamfir Gheorghe, din Serviciul „Gărzi” - garda „CC”-ului.

Hărțuit de avocați, lt. colonel Tâlpeanu Ion a recunoscut că el fusese șeful celor din boxă, a confirmat implicarea generalului Victor Atanasie Stănculescu în organizarea și executarea „fugii” lui Nicolae Ceaușescu și a recunoscut că „*Aveam obligația de a apăra obiectivul, adică pe Nicolae Ceaușescu, până la capăt*”!

A urmat „la aparat”, plutonier Zamfir Gheorghe, subofițer în Serviciul „Gărzi” - garda „CC”-ului, aflat în acel moment în post de observare pe terasa „CC”-ului, „*pentru a supraveghea clădirile învecinate de unde s-ar fi putut*

executa foc asupra clădirii”. Depoziția sa a fost corectă, de militar disciplinat, rostită pe baza atribuțiunilor reieșite din consemnul postului respectiv, confirmând și întărind cele declarate de căpitan Tănasi Paulică.

„Asul” din mâneca procurorilor militari a fost locotenent Horneț Nicolae, ofițer în garda personală și colegul nostru „mai mic”. El a fost selectat ca „martor al acuzării” dintre ofițerii grupei de gardă personală din care făcea parte. Domnii procurori au gândit, probabil, că depoziția lui va confirma acuzațiile aduse foștilor săi colegi aflați în acel moment în boxa acuzaților. Pe chipul lui se citeau emoțiile, transpirația îi năpădisese fața, iar modul în care rostea cuvintele ne făcea să credem că fusese „îndemnat” și chiar obligat să joace rolul de martor al acuzării. Fostul nostru coleg a relatat mai pe larg – probabil cum îi sugerase domnul procuror care l-a interogat – întâmplarea din noaptea de 21/22 decembrie 1989, când grupa de gardă personală condusă de lt. colonel Tălpeanu Ion s-a deplasat, la ordinul „Tovarășului”, adică a lui Nicolae Ceaușescu, în acel moment Comandant suprem, sub comanda generalului Neagoe Marin, la „Intercontinental”, pentru a aduce doi manifestanți cu care Nicolae Ceaușescu voia să stea de vorbă, să vadă cine sunt și ce doresc. Însă, în momentul în care a amintit de „dispozitivele Armatei de la Inter”, dar mai ales de „camioanele de la Armată”, președintele Completului de judecată l-a oprit și l-a îndemnat să vorbească numai despre propria sa activitate. În acel moment, avocatul George Carpet s-a ridicat în picioare, și-a făcut cruce, spunând cu voce tare: „*Ce Securitate o avut ăsta (adică Ceaușescu!), dacă el n-a știut nici în ultima clipă cine sunt cei de la Inter?*”

Locotenent Horneț Nicolae s-a aflat între ofițerii Direcției a V-a care au încercat să fugă spre terasa CC-ului din calea valului de manifestanți violenți pătrunși în clădire, pentru a evita confruntarea sângeroasă cu aceștia. În fața completului de judecată el a descris momentul încercării mele, la rugămintea și la strigătele disperate ale grupului de ofițeri din Direcția a V-a cărora le intrase frica-n oase, de a deschide prin foc de armă ușa metalică de la intrarea pe terasă. Acea ușă metalică fusese închisă și era păzită de un soldat, însă cheia fusese luată de șeful de schimb din Serviciul „Gărzi”.

Tânărul ofițer a descris apoi ce a văzut pe terasa clădirii, fără a spune cum și de ce a ajuns acolo, dar a precizat că m-a văzut pe mine, maior David Aurel, în partea stângă a elicopterului, cu fața spre demonstranți, „*având arma la șold*”, „*cu țeava spre grup*”, iar „*cu stânga gesticulam*”, „*zicându-le să se oprească*”. Potrivit percepției domnilor procurori militari, acest fapt trebuia reliefat cu rigoare, căci „*atacul revoluționarilor era legitim*” (nu conta dacă se

producea cu arme albe, cu obiecte contondente ori cu armament militar, cu cartușe de război!), iar apărarea unui ofițer de securitate, în orice mod, era „*criminală*”. Însă a fost hărțuit de avocații George Carpet și Lucian Belcea cu întrebări la care n-a fost în stare să răspundă. Astfel, tânărul ofițer a înțeles că a căzut în capcană, nu s-a angrenat în duelul vorbelor cu domnii avocați, bucurându-se însă ca un copil, când președintele Completului de judecată, cu o voce gravă, l-a făcut scăpat din acel loc. Astfel s-a terminat una dintre cele mai tumultuoase ședințe de judecată...

Când am ajuns înapoi în arestul Poliției Capitalei, în jurul orelor 20.00, m-am bucurat că tânărul Roman Valentin îmi oprise porția de mâncare, fiind curios să afle cum a decurs ședința de judecată. Dar, nu după mult timp, tânărul Roman Valentin a început să se vaiete că-l doare rău rinichiul stâng. Am încercat să-l liniștesc, dar n-a fost chip, el începând să urle de durere. Am chemat gardianul prin bătăi repetate în ușa metalică a celulei și l-am rugat să-l ducă la spital, pentru că-i grav bolnav, ceea ce, după multe rugăminți, a și făcut. Înainte de a pleca spre Jilava, domnii „polițiști-gardieni” au asistat la îmbrățișarea sinceră între un „revoluționar” și un „securist”, ajunși amândoi în situația de „arestat preventiv”: unul pentru că favorizase „fuga infractorului Nicolae Ceaușescu”, iar celălalt pentru că nu putea justifica un cartuș din pistolul „Makarov”, cu care făcuse revoluția în zilele fierbinți ale lui decembrie 1989.

4. Martori din piatră-seacă și contraatac la baionetă

A patra ședință de judecată a avut loc în ziua 23 februarie 1990. Mare mi-a fost mirarea că în zona Școlii de Ofițeri de Poliție de pe Șoseaua Olteniței nu am mai zărit militari de la Armată. În sala de judecată însă erau postați aceiași militari în termen, iar undeva mai în spate, în partea din stânga sălii, era așezat un grup de ofițeri, între care am zărit figuri noi. Aparatele de filmat erau nelipsite; nelipsiți erau, de asemenea, ziariștii, pregătiți cu carnetele de notițe pentru a vâna expresii, atitudini, poziții și alte asemenea amănunte care fac deliciul presei și trezesc senzații tari în opinia publică. Același tipic în deschiderea ședinței, cu care deja ne obișnuiserăm, sculându-ne sau așezându-ne pe scaunele din boxă ca niște școlari cuminiți.

În fața Onoratei Instanțe s-au prezentat alți doi martori ai acuzării, respectiv, medicul Decă Nicolae și un anume Petrișor Ion, care l-au purtat pe Nicolae Ceaușescu cu autoturismele lor personale pe întortocheatele drumuri ale Târgoviștei. Depozițiile lor m-au interesat mai puțin, pentru că ieșeau din raza mea de calvar și nu se refereau la persoana mea. Hărțuiți continuu de

domnii avocați, acești doi martori s-au contrazis, sfârșindu-și declarațiile în huiduielile asistenței. Lui Petrișor Ion, cineva i-a strigat din sală: „*Nu ți-e rușine să minți? Te mai lauzi că ești și pocăit! Te bate Dumnezeu!*”. Bietul om, nevinovat, a ieșit din sala de judecată destul de „plouat” și cred a ținut minte toată viața că el, un pocăit, a avut șansa să-l transporte pe Ceaușescu, cu mașina lui personală, pe ultimul drum făcut de acesta în libertate.

Urma la rând căpitanul Tudor Marin, ofițer în garda personală a lui Nicolae Ceaușescu, colegul nostru. Însă Președintele Completului de judecată a anunțat că instanța este în situația de a constata că acesta „nu a putut fi găsit pentru audiere”.

Ne-am întrebat din priviri unde ar fi putut dispărea căpitanul Tudor Marin și de ce să dispară? Nu avea în acele momente decât două posibilități: ori să se înalțe la cer, ori să intre în pământ. Aveam să aflăm „misterul” peste trei zile, când a venit să depună mărturie. Murise mama lui și a cerut învoirea domnului procuror militar Joarză Samoilă pentru a merge s-o înmormânteze în comuna Domnești, în apropierea Bucureștilor. Însă „domnul procuror Joarză” a „omis” să comunice acest amănunt „Onoratei Curți”, fapt ce a dat naștere acestui incident, interpretat în chip și fel de către unii ziariști prezenți în „sala de judecată”. În această situație, maiorul de Justiție Ciobotaru Gheorghe a propus să se dea citire declarației făcute de acesta în perioada cercetărilor. Avocații noștri s-au ridicat *in corpore* și au stăruit să fie prezent, pentru că din declarațiile anterioare ale unor martori rezulta că acesta, alături de maior Raț Florian, „l-a încadrat” pe Nicolae Ceaușescu pe terasă, până la elicopter.

Ulterior aveam să aflăm că locuința lui, situată în apropierea Ateneului Român, fusese „vizitată” de militari, care, văzând că nu răspunde nimeni, au tras în ușa cu pistolul mitralieră, au rănit doi bătrâni care ieșiseră să vadă ce se întâmpla, unul dintre ei decedând, au pătruns în casă și i-au mitraliat tot ce era acolo, în căutarea „teroristului”. I-au împușcat și televizorul, în care a rămas un glonț, pe care mi-a spus ulterior că-l va păstra „până la moarte”, ca amintire din acele zile de neuitat!

După acest moment de suspans, procurorul lt. colonel Petrean Gheorghe a solicitat să aducă noi probe prin care să se elucideze cazul și mai ales unele aspecte controversate după plecarea soților Ceaușescu cu elicopterul de la Snagov spre Titu și apoi, cu autoturismele celor doi martori audiați, spre Târgoviște.

În acest sens, a solicitat citarea în proces a altor doi martori: Popescu Ion – aflat cu tractorul pe șosea în timpul aterizării elicopterului – și Ion Vlad, conducătorul auto care l-a transportat pe căpitanul Rusu Marian Constantin. În

același timp, „domnul procuror-acuzator” a mai solicitat și citarea martorului Gheorghe Rădulescu, pentru a aduce noi detalii asupra celor petrecute pe terasa „CC”-ului până la decolarea elicopterului. Acest anunț m-a impresionat, căci avocații noștri ceruseră să vină *„revoluționarii care au fost pe terasă”*, pentru a depune mărturie. Însă, nici un „revoluționar” care fusese pe terasă în momentul decolării elicopterului nu s-a prezentat să depună mărturie. Toate depozițiile despre ceea ce s-a întâmplat acolo fuseseră făcute numai de către foștii ofițeri din Direcția a V-a, în calitate de martori ai acuzării. Abia așteptam să-l văd pe acel „Gheorghe Rădulescu” și pe alți „revoluționari” în fața mea. Dar, parcă au intrat în pământ. Nu-mi explic de ce n-au venit să-i văd la față și să spun și eu ce știu despre ei, nu numai ei despre mine...

Pentru a arăta că-i stăpân pe situație, maior Petrean Gheorghe, procurorul-acuzator, a lansat în atmosfera acelei ședințe de judecată o „bombă”, anunțând că va pune la dispoziția Instanței o casetă filmată de reporteri ai BBC și RAI UNO, în care a fost surprins momentul decolării elicopterului. În acel moment, în sală s-a auzit un murmur prelung, iar inima a început să-mi bată, nu atât pentru faptul că cineva a reușit să filmeze „fuga” de pe terasa „CC”-ului, cât pentru faptul că pe clădirile din împrejurimi se aflau străini, printre care puteau fi și trăgători din acele „trupe speciale” care sprijineau declanșarea revoluțiilor din țările Europei răsăritene, apoi dispăreau, căci măgăreața morții, odată pornită, nu mai putea fi oprită.

După o scurtă consultare, avocații noștri au respins audierea martorilor propuși, argumentând că prin continuarea cercetărilor chiar pe timpul desfășurării procesului, Procuratura militară încălca normele legale în vigoare. Însă au fost de acord cu prezentarea acelei casete străine, fiind convinși că nu va aduce ceva nou. Dânșii au insistat să se respecte legea, apoi au cerut Completului de judecată să fie audiați și alți ofițeri din Direcția a V-a, direct implicați în momentul 22 decembrie, în sediul „CC”-ului”, afirmând că *„aici e cheia favorizării infractorului și nu pe drumurile Târgoviștei”*.

Astfel, au pronunțat numele următorilor generali, ofițeri și subofițeri: general Neagoe Marin, șeful Direcției a V-a, lt. colonel Simionescu Vasile, șeful grupei de gardă prezidențială din ziua respectivă, maior Ilie Adrian, ofițer de gardă personală, și plutonier Hiera Cristian, șeful dispozitivului de pază de la Palatul Snagov. De asemenea, au cerut să fie chemați neapărat și de urgență doi martori „de calibru”, respectiv Emil Bobu și Manea Mănescu, precum și unele importante „fețe militare”: general-colonel Victor Atanasie Stănculescu (mai primise o stea!), general-maior Teacă Petre, Comandantul Trupelor de Grăniceri

unde „se predaseră” cei doi colegi ai mei, căpitan Rusu Marian Constantin și maior Raț Florian, apoi general-locotenent Rus Iosif, comandantul Aviației militare, și general aviator Ionescu Gheorghe, locțiitorul șefului Aviației Militare. Mai mult, au cerut domnului procuror-acuzator să aducă extrase din „Foaia-calificativ” privind *„meritele în revoluție ale generalilor Stănculescu și Rus Iosif și ale colonelului Maluțan Vasile, care, între timp, fuseseră avansați în grade și funcții”*. Apoi au cerut în cor achitarea inculpaților.

Sesizând că are nevoie de un „armistițiu” pentru reevaluarea forțelor, domnul procuror-acuzator a fost, „în general”, de acord cu probele solicitate, mai puțin cu extrasul de pe foaia-calificativ a cadrelor militare menționate. Dar a considerat că „nu se impune audierea martorilor Emil Bobu și Manea Mănescu și nici a generalilor Stănculescu, Rus și Teacă”.

În fața acestei situații, cu încuviințarea Completului de judecată (care s-a retras pentru o pauză binevenită!), domnul procuror-acuzator, maior Petrean Gheorghe, a pus la dispoziția apărării și a „inculpaților” noile acte adăugate la dosar: o declarație a lui Silviu Curticeanu, fostul șef al cancelariei „CC”-ului, precum și un extras dintr-o situație întocmită de colonel Corneliu Pârcălăbescu, șeful Gărzilor Patriotice, cu ceea ce se întâmplase în clădirea „CC”-ului în ziua de 22 decembrie 1989, ora 12.00. Aceste documente ne-au fost aduse „la boxă” de către greșier, pentru a le citi și a semna de luare la cunoștință. Am parcurs conținutul acestora cu atenție, pentru că eram extrem de curios să văd ce scriau martorii respectivi, „oameni de mare calibru”. Am constatat cu ușurare, că aceștia nu aduceau nimic în plus față de concluziile la care ajunseseră avocații noștri până în acel moment.

După ce ședința de judecată a fost reluată, avocații noștri au continuat ofensiva, invocând conținutul documentelor văzute. Ei au solicitat, la unison, și mai insistent, să fie neapărat audiați generalii Stănculescu, Rus și Teacă și, în plus, Silviu Curticeanu, general Neagoe Marin, șeful Direcției a V-a, și general Ionescu Gheorghe, locțiitorul șefului Aviației militare. Curtea a deliberat asupra cererilor formulate de apărare și a dispus să fie audiați Silviu Curticeanu, general Neagoe Marin, general Ionescu Gheorghe și maior Ilie Adrian.

Președintele Completului de judecată, maior de Justiție Ciobotaru Gheorghe, a mai pus în vedere apărătorilor noștri să înfățișeze „martori în circumstanțiere”, câte unul pentru fiecare inculpat, precum și actele pe care le-ar socoti relevante. Apoi a anunțat că vor fi audiați Popescu Ion și Vlad Ion, după care va fi vizionată caseta video cu filmul „fugii lui Ceaușescu” și se vor face demersuri pentru găsirea și audierea căpitanului Tudor Marin, ofițer în garda

personală. Astfel s-a terminat acea zi de proces, care ne dădea speranțe că nu vor putea să ne condamne la închisoare...

Am intrat în celulă cu încrederea că nu voi mai fi obligat să trec de multe ori pragul invizibil al ușii metalice. Dar, după ce am intrat în celulă, în fața ochilor mei s-a arătat o minune. Celula avea un nou „locatar-chiriaș”. Un bărbat mic de statură, cam de vârsta mea, cu un cap mare, o barbă stufoasă și un păr netuns de luni de zile, parcă era Marx în momentele sale de tristețe productivă.

Când l-am văzut am avut un moment de ezitare, voind să-i spun domnului „polițist-gardian” că am greșit celula. Acesta mi-a răspuns, cu un mic surâs în colțul gurii, că dânsul a fost introdus în celulă în dimineața acelei zile, pentru că „iar nu mai sunt locuri”. M-am prezentat cu gradul, numele și funcția, ca la militarie, accentuând că am fost „ofițer în garda lui Ceaușescu”. Omul din fața mea s-a făcut parcă mai mic, dar mi-a răspuns la mâna întinsă, spunându-mi că se numește Dalea (prenumele nu mi l-a spus, iar eu nu l-am întrebat!), că este din Făgăraș și că a fost arestat „în timpul demonstrației din 18 februarie 1990, la Palatul Victoria”...

5. Noi martori ai acuzării deveniți martori ai apărării

A cincea ședință de judecată a fost în 26 februarie 1990. Acuzarea a adus noi martori, iar avocații noștri au trecut la contraatac. Regia spectacolului a fost bine pusă la punct, ședința de judecată începând cu vizionarea acelei casete. În sala de judecată se lăsase o liniște de mormânt. Domnul procuror-acuzator, maior Petrean Gheorghe, privea peste capetele asistenței cu mare atenție, pentru a vedea reacțiile acesteia, apoi ne studia atent pe noi, cei patru inculpați, așezați în boxa acuzaților, cu un aer de superioritate. Pe chipurile noastre nu se vedea zvâcnind niciun mușchi, dar curiozitatea era, într-adevăr, mare, pentru că eu am crezut că această casetă fusese filmată de undeva din interiorul sediului CC-ului.

Însă acea casetă așteptată cu atâta nerăbdare, s-a dovedit și ea o probă nerelevantă. De la primele imagini mi-am dat seama că aceasta fusese filmată din blocul „Generală”, situat vizavi de clădirea „CC”-ului, dintr-un apartament situat cam la nivelul terasei, deci din apartamentul unui „român de bine”. Calitatea imaginii era foarte proastă, eu fiind nevoit să fac slalom cu privirea pe micul ecran pentru a-mi da seama ce se întâmpla pe terasa clădirii CC-ului. Filmul respectiv a avut însă și un merit cert. Față de multiplele declarații cu privire la ora exactă a decolării elicopterului prezidențial, acesta a surprins cu rigoare modalitatea și ora decolării. Pe acea casetă video a fost înregistrat intervalul de

timp cuprins între orele 12.06-12.11. Imaginile respective, redată în succesiune temporală, au adăugat elemente noi, care au contribuit la rotunjirea adevărului istoric despre momentul „fugii lui Ceaușescu” din clădirea CC-ului. În sala de judecată se lăsase o liniște adâncă, apoi asistența a început să murmure ca într-un roi de albine.

Președintele Completului de judecată a așteptat ca sala să se liniștească, apoi a anunțat că la cererea procurorului de ședință, urmează să se ia acuzaților un „supliment de interogatoriu”. Domnul procuror de ședință voia să demonstreze că eu, maior David Aurel, i-am amenințat pe revoluționari și că nu i-am lăsat să-l captureze pe Ceaușescu. Eu m-am apărat de această învinuire, rămânând în „ceață” problema cu cei doi „cetățeni”, înarmați cu pistoale mitralieră cu pat rabatabil, care m-au somat, strigând: „*Aruncă arma!*” Cu toate insistențele domnului avocat George Carpet de a fi identificați și aduși ca martori cei doi „cetățeni”, nu i-am mai văzut niciodată.

Ceilalți trei colegi de boxă au simțit și ei o mare ușurare, susținând, la unison, că acea casetă nu aduce nici un element în plus pentru elucidarea cazului. În fața unei asemenea situații, domnul procuror militar, simțind că proba nu este relevantă, s-a așezat încet pe scaun și s-a făcut că notează ceva important pe o coală de hârtie...

Am observat că domnul avocat George Carpet era obosit și părea nervos din cauze necunoscute mie în acel moment. Ulterior, dânsul mi-a relatat că, după ce s-a aflat „în piață” că va fi avocatul unui ofițer de Securitate, a avut probleme. A primit amenințări telefonice de la persoane necunoscute, iar în 24 februarie 1990, după orele 15.00, cineva (autor necunoscut!) i-a furat mașina, „Lada 1500”, culoare bleumarin, deși aceasta era parcată „la vedere” în fața intrării blocului de pe Calea Moșilor în care locuia. A luat la cunoștință despre acest fapt în urma telefonului primit a doua zi, 25 februarie 1990, de la Serviciul „Circulație”. În jurul orelor 11.00 dimineața din aceeași zi, a recuperat autoturismul de pe șoseaua Mihai Bravu, în apropierea cinematografului „Melodia”, unde fusese abandonat de hoț. Astfel, a constatat că hoțul a intrat în autoturism prin forțarea geamului reflector de la portiera din față-dreapta și că fusese lovit pe toate părțile, suferind degradări semnificative. Drept urmare, în 26 februarie 1990 a adresat o cerere Comandantului Direcției Circulație din Poliția Capitalei, în care a relatat cele de mai sus, aducând mulțumirile sale pentru ajutorul dat în găsirea autoturismului. Domnul avocat a evaluat costul reparațiilor necesare, la aproximativ 5000 de lei, urmând ca, după efectuarea acestora urma să depună acte, pentru dovedirea pretențiilor civile.

Domnul procuror militar maior Petrean Gheorghe n-a renunțat la luptă, aducând ca martori doi ofițeri din garda personală a lui Nicolae Ceaușescu, respectiv, căpitan Tudor Marin și maior Ilie Adrian.

Căpitan Tudor Marin a relatat cele întâmplate cu mult curaj și cu o sinceritate care mi s-a părut că i-a dezarmat chiar și pe membrii completului de judecată. El a confirmat implicarea generalului Victor Atanasie Stănculescu în organizarea și dirijarea „fugii lui Nicolae Ceaușescu”. Mai mult, s-a arătat nedumerit de faptul că aghiotantul de serviciu nu l-a însoțit pe Nicolae Ceaușescu, pentru că *„aceasta era obligația lui de serviciu, prevăzută prin ordinele și instrucțiunile de muncă”*. Fostul nostru coleg a adus în atenția Completului de judecată un element ignorat până în acel moment de domnii procurori militari: existența „Instrucțiunilor speciale” pentru Serviciul 1 – Gardă prezidențială, care reglementau juridic activitatea acestui serviciu. Fiind jurist de profesie, el a argumentat că folosirea armamentului era clar stipulată în Decretul 367/1971, în prevederile acestui decret încadrându-se toți cei care aveau statut de militari, inclusiv cadrele Direcției a V-a.

În acel moment, domnul avocat Lucian Belcea s-a ridicat în picioare de pe scaunul pe care se așezase și a cerut președintelui Completului de judecată să fie căutate acele „instrucțiuni speciale”, pentru a fi puse la dispoziția apărării. Replica maiorului de Justiție Ciobotaru Gheorghe a fost: *„Niciunul dintre inculpați nu este acuzat de folosirea ilegală a armamentului. Acuzația este favorizarea infractorului”*.

Mayor Ilie Adrian, cu o voce tremurândă la început, fiind el emotiv din fire, a reușit să-și revină, apoi a relatat în amănunt că acționase *„îndeaproape”* și *„sub îndrumarea”* generalului Victor Atanasie Stănculescu pentru *„amenajarea terasei”* în vederea aterizării elicopterului prezidențial. Astfel a aflat *„onorata asistență”* că acest ofițer din Direcția a V-a se afla la etajul VI al clădirii „CC”-ului, în misiune ordonată, când a auzit „bătăi” (bocăneli) în liftul cu care urcau Nicolae Ceaușescu și „suita sa”. El l-a anunțat pe „domnul general Stănculescu”, care se afla în apropiere, însoțit de căpitan Matenciuc (aghiotantul său, îmbrăcat în civil!) și de colonel Corneliu Pârcălăbescu (șeful pe țară al Gărzilor Patriotice).

Împreună au așteptat lângă lift până când, datorită blocării acestuia între etajele V și VI, a fost spart geamul și deschisă ușa de la lift, prin care au ieșit cu greu Nicolae Ceaușescu și însoțitorii săi. Apoi, domnul general Victor Atanasie Stănculescu, împreună cu cei doi însoțitori ai săi „au tras de ușa liftului” pentru a ajuta persoanele dinăuntru să iasă din acesta. Deci, „Victoriaș”, cel cu un

picior în ghips și cu o mână pe ușa liftului, ajunsese în norocita funcție de ministru al Apărării Naționale, iar „figuranții” se aflau în nenorocita boxă a acuzaților. Atunci, domnul avocat George Carpet s-a ridicat în picioare și a ridicat mâinile spre tavanul încăperii, spunând satisfăcut: „*Bravos, națiune! Halal să-ți fie!*”. După această scenă memorabilă, Onorata instanță a anunțat „pauză de o jumătate de oră”.

După pauză a depus mărturie un inginer horticultor, pe nume Popescu Marius, martor la momentul în care Nicolae Ceaușescu „*a dat mâna cu cei trei piloți*” la aterizarea elicopterului în apropiere de orașul Titu. Am audiat mai relaxat această depoziție, întrucât nu se referea la activitatea mea, eu rămânând „al nimănui” pe terasa sediului CC-ului, pentru a mă descurca după cum mă ajuta capul. Inginerul respectiv, un om curajos și drept, a afirmat că „*a oprit din proprie inițiativă*” și „*nu a fost obligat sub amenințare de către cei doi ofițeri însoțitori*”. Mai mult, l-a lovit „sub centură” pe doctorul Decă Nicolae, care, afirmase că a făcut pe „cărăușul” soților Ceaușescu sub presiunea și amenințarea „securiștilor”. Prin modul simplu de a relata, acesta a convins completul de judecată că ofițerii care l-au însoțit pe Nicolae Ceaușescu – în acel moment președintele țării și comandantul suprem al armatei – au acționat conform prevederilor legale.

Marea și plăcuta surpriză a zilei a reprezentat-o însă general-locotenent Ionescu Gheorghe, locțiitorul comandantului Aviației Militare, singurul martor cu adevărat de mare calibru și de temerară demnitate. Toți cei prezenți în sala de judecată se așteptau să audă lucruri interesante, care să încheie un dosar sau să deschidă altele. În afara faptelor deja cunoscute, domnul general-aviator a afirmat clar că ordinul pentru pregătirea și decolarea elicopterelor de la bază cu destinația „terasa CC-ului” a fost dat, alternativ, de general locotenent Victor Atanasie Stănculescu și de general maior Neagoe Marin. A mai afirmat că, după decolarea acestora de la bază, comandantul Aviației militare, general maior Rus Iosif, după o convorbire telefonică cu general-maior Neagoe Marin, i-a comunicat lt. colonelului Maluțan Vasile că urmează să aterizeze pe terasa din dreapta privind către sediul CC-ului și că i se vor face în acest sens „*semne cu un cearceaf alb*”.

În mod evident, aveam în fața noastră un om, un militar adevărat, căci el era primul oștean al Forțelor Armate care avusese curajul să vină și să spună adevărul. Dânsul a adus un element nou, ajutându-i pe avocații noștri în pregătirea apărării, întrucât a afirmat că „*abia în noaptea de 22/23 decembrie 1989, după orele 24.00, ni s-a comunicat că noul ministru al Apărării*

Naționale este generalul Militaru, neprimind nici o comunicare oficială cu privire la schimbarea poziției armatei până în acel moment". La auzul acestor afirmații ferme, categorice, Onorata Instanță, cu excepția Președintelui ei, pe a cărui față nu s-a putut „citi” absolut nicio reacție, a fost vizibil și neplăcut surprinsă, în timp ce onorata asistență, plăcut impresionată, a început, după un scurt episod de muțenie, să aclame: „Bravo, generale!”. „Ești un om adevărat!”. „Mai sunt în Armată oameni ca dumneavoastră?”. Avocații noștri au început, la rândul lor, să aplaude, căci din sintagma „Armata e cu noi!” nu mai rămăsese decât amintirea. Soțiile noastre erau cele mai entuziasmate, iar noi, inculpații din boxa acuzaților îl priveam cu admirație. Dânsul a demolat, practic, acuzația că „cei patru au favorizat fuga infractorului”.

În acest context, domnul procuror-acuzator, maior Petrean Gheorghe, a trecut la propria apărare, întrucât informațiile aduse de cei doi ofițeri din garda personală și, mai ales, de general-locotenent Ionescu Gheorghe, au fost ca un duș rece pentru dânsul. Dintr-o dată, o mulțime de ochi din rândul asistenței s-au focalizat asupra dumnealui. Probabil că în acel moment a înțeles că fusese aruncat de colegii săi, care stăteau în umbră, într-o prăpastie din care încerca să se salveze. Astfel, a înțeles că era nevoie de suplimentarea forțelor de atac, cu noi martori ai acuzării. Pentru a demonstra că încă mai are forțe, domnul procuror de ședință a anunțat mai mult „onorata asistență” decât „Onorata Curte”, că va aduce „noi martori” la fuga soților Ceaușescu pe drumul spre Târgoviște, pe care i-a și nominalizat.

Însă avocații noștri, ajutați îndeaproape de bătrânul avocat Nicolae Rodean, prezent la toate ședințele de judecată, au afirmat că măsura era ilegală, întrucât aceștia fuseseră „ascuțați” de către organele de anchetă în timpul desfășurării procesului. În susținerea demersului lor, domniile avocați au invocat unele prevederi exprese ale Codului de procedură penală. Pe cale de consecință, au solicitat, în virtutea art. 333 din Codul de procedură penală, ca „dosarul să fie restituit de către instanță procurorului de anchetă, pentru completare”. Cererea l-a surprins pe domnul procuror-acuzator, maior Petrean Gheorghe, căci nu se aștepta să-i spună cineva că-i nepregătit și că a intrat „la ore” cu lecția neînvățată. Vedea și el ce înseamnă să te mulțumești doar să „copiezi” după notițele colegilor de clasă și să nu participi efectiv la ora de curs. În orice caz, chiar cu astfel de notițe, în fața șefilor săi el trecuse primul examen, căci își mai prinsese o stea pe epoletul său marcat de balanță, o stea care îi cam cocoșa umerii, și așa apăsați de ingrata misiune ce i se încredințase...

Domnul procuror-acuzator, maior Petrean Gheorghe, a simțit atunci perspectiva înfrângerii, întrucât, dintr-o dată, a rămas fără replică. Nici „probele” aduse prin citirea declarațiilor făcute în scris de colonel Pârcălăbescu Corneliu și Silviu Curticeanu, necunoscute până după începerea desfășurării procesului, nu au adus elemente în plus în favoarea acuzării.

Astfel, avocații noștri, tot mai siguri de apropierea „reprizei finale” cu Procuratura Militară, care părea că lăsase „garda jos”, au cerut audierea a încă 7 martori, pe care i-au nominalizat. Aceștia erau „unul și unul”, martori „de mare calibru”, care avuseseră puterea de a da ordine și nu doar de a executa ordine. De asemenea, domnul avocat Lucian Belcea a cerut acuzării să prezinte unele documente „vitale soluționării cauzei”, și, în primul rând, Regulamentul de funcționare a Serviciului I din Direcția a V-a. *„Să vedem – afirma acesta – dacă acești oameni au acționat de capul lor sau au acționat după lege”.*

Ținând cont că administrarea acestor probe necesita timp îndelungat pentru organele de anchetă penală, avocații noștri au solicitat din nou restituirea dosarului organelor de anchetă pentru completarea urmăririi penale, și revocarea măsurii arestării preventive a celor patru inculpați, pe baza principiului prezumției de nevinovăție. Președintele Completului de judecată, maior Ciobotaru Gheorghe, a arătat că, în urma deliberării în „camera de chibzuință”, Instanța a hotărât să respingă cererea de revocare a măsurii arestării preventive a inculpaților și că va relua propunerea privind restituirea dosarului la Procuratura Militară „după audierea celorlalți martori”.

Dar, cine erau ceilalți martori? Din câți au fost solicitați nu mai rămăseseră decât general-maior Neagoe Marin, șeful Direcției a V-a, și Silviu Curticeanu, șeful Cancelariei „CC”-ului. Celelalte „fețe”, în frunte cu generalul Victor Atanasie Stănculescu, nu puteau fi aduși la un proces penal, pentru că făceau parte din echipa de „barosani” ai momentului, adică din grupul care preluase puterea politică în România. Ei erau emanații revoluției și, chiar dacă au dat ordine care au dus la comiterea unor infracțiuni, nu puteau sta în boxa acuzaților cu acei securiști deveniți „acar Păun”.

6. Apărarea trece la contraofensivă

A șasea ședință de judecată a avut loc în 28 februarie 1990. Procuratura Militară și-a aruncat în luptă ultimele rezerve, sperând ca acestea să-i asigure o revenire din corzile în care o băgaseră avocații apărării celor patru ofițeri de securitate. Abia așteptam să-l văd pe fostul comandant al unității, general Neagoe Marin, să văd și să aud cum își justifică el activitatea din acea zi, când

ne-a lăsat acolo, în acea corabie care luase bine apă și se scufunda în mare grabă, el părăsind-o primul!

Primul chemat la „bară” a fost profesorul de istorie G. D. Iscru, ca martor în circumstanțiere. Dânsul mă cunoștea din anul universitar 1980/1981 și, cu toate că era bolnav, s-a prezentat în Sala de judecată, alături de fiul său, Adrian, pentru a depune mărturie în apărarea mea. Domnul profesor venise la proces cu un exemplar din lucrarea mea de diplomă și cu un dosar unde, pe două pagini și ceva își scrisese depoziția. După rostirea jurământului, cu un glas încărcat de emoții datorită ineditului situației și procedurii de identificare de către grefier, a început să-și expună oral mărturia. Din când în când, pentru a fi riguros exact în ceea ce afirma, așa cum era, de altfel, în activitatea sa științifică, își arunca o privire fugară pe depoziția scrisă pe care o pregătise în vederea audierii.

După fiecare frază era întrerupt de președintele Completului de judecată, pentru ca depoziția sa să fie consemnată de grefier și dactilografiată. Dânsul și-a încheiat pledoaria astfel: *„Realmente, Aurel David este o valoare în ce privește cercetarea istorică: prin puterea sa de muncă excepțională, prin pasiunea pentru istoria patriei, prin competență. De asemenea, din discuțiile pe care le-am avut cu el știu că își iubește țara și neamul. Neșansa vieții lui – căci despre așa ceva este vorba – a fost recrutarea în locul în care l-au surprins evenimentele din decembrie 1989, loc din care, precum bine se știe, cine intra, practic nu mai putea pleca”*. Când domnul profesor G. D. Iscru a terminat de depus mărturia, era transpirat și părea tare obosit. A aruncat o privire spre boxa în care mă aflam, mulțumit că a putut să facă o adevărată faptă creștinească pentru mine, apoi a predat grefierului un exemplar din materialul scris. După aceea, urmărit cu privirea de întreaga asistență și de Onorata Curte, s-a îndreptat spre grupul în care se afla soția mea. Felicitările pe care le-a primit l-au liniștit, confirmându-i că făcuse într-adevăr, un lucru deosebit. Și pentru ceilalți trei colegi de boxă au venit martori în circumstanțiere, care au pledat în apărarea lor.

A urmat la bară Silviu Curticeanu, fostul șef al Cancelariei „CC”-lui, în acel moment arestat preventiv în propriul dosar. Acesta a relatat destul de coerent desfășurarea evenimentelor din dimineața zilei de 22 decembrie 1989, cu toată tensiunea care a domnit în sediul C.C.-ului, mai ales după *„moartea generalului Vasile Milea”* și după dispariția lui Mihai Hîrjeu, secretarul personal al lui Nicolae Ceaușescu, afirmând că generalul Vasile Milea *„a fost acuzat pe nedrept ca trădător”*. De la dânsul, „Onorata Curte” și „Onorata Asistență” au aflat că, în jurul orei 11.00, în timp ce se afla pe hol, în secretariatul Cabinetului 1 a intrat

generalul Stănculescu, care l-a anunțat pe Nicolae Ceaușescu „*în mod flegmatic*”, că „*demonstranții au intrat în piață*”. Reacția lui Nicolae Ceaușescu a fost promptă și violentă, întrebând: „*De ce i-ați lăsat? Cine i-a lăsat să intre?*”. Mărturia sa a adus încă un punct de sprijin în apărarea noastră, deoarece a afirmat că „*niciunul dintre cei patru inculpați nu avea calitatea să cheme elicopterul*”.

A venit rândul ultimului martor al acușării, general maior Neagoe Marin, fostul șef al Direcției a V-a, în acel moment arestat preventiv și trecut în rezervă, trimis și determinat să depună mărturie împotriva foștilor săi subordonați. S-a prezentat „la bară” speriat, sub privirile iscoditoare ale asistenței, pentru că toți așteptau, curioși, să-l vadă pe șeful acelei „unități de tristă amintire”, cum afirmau unii ziariști.

În depoziția sa a afișat o prudență excesivă, eu fiind, de la început, impresionat într-un mod neplăcut, ba chiar mâhnit deoarece, de mai multe ori, referindu-se la Nicolae Ceaușescu, îi spunea acum „tiranul”. Versiunea dânsului a sunat cam așa: în dimineața zilei de 22 decembrie 1989, „*auzind*” că înspre Piața Palatului au început să se îndrepte coloane de manifestanți de la diferite întreprinderi, i-a convocat pe coloneii Lăzărescu Florea și Nae Octavian și le-a ordonat „*să nu se folosească arme de foc împotriva acestora*”; le-a mai ordonat „*să-și ia măsurile care se impun*”, printre care și aceea „*de a li se aduce la cunoștință subordonaților să nu se opună intrării acestora în sediu*”. Văzându-l ezitant, avocații noștri l-au luat la întrebări bine ținute, încât fostul nostru șef s-a trezit în postura căprioarei hăituite de lupi. În duelul întrebări-răspunsuri, dânsul s-a „scăpat”, afirmând că a ordonat „*ca toți ofițerii acestui serviciu să rămână fiecare la locul lui*”, dar când avocatul George Carpet l-a întrebat, cu subînțeles: „*Și ce trebuia să facă, dacă stăteau fiecare la locul lui?*”, s-a făcut că nu aude.

Reacții deosebite a produs în sala de judecată, în rândul asistenței, afirmația potrivit căreia n-a știut cine a ordonat aducerea elicopterului prezidențial, ținând să afirme categoric: „*în nici un caz, eu nu am făcut acest lucru*”, dar, dându-și seama că a greșit, a recunoscut că, după ora 11.30, „s-a întâlnit” cu generalul Victor Atanasie Stănculescu, dar că n-a știut că s-a hotărât „*evacuarea lui Ceaușescu*”.

Lăsat de președintele Completului de judecată să fie hărțuit cu întrebări din toate părțile, fostul nostru comandant a ajuns să răspundă și la întrebările foștilor săi subordonați, în acel moment acuzați. Din boxă, căpitan Tănasi Paulică i-a pus cea mai interesantă întrebare: „*Până unde ținea, în timp, misiunea noastră față de instituția președintelui țării?*”. „Bubu” (căci așa-l

porecliserăm!) s-a bâlbâit, a ocolit răspunsul, dar a recunoscut că atribuțiile principale ale ofițerilor din garda personală erau „*să apere obiectivul în orice împrejurare, chiar cu prețul sacrificiului suprem*”. Apoi a recunoscut că „nu existau instrucțiuni prestabilite pentru evenimente ca acelea din 22 decembrie 1989”, confirmând că „*ofițerii l-au însoțit pentru că aveau atribuții în acest sens*”. După ce și-a semnat depoziția, fostul șef al Direcției a V-a a ieșit din sala de judecată în huiduieli prelungite, presărate cu calificative de toate felurile.

După o scurtă pauză, pentru a se calma spiritele încinse din sala de judecată, Președintele Completului a pus în discuție „stadiul pricinii”; procurorul și apărătorii noștri au apreciat că se poate renunța la audierea martorului Vlad Ion; în fine, având cuvântul pentru eventuale cereri de noi probatorii, procurorul a arătat că, întrucât cercetarea judecătorească este, din punctul lui de vedere, completă, nu mai are de solicitat probe, și a apreciat că se poate trece la dezbateri asupra fondului.

În schimb, avocații noștri au solicitat extinderea procesului penal asupra martorilor lt. colonel Tâlpeanu Ion și colonel Maluțan Vasile și au reiterat cererile privind restituirea cauzei la procuror pentru completarea urmăririi penale, precum și revocarea arestării preventive a inculpaților, cu punerea lor, de îndată, în libertate; asupra acestor cereri, procurorul a pus concluzii de respingere.

După o scurtă deliberare, pentru care Instanța se retrăsese „în culise”, noi, inculpații, și toți ceilalți beneficiind astfel de un binemeritat *time-out*, Președintele Completului de judecată a anunțat, cu glas solemn că s-a hotărât:

- respingerea cererilor formulate de apărătorii inculpaților;
- constatarea epuizării cercetării judecătorești;
- trecerea la dezbaterile judiciare asupra fondului în ziua de 1 martie 1990, ora 9.30.

7. Ziua speranței

A șaptea ședință de judecată s-a desfășurat în ziua de 1 martie 1990. În jurul orei 9.30 am fost introduși în sală, băgați în „țarc” și toaletați pentru primirea „Onoratei curți”. Lume multă, de toate felurile, pentru că, într-adevăr, momentul era deosebit. Reflectoarele s-au aprins ca la un mare spectacol, iar publicul încă se foia încoace și încolo prin sală, în așteptarea începerii spectacolului. Soția mea, așezată alături de rude și cunoscuți undeva în mijlocul sălii, în partea stângă cum priveai spre scenă, îmi făcea binecunoscutul semn „Victorie!”, cu cele două degete desfăcute, pentru a mă încuraja, și, desigur, pentru a-și face și ea curaj, un curaj de care amândoi aveam atâta nevoie...

Domnul procuror militar-acuzator a primit cuvântul pentru a-și susține rechizitoriul scris. Parcă vocea dânsului nu mai era atât de sigură și și-a prezentat concluziile cu o oarecare vizibilă strângere de inimă. Noi, „cei patru din boxă”, îl ascultam cu mare atenție și înțelegeam că mărirea numărului de stele pe epoleții săi nu compensa disconfortul situației nedorite în care fusese pus. Deși a făcut unele corecturi de real bun simț față de rechizitoriul inițial, determinate de modificările reieșite din proces, el a menținut acuzația de „favorizare a infractorului”, ba a solicitat chiar circumstanțe agravante, și, în același timp, o diferențiere a pedepselor. Nici nu putea acum să susțină altfel, căci stelele sale de pe epoleți ar fi început să apună una câte una, perspectivă sumbră care îl constrângea să continue a susține că noi, cei patru ofițeri din garda personală a lui Nicolae Ceaușescu, am desfășurat *„activități proprii, nemijlocite pentru a crea soților Ceaușescu posibilitatea de a fi salvați”*. S-a încurcat puțin în combinarea articolelor Codului penal și în raportarea acestora la tot felul de alineate, rezultatul fiind, oricum, o pedeapsă cuprinsă între 3 și 10 ani de închisoare.

După ce a terminat de expus concluziile și de argumentat pedepsele, în sala de judecată s-a produs rumoare și s-au putut desluși comentarii puțin favorabile la adresa acuzării. Domnul procuror de ședință nu reușise să aducă elemente noi care să-i „înfunde” pe cei patru ofițeri din Direcția a V-a. În schimb, continua să-i considere *„responsabili de fuga cuplului Ceaușescu de pe acoperișul C.C. al P.C.R.”*, făcându-se vinovați că nu-i arestaseră pe „cei doi”, ba, mai mult, au depus eforturi să le faciliteze „evadarea”. Potrivit percepției sale, faptele acestora din 22 decembrie 1989 erau încadrate în prevederi precise ale Codului penal, *„întrunind elementele constitutive ale infracțiunii de favorizare a infractorului”*. Astfel, foștii ofițeri David, Raț, Rusu și Tănasi riscau pedeapsă cu închisoarea, între 3 și 10 ani.

Avocații noștri i-au dat o replică pe măsură. Într-o exemplară solidaritate de breaslă, ei au prezentat, prin glasul domnului avocat Lucian Belcea, o „declarație comună”, pentru a demonstra că au același punct de vedere.

Aceasta a sunat astfel: *„Suntem și noi, avocații, și inculpații, conștienți de valoarea istorică a evenimentelor petrecute pe 22 decembrie 1989 și nu încercăm cu nimic minimalizarea lor. Dar, în același timp, libertatea și dreptatea socială sunt și trebuie să fie unice pentru toți, bazate exclusiv pe lege. La data când se pretinde că inculpații au favorizat pe soții Ceaușescu să fugă din sediul CC, aceștia, fugarii, nu aveau calitatea de inculpați. Independent de faptul că noi toți i-am urât, realitatea nu se poate contesta. La ora când*

elicopterul a părăsit terasa, la ora când inculpații i-au abandonat pe șosea și, respectiv, la Târgoviște, vechea guvernare nu fusese încă – strict juridic discutând – abolită. Și nimeni nu cunoștea ce infracțiuni comiseseră cei doi. Structurile de putere ale clanului ceaușist au fost dizolvate în jurul orei 18.00, atunci când s-a constituit noul organ de conducere al țării, Frontul Salvării Naționale. La acea oră, toți cei 4 ofițeri erau de multă vreme disociați de fugari. Iată de ce solicităm, Onorată Instanță, achitarea inculpaților, pentru că, în calitatea lor de ofițeri de gardă, nu au avut dreptul la opțiuni personale și au acționat potrivit regulamentelor militare în vigoare. Libertatea și dreptatea socială sînt unice. Dacă sunt unice, de ce acești oameni – care sunt dincolo de periferia infracționalului – sunt astăzi în boxă? Au fost în țară teroriști? Unde sunt aceia? Să-i vedem în boxă!” Așa a consemnat, în rezumat, poziția comună a avocaților noștri, ziaristul Victor Dinu, în ziarul „România liberă” din 2 martie 1990.

Avocații noștri au fost la mare înălțime. Argumentate au fost Concluziile scrise ale domnului avocat George Carpet, care a cerut achitarea mea. Dânsul a atras atenția „Onoratei Procuraturi Militare” că „*revoluționarii nu trebuie confundați cu organele de ordine ori cu cele de înfăptuire a justiției*”. Această afirmație l-a făcut pe „domnul procuror-acuzator” să treacă iar la desenarea de figuri geometrice pe colile de hârtie întinse în fața lui. La fel de convingător a fost domnul avocat Lucian Belcea, un mare jurist, care a avut o sarcină mult mai grea, întrucât faptele „clienților” săi erau mult mai diversificate. Argumentând că „*evacuarea soților Ceaușescu a constituit o posibilitate reală de a nu se ajunge la o baie de sânge*”, dânsul a apreciat ca „*meritorie*” activitatea inculpaților. La înălțime s-a ridicat și tânărul avocat Dan Petrescu, care creștea pe zi ce trecea lângă cei doi mari juriști: George Carpet și Lucian Belcea.

„Onorata Curte” a ascultat cu atenție mărită argumentele solide aduse de apărare, apoi a dat cuvântul inculpaților: „ultimul cuvânt”.

Primul a vorbit căpitan Tănasi Paulică, terminând în forță lupta cu calvarul cu care l-au oropsit „domnii procurori militari”, spunând: „*Garda personală nu era proprietatea soților Ceaușescu, ci a președintelui României. Atât cât am contribuit eu la această acțiune, prin semnalizarea cu cearceaful alb, o consider o acțiune încadrată perfect în atribuțiunile de serviciu. Mai mult, am înțeles că trebuie să-i scoatem vii din sediu, nu în sensul de a împiedica tragerea lor la răspundere, ci, dimpotrivă, pentru a-i preda judecății drepte*”.

Am urmat eu „la aparat”. Eram emoționat, dar hotărât să fiu propriul meu avocat. Astfel, am relatat modul în care am fost arestat, maltratată și deținut

în forțul de la Ștefănești, continuând cu ancheta la care am fost supus de către „domnii procurori militari”. Apoi am adus argumente în favoarea apărării mele.

Redau ultima parte a acestui „ultim cuvânt”, transcris de un „om de bine” și introdus în rețeaua Internetului, de unde l-am recuperat după aproape 20 de ani de la proces: *„Nu eu am organizat ieșirea pe terasă, nu eu am pregătit locul aterizării, nu eu am pus la dispoziție mijlocul de transport cu care au plecat la Snagov. Nu mă consider vinovat. Nu vreau să mă disculp. Sunteți singurii în măsură să judecați faptele mele. Vreau, domnule președinte, să vă privesc în ochi cu aceeași demnitate de militar și de om cu care am privit viața și profesia pe care am avut-o. Considerându-mă încă o dată nevinovat, aș vrea – indiferent de hotărârea pe care o veți lua – să văd dacă dumneavoastră ne veți putea privi în ochi, cu conștiința curată, să văd dacă aveți acest curaj să faceți o justiție adevărată”*.

Priveam chipul președintelui Completului de judecată, maior de Justiție Ciobotaru Gheorghe. Ceilalți membri ai Completului de judecată priveau cu atenție mărită spre boxa acuzaților, iar domnul procuror-acuzator părea descumpănit, aruncându-și pieziș privirea în toate părțile. În acel moment, din culisele scenei a apărut un subofițer și i-a înmănat Președintelui Completului de judecată un bilețel împăturit. Acesta l-a desfăcut, și-a aruncat ochii pe bilețel și l-a „fulgerat” cu privirea pe mesager, după care a lăsat bărbia în piept, rămânând în acea poziție vreme de aproape un minut. Mie mi s-a părut o veșnicie, având impresia că Președintele Completului de judecată primise ordin să mă condamne. Însă, și-a revenit, îndepărtând puțin acel bilet de privirea sa, apoi, cu voce autoritară, seacă, a dat cuvântul celorlalți doi „colegi de boxă”.

În cuvinte puține, dar bine cântărite și sigure, maior Raț Florian a repetat că *„În momentul plecării – și pe perioada cât l-am însoțit – Ceaușescu îndeplinea toate prerogativele de comandant suprem. Eu nu am făcut altceva decât să-i execut ordinele atâta timp cât era în funcție”*. La rândul său, căpitan Rusu Marian a declarat: *„Am convingerea că prin acțiunile mele nu am influențat în nici un fel fuga soților Ceaușescu din fostul sediu al CC”*.

Apoi, Președintele Completului, care încerca să mențină gradul convenit de solemnitate al acestei ședințe de judecată, solemnitate tulburată ușor de rumoarea asistenței, l-a întrebat pe domnul procuror de ședință dacă, față de apărările formulate de inculpați, prin avocații lor și personal, în ultimul cuvânt, ar mai avea ceva de adăugat, iar la răspunsul negativ al acestuia, a declarat închise dezbaterile judiciare. Din acel moment l-am privit cu atenție mărită, pentru a-i surprinde orice mișcare a ochilor, buzelor și mâinilor. Văzându-l că tot răsfoia un Cod

Penal, dintre ale cărui file răsăreau mai multe coli de hârtie A4 (cel puțin cincisprezece, după aprecierea mea), am fost convins că va urma pronunțarea grăbită a sentinței, determinată (în mintea mea!) de acel enigmatic bilețel. Îngrijorarea mea atinsese cote maxime, socotind că graba acestei pronunțări nu poate fi deloc de bun augur. Mai mult, aceeași îngrijorare se putea citi și în ochii colegilor mei de suferință. Numeroasa asistență se întreba, probabil, și ea, ce conținea acel enigmatic bilețel?, apoi în sala de judecată s-a făcut liniște deplină, nimic nu mai mișca, în așteptarea pronunțării sentinței.

Dar ne înșelam cu toții fiindcă, pe neașteptate, domnul maior Ciobotaru Gheorghe s-a ridicat, brusc, în picioare și, după câteva secunde de pauză, a rostit cu o voce gravă: „*Amânăm pronunțarea sentinței pentru data de 7 martie 1990, ora 13.00, în această sală*”. În sala de judecată, s-a produs un îndelung murmur dezaprobat, în timp ce Completul de judecată s-a ridicat și a părăsit scena. Boxa acuzaților a fost imediat înconjurată de avocați, de soțiile noastre și de ziaristii care asistaseră la ședință. Văzându-ne îngrijorați și neliniștiți de ceea ce nouă, inculpaților, ni se părea un semn rău, avocații ne-au spus să avem încredere, explicându-ne că amânarea pronunțării nu este ceva neobișnuit într-o astfel de cauză, atât de dificilă. Domnii polițiști-gardieni care au păzit boxa acuzaților nu au intervenit, rugându-i numai să nu se aproprie prea mult, căci „procesul încă nu s-a terminat”.

În seara zilei de 3 martie 1990, un domn „polițist-gardian” mi-a spus că judecătorul care îi condamnase la moarte pe soții Ceaușescu și asistase la execuția lor, Popa Gică, avansat pentru aceste „merite”, la gradul de general cu o stea, se împușcase! Acesta mi-a dat un ziar, unde am citit că „procurorul Gică Popa, președintele completului care l-a judecat pe ceaușescu” (numele Ceaușescu era scris cu literă mică!) și-a pus capăt zilelor, împușcându-se în ziua de 1 martie 1990, la ora 11.30, în tâmpla dreaptă, cu un pistol „Makarov”. Să fi influențat, oare, această veste extrem de tristă decizia președintelui Completului de judecată de amânare a pronunțării sentinței? Nu voi ști, poate, niciodată!

8. Pronunțarea sentinței și drumul spre libertate

A 8-a ședință de judecată, consacrată exclusiv pronunțării sentinței, a avut loc în ziua de 7 martie 1990. În această zi, în sala de judecată a fost multă lume; era pur și simplu ticsită de „spectatori”, fețe pe care nu le văzusem în viața mea, civili, dar și foarte mulți ofițeri de la Armată. Ne-am așezat în boxa

acuzărilor, reflectoarele s-au aprins pe chipurile noastre, iar motorașele aparatelor de filmat au început să toarcă de zor. În sala de judecată se făcuse o liniște asemănătoare cu cea dinaintea începerii unui spectacol de gală, la care participă înalte oficialități, obișnuite cu astfel de spectacole de mare anvergură.

La ora anunțată, cu o precizie de ceasornic elvețian, liniștea a fost spartă de apariția Onoratei Curți. La mijlocul prezidiului s-a plasat maior de justiție Ciobotaru Gheorghe, fără să se așeze pe scaun, apoi în stânga și-n dreapta dânsului, ceilalți membri ai „juriului”. Grefierul și dactilografa și-au ocupat, și ei, locul cuvenit, iar procurorul-acuzator, domnul Petrean Gheorghe stătea și el în poziție de așteptare, în picioare, pe locul pe care-l ocupase și în ședințele precedente. Scena mi-a rămas întipărită în minte pentru că dădea impresia că urmează să fie intonat imnul național, iar asemenea poziții încremenite mai văzusem de sute de ori în cei 15 ani cât am fost ofițer în Direcția a V-a. Noi, cei patru ofițeri din Direcția a V-a, aflați în boxa acuzaților, ne-am ridicat în picioare, apoi, încet, încet, întreaga asistență ne-a urmat gestul.

Cu minuta sentinței scrise în mâna dreaptă, maior de justiție Ciobotaru Gheorghe, după ce a privit îndelung peste sală și după ce m-a fulgerat o clipă din ochi și a rămas cu ei ațintiți asupra mea preț de câteva secunde, de parcă ar fi vrut să-mi spună „Ei, acum să te văd!”, a rostit răspicat, dar cu o voce care trăda o trăire și o emoție extraordinare: *„Pentru motivele ce se vor arăta în cuprinsul sentinței; Tribunalul, în numele legii, hotărăște: În baza articolului 11, pct.2, lit.a, raportat la art.10, lit.d Cod de procedură penală, achită pe inculpații – rostindu-ne clar și apăsând gradul și numele! – „dispune punerea în libertate a inculpaților, dacă nu sunt arestați în altă cauză; cu recurs în termen de 10 zile de la pronunțare”*.

Deci, după mai mult de o jumătate de lună de mare interes pentru presă, pentru opinia publică, dar și pentru puterea politică revoluționară, cei patru ofițeri din garda lui Ceaușescu au fost achitați, fiind considerați „peștii cei mici în afacerea evadării” cuplului prezidențial, prinși cu plasa ori la copcă. Însă „peștii cei mari” n-au putut fi prinși, sau nu s-a dorit să fie prinși, căci „pescarilor” le lipseau năvoadele! În acel moment, ca după un final reușit al unui spectacol de gală, asistența a izbucnit în aplauze. N-am fost atent la modul în care au reacționat ceilalți colegi de boxă, dar eu am ridicat ambele mâini, cu palmele spre Onorata Curte și cu degetele răsfirate și am rămas așa, nemișcat, vreme de zeci de

secunde. Prin acest gest am vrut să aduc aminte Onoratei instanțe că atunci când vine vremea, nu ducem cu noi dincolo decât palmele goale!

Reflectorul așezat pe scenă îmi lumina puternic chipul, pe tâmpile îmi curgeau șiroaie de transpirație, iar din ochi, câteva lacrimi mi-au curs pe obraji care prinseseră culoare, încercând să râd. Am rămas așa împietrit câțva timp, privindu-l cu admirație pe acel maior de Justiție, care a făcut Justiție! Înainte de a părăsi scena, acesta m-a privit încă odată; parcă încerca sa-mi vorbească din priviri și să-mi spună: „*Credeai că nu am curajul să te privesc în ochi? Nu toți suntem de vânzare!*”.

Apoi, dintr-o dată, fără alte explicații, fostul președinte al Completului de judecată s-a întors și a părăsit acea scenă unde fusese stăpânul destinelor noastre timp de mai multe săptămâni. A fost urmat îndeaproape de ceilalți membri ai Completului de judecată, nu înainte de a mai arunca încă o privire spre sala care ovaționa triumful dreptății.

În câteva clipe, boxa în care încă staționam a fost înconjurată de mulțimea prezentă la acel final de proces, cu o evidentă și puternică încărcătură politică. Primul care m-a felicitat a fost unul dintre domnii polițiști care păzise până în acel moment boxa acuzaților. Până în acel moment, el păzise un inculpat, iar acum saluta un om liber.

Apoi au venit avocații noștri, soțiile noastre, rudele noastre și alți cunoscuți care le însoțiseră acolo. Ziariștii și-au deschis dintr-o dată sufletul și, care mai de care, se înghesuia să ne ofere cărți de vizită, dornici să facă „seriale” cu noi în ziarele pe care le reprezentau. În acel vacarm de nedescris, aparatele de filmat luau ultimele imagini, iar fotografiile prezenți „trăgeau” și ei ultimele secvențe pentru a le immortaliza prin paginile unor ziare sau reviste. Eu tot nu mă dezmeticisem și continuam să rămân în boxă și să dau mâna cu cei ce mă felicitau.

Numai ofițerii de la Armată, prezenți în „sala de judecată”, nu au venit spre boxa în care mă aflam și asta m-a durut cel mai mult. Fusesem și eu cândva ca ei, infanterist destoinic (fost șef de promoție la Școala de Ofițeri din Sibiu, în anul 1973). Mă rodea în suflet că nici unul nu a avut curajul să vină și să dea mâna cu mine, pentru a-mi spune că pentru ei eram un militar care și-a făcut datoria de militar într-o situație limită, așa cum îi cereau regulamentele militare.

Am ieșit din boxă-n libertate, apoi noi, „cei patru”, ne-am îndreptat spre ieșirea din sală. În acele momente, m-a impresionat profund faptul că soldații

care fuseseră postați pe lângă pereții acelei încăperi, atunci când am trecut pe lângă ei, au luat poziția de drepți și au salutat. Talpa Armatei rămăsese cu același fond sănătos, iar soldatul, pe care eu l-am iubit și l-am considerat fratele meu, a știut să se comporte așa cum se cuvenea – militărește și omenește.

În momentul în care am ajuns aproape de ușă, m-am apropiat de unul dintre soldați, i-am întins mâna, iar el mi-a răspuns: „Să trăiți, domnule maior!”. Era primul militar al Armatei române care mă considera domn! În acea clipă am uitat de toate loviturile pe care le-am primit începând din ziua de 24 decembrie 1989, iar soldatul și-a recăpătat în inima mea locul pe care l-a avut în urmă cu 15 ani, când fusesem comandantul unor astfel de copii, cu care nu mă sfiam să joc „lapte gros” sau „bâză”, în pauzele dintre două exerciții în care-i băgam într-o „viteză” cum rar se vedea pe câmpul de instrucție. M-a trezit din această reverie soția mea, care tot trăgea de mine să mă grăbesc pentru a ajunge cât mai repede acasă, unde mă așteptau copiii.

Când am ieșit pe holul din fața intrării în sala unde s-a desfășurat procesul, au venit la noi domnii polițiști-gardieni care ne conduseseră la proces. Instinctiv, am întins mâinile în față pentru a mi se pune cătușele. Unul dintre ei a râs și a spus: „*Ce-a fost a trecut! Nu mai e nevoie de cătușe*”.

9. Epilog. Recursul sau ofensiva eşuată a Procuraturii Militare

Nici nu se uscase bine cerneala cu care fusese scrisă minuta sentinței de achitare, că Procuratura Militară a și anunțat că a atacat-o cu recurs. Apoi a făcut apel la toți revoluționarii (?) care se aflaseră pe terasa sediului CC-ului în momentul decolării elicopterului cu fugarii, cerându-le să se prezinte pentru a da declarații menite a „fortifica”, măcar acum!, demersul acuzator. Însă acesta a fost deja perceput de „popor” ca vădit ilegal și profund inutil din moment ce a fost ignorat chiar de foștii revoluționari, care acum stăteau gânditori și se întrebau ce-au vrut, ce-au făcut și ce-a ieșit.

Am așteptat, apoi, cu emoție, motivarea sentinței, în lipsa căreia nici recursul procurorului militar nu putea fi motivat temeinic. După nu prea multe zile, care mi s-au părut, totuși, o veșnicie!, am putut citi, în considerentele sentinței, exprimate deosebit de clar și de convingător de însuși președintele Completului de judecată, maior de Justiție Ciobotaru Gheorghe, că:

- „*în ziua de 22 decembrie 1989, inculpații, toți, ofițeri ai Serviciului I din Direcția a V-a a fostului Departament al Securității Statului, s-au găsit în îndeplinirea atribuțiilor de serviciu, stabilite în dispoziții normative cuprinse în*

legi, alte acte normative, regulamente militare generale și specifice, instrucțiuni etc; în același timp, ei s-au găsit în subordinea «autorității profesionale» competente (șefi ierarhici, de la cel nemijlocit până la cel mai mare în acea ierarhie militară)”;

- „legitimitatea organului administrativ în care funcționau și, pe cale de consecință, a «autorității profesionale» în subordinea căreia inculpații s-au găsit, precum și concordanța cu legile în vigoare – inclusiv cu legea fundamentală (Constituția) – a dispozițiilor normative privind activitatea lor profesională sunt în afara oricărei îndoieli; în același timp, după cum au demonstrat, fără nici un dubiu, probele administrate în cauză, ordinele – puține, de altfel! – date inculpaților de acea «autoritate profesională» în ziua de 22 decembrie 1989, ordine pe care ei le-au executat pe lângă și în completarea dispozițiilor normative amintite, au fost întrutotul legale”;

- „a rezultat netăgăduit din probe că nici unul dintre inculpați nu a participat la elaborarea planului de evacuare a soților Ceaușescu din sediului fostului C.C. al P.C.R., că nici unul dintre ei nu avea căderea să cheme și nici nu a chemat elicopterele....”;

- „... (inculpații) au îndeplinit, fără a face uz de armă împotriva vreunei persoane, roluri episodice și periferice, neavând reprezentarea finalității aceluia plan, a cărui existență însăși au cunoscut-o în mod vag...”;

- „în ciuda efortului probator întreprins de instanță, nu s-a putut stabili, fără dubiu, că evacuarea soților Ceaușescu... a avut ca scop final îngreuierea sau zădărnicierea tragerii lor la răspundere penală, impunându-se însă, retrospectiv, concluzia că efectul imediat al acestei evacuări a fost evitarea unei mari vărsări de sânge, iminentă în ipoteza contrară”;

- este de presupus că inculpații și-ar fi putut, eventual, reprezenta caracterul infraccional al activității cuplului prezidențial în conducerea statului român până în ziua revoluției și, pe cale de consecință, ar fi putut suspecta planul de evacuare de a fi subordonat acelei finalități potrivit legii penale despre care s-a făcut deja vorbire, dacă, intrând în orice mod, în posesia și a unor informații neoficiale (difuzate de posturi de radio străine ori prin alte canale), nu ar fi acordat credit total știrilor oficiale, din care rezulta nelegitimitatea mișcării revoluționare și, pe cale de consecință, legitimitatea reprimării acesteia);

- „necunoașterea informațiilor neoficiale (despre evenimentele ce se petreceau) ori, în cazul cunoașterii lor, creditarea ca veridice a știrilor (informațiilor) oficiale – chiar dacă, ulterior, aceasta s-a dovedit greșită – nu pot fi imputate inculpaților”;

- „rezultă, așadar, că inculpații nu au avut reprezentarea existenței situației premiză a infracțiunii pentru care au fost trimiși în judecată (că soții Ceaușescu săvârșiseră anterior infracțiuni), concluzia ce se impune fiind aceea că faptele au fost săvârșite fără vinovăție”;

- pe cale de consecință, cercetarea existenței ori inexistenței reprezentării finalității acțiunilor lor, obiectiv ilicite – îngreuierea ori zădărnicierea tragerii la răspundere penală a beneficiarilor favorizării – ca și a aprecierilor lor etico-axiologice în privința rezultatului acelor acțiuni se învederează de prisos”.

Am gândit atunci, și gândesc la fel și acum, după mai bine de 30 de ani (când, oare au trecut?), că maiorul Ciobotaru Gheorghe a fost primul magistrat militar al Justiției Române post-decembriste care a refuzat să transforme un proces penal într-unul politic și să pronunțe o hotărâre (neapărat, de condamnare!) profitabilă, în mod sigur, în planul carierei sale militare, antecedente convingătoare și concludente existând după asasinatul politic al soților Ceaușescu, „înfăptuit” cu largul concurs al aceleiași părți din justiția militară care „se remarcase” și înainte de anul 1989 printr-un îndelung exercițiu de supusă ascultare a puterii politice comuniste.

Demnitatea lui de om și rațiunea sănătoasă a feciorului de țăran sărac și cinstit de prin Ținutul Vrancei i-au impus convingerea fermă că o simplă stea de maior (dobândită „la termen”!) este înfinit mai valoroasă decât o stea strălucitoare de general, aruncată pe umerii lui ca murdară răsplătă pentru condamnarea unor nevinovați!

Temeinicia considerentelor sentinței, în contrast vizibil cu „calitatea” motivării recursului Procuraturii Militare, i-a determinat pe avocații noștri să ne asigure că demersul disperat al domnului procuror-acuzator, care, între timp, fusese recompensat cu încă o stea (aceea de colonel!), era unul „fără speranță”.

Recursul s-a judecat în ziua de 11 octombrie 1990, în prezența unei asistențe puțin numeroase și a (doar!) câtorva ziariști, semn sigur că interesul pentru „cauza” în care fuseserăm achitați scăzuse simțitor, cu atât mai mult cu cât, între timp, la același Tribunal Militar și sub „bagheta” aceluiași președinte de complet de judecată începuse procesul celor „24-1-2” foști membri ai

Comitetului Politic Executiv al PCR.² Cu acel prilej, într-o solemnitate de joasă înălțime (!), domnul procuror-acuzator și-a expus motivele de recurs, apoi avocații noștri și, în fine, noi, inculpații (în ultimul cuvânt), ne-am exprimat punctele de vedere și ne-am susținut apărarea. Apoi, președintele Completului a declarat terminate dezbaterile și a anunțat că decizia se va pronunța la ora 14.00, în aceeași sală de judecată. Am tot așteptat până la ora 14.00 și după acea oră, și văzând că nimic nu se întâmplă am mers la arhiva instanței pentru lămuriri, spunându-i funcționarului de acolo că „suntem cei patru ofițeri din garda lui Ceaușescu”; acesta ne-a trimis înapoi în sala de ședință unde, după o scurtă așteptare, a venit un magistrat-asistent (ulterior am aflat că era maior de justiție Diaconescu Florin), care ne-a spus că pronunțarea s-a amânat pentru a doua zi (12 octombrie), la aceeași oră, în aceeași sală.

În 12 octombrie 1989, „scenariul” din ziua precedentă s-a repetat întocmai, doar că în prezența unei asistente și mai puțin numeroase și a (numai) trei-patru ziariști! A intrat în sală același magistrat-asistent, care a întrebat cu o voce puțin răstită, autoritară: „*Unde-s cei patru de pe casă?*”. Am ridicat toți mâna ca la școală: Prezent!, iar el ne-a salutat cu o înclinare ușoară a capului și, afișând, cu vizibilă stângăcie un aer de „om de bine”, ne-a supus doar atât: „*S-a terminat! Liber!*”

Uimiți și, deopotrivă, contrariați de lipsa oricărei solemnități (cu care ne obișnuiserăm la judecata în fond!), ne-am uitat unul la altul de parcă nu ne-ar fi venit a crede că chiar s-a terminat! Atunci, magistratul-asistent a rostit din nou, mai apăsător, cuvântul magic: „LIBER” și a dispărut „în culise”. În acel moment, m-am simțit eliberat de toate gândurile negre și parcă o energie uriașă mi-a străbătut corpul, din creștetul capului până în tălpile picioarelor!

Spontan, noi, „cei patru”, ne-am îmbrățișat cu căldură, bucurându-ne că, în sfârșit, eram liberi cu adevărat! Am ieșit, aproape ȝopăind, din maiestuoasa clădire a Palatului de Justiție și, după ce ne-am uitat preț de doar câteva clipe înapoi, ne-am despărțit, plecând fiecare, pe jos, la casa lui. Pe drum, ignorând cu desăvârșire trecătorii, am început să vorbesc singur, întrebându-mă nedumerit: „*Oare ce au avut «ăștia» cu noi ?*”. Abia după mulți ani de la acele

² Procesul urmează a fi prezentat detaliat de col. (r) Gheorghe Ciobotaru în serialul „*Blagoveștenie 1991- Procesul celor 24-1-2 – secvențe necenzurate*”, care începe în acest număr al revistei.

evenimente sângeroase din decembrie 1989 am reușit să-mi dau un răspuns, pe care prefer (încă!) să-l țin pentru mine!

Apoi, în mintea mea au răsărit, spontan și irepresibil alte trei întrebări, mai tulburătoare chiar decât prima: Ce am fost eu, ce am fost noi «Cei patru», în acel spectacol?! Ce s-ar fi întâmplat cu familiile noastre dacă am fi fost condamnați la închisoare?! Ce s-ar fi întâmplat cu ofițerii Direcției a V-a dacă erau duși de Armată pe stadionul Ghencea, din ordinul generalului Militaru, pentru a face „revista de front”?

Încercând să-mi răspund, mi-a venit brusc în minte că ziariștii care au făcut „presa procesului” – lăsând, acum, garda jos și renunțând cu totul la ostilitatea vădită pe care ne-o arătasera înainte de prima ședință de judecată! – au înțeles că noi am fost doar „peștii cei mici” și cereau insistent tragerea la răspundere a „peștilor cei mari”! (ceea ce nu s-a întâmplat încă și nici nu cred că se va mai putea întâmpla!).

Mi-am amintit, tot acum, că, în anecdotica neagră a Justiției române, astfel de inculpați, pentru astfel de fapte, au rămas cu porecla de „Acari Păun”.

*

Ulterior, când am intrat în posesia „minutei scrise” a deciziei Instanței de recurs, am aflat, cu stupefiantă surprindere!, că unul dintre cei trei judecători ai Curții Supreme de Justiție (Secția Militară), cel mai tânăr, făcuse opinie separată, apreciind că ar fi trebuit să fim condamnați! Deci, fără să știm, un ultim glonț ne vâjâise periculos pe lângă urechi!

Asta a fost...

Să dea Dumnezeu ca așa ceva nicicând și nicăieri să nu mai fie!

Col. (r) conf. univ. dr. Aurel V. David

BLAGOVEȘTENIE 1991

Prezentăm începând cu acest număr o evocare memorialistică a procesului ce a avut loc în perioada 1990-1991 în cazul a 24 de foști membri ai conducerii Partidului Comunist Român (proces a cărui sentință a fost pronunțată de „Bunavestire”, în ziua de 25 martie a anului 1991), din interesanta, unica și cea mai autorizată perspectivă a unuia dintre magistrații direct implicați în derularea acestuia, col. (r) Gheorghe Ciobotaru, însuși președintele completului de judecată, jurist cu o bogată carieră, care a inclus și calitatea de magistrat militar, absolvent al Școlii de ofițeri a Ministerului de Interne, promoția 1968.

PROCESUL CELOR 24-1-2

SECVENȚE NECENZURATE

MOTTO:

„O nouă etapă a justiției penale de tranziție, caracterizată de respectarea mai strictă a procedurii și încadrărilor juridice, va fi inaugurată odată cu procesul celor douăzecișipatru de membri și membri supleanți ai Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român”.¹

I. Miercuri, 4 iulie 1990, pe la ora 10.00, proaspăt „înscăunat” în jilțul de președinte al Secției Recurs a Tribunalului Militar Teritorial (funcție râvnită intens de cel puțin doi colegi, dar atribuită – nu am înțeles nici până azi de ce – tocmai mie, care nu am dat niciodată din coate pentru „onoruri”), mă delectez citind un articol măgulitor/laudativ despre procesul celor patru ofițeri din garda personală a soților Ceaușescu.²

Mă readuce în „actualitate”, trezindu-mă din dulcea reverie, un ciocănit abia auzit în ușa capitonată.

- Pofțiți, pofțiți!, rostesc cu glas tare, fără să mă mai asigur că vizita era una dezirabilă.

¹ Raluca Grosescu, Raluca Ursachi, *Justiția penală de tranziție (De la Nürnberg la postcomunismul românesc)*, Editura Polirom 2009, Iași, pg. 138.

² Proces în care, la 7 martie 1990, pronunțasem achitarea celor patru inculpați – toți ofițeri de securitate – dispunând, în consecință, punerea lor de îndată în libertate; vezi, în numărul de față, Conf. univ. dr. col. (r) Aurel.V. David: *Un proces pentru liniștea străzii*.

Cu fața luminată de un zâmbet enigmatic își face intrarea „în scenă” prim-grefierul Tribunalului, „*mademoiselle Magdalena Samoilă, tirée, comme d’habitude, à quatre épingles*”³ (după cum îmi plăcea mie să o tachinez de fiecare dată când o vedeam bine dispusă).

- Domnule Maior, urgent la „Șefu”!

O urmez de îndată, întrebând-o, din mers, dacă șeful este singur...

- O să vedeți imediat! Și să știți că „e de bine”!

Intrând în cabinetul „Șefului”, proaspătul general cu o stea Ion Nistor, recompensat astfel după „bravura” profesională înfăptuită în Sfânta Zi a Crăciunului 1989, sub președinția lui Popa Gică⁴, recompensat și el în același mod, am surpriza să constat prezența – și încă în jilțul „Șefului”! – a noului Director al Direcției Instanțelor Militare din Ministerul Justiției, Gheorghe Șerbănescu, avansat și el, peste noapte (poate Bunul Dumnezeu să știe pentru ce „bravură” ostășească), la gradul de general cu o stea.

Nu apuc măcar să termin de rostit formula regulamentară de prezentare la ordin, că îl și aud pe acesta din urmă adresându-mi-se familiar:

- Amice, după cum probabil știi (sigur că știam, iar perspectiva mă neliniștea profund), de curând a intrat pe rol „Dosarul C.P.Ex.”, cu termen de judecată la 21 iulie, ora 9.00, la sediul fostei Școli de Ofițeri de Miliție! Țucu (adică „Șefu”, adică generalul Ion Nistor) va fi președintele completului, iar tu vei fi „mâna a doua”...

- Am înțeles! – am răspuns eu mai mult decât tulburat de o atare perspectivă absolut indezirabilă, mai ales sub președinția, adeseori abuzivă și dominatoare, a sus-amintitului „Șef” – dar ar trebui să știu și eu, de pe acum, măcar două lucruri!

- Spune repede! m-a îndemnat „Directorul”, cu o voce care se voia dar, nu știu de ce, nu reușea deloc să pară binevoitoare.

- Cine sunt avocații care vor asigura apărarea celor 24 de inculpați? am întrebat, mai întâi, doar pentru a-mi pregăti cea de a doua întrebare!

- Păi, dacă nu mai ai răbdare să verifici singur, iată pe primii care îmi vin în minte: Mircea (Piți) Stănculescu, Lucian Belcea, Doru Cosma, Victor Dan Zlătescu, Virgil Rață, Păstorel Zugrăvescu, Nicolae Cervenii, Paula Iacob, Viorel Dumitrescu, Cureau Dejan Ion... și alții, și alții...

³ Domnișoara Magdalena Samoilă, „trasă”, ca de obicei, la patru ace! (fr.)

⁴ La data acestei „secvențe”, Popa Gică era trecut deja în veșnicie, cale pe care o alesese, voluntar (?!), în ziua de 1 martie 1990.

- Domnule general – am continuat, având în vedere, pe de o parte, cine sunt avocații și știind prea bine potențialul obstrucționist al celor mai mulți dintre ei, iar pe de altă parte „antecedentele” profesionale recente ale domnului general Ion Nistor (între care, mai ales, condamnarea la moarte a soților Ceaușescu) – vă întreb dacă este absolut sigur că vom pronunța sentința în aceeași compunere a completului?

- Ce vrea să însemne asta, amice? a sărit ca ars „Directorul”.

- Înseamnă că vreau să fiu sigur că domnul general Nistor nu va fi recuzat și nici nu va face o declarație de abținere și că nu voi fi expus riscului de a-i lua locul în scaunul de președinte al completului, fiindcă nu îmi doresc asta cu nici un chip!

- Amice, te asigurăm, și eu și Țucu, în modul cel mai serios, că acest lucru nu se va întâmpla! Și acum, treci la treabă! Studiază bine, bine, dosarul, să îl poți secunda cât de bine poți tu pe Țucu!

Nu am crezut nici măcar o iotă din asigurările ce mi s-au dat, asigurări care, până la urmă, s-au și dovedit a fi fost fățarnice, din moment ce protagoniștii știau ei ce știau, dar nu voiau, sau nu puteau, sau nu aveau voie să spună, dar, ca militar cu un stagiul semnificativ în spate, am trecut imediat la executarea ordinului, adică la studiul aprofundat al dosarului, desigur, din perspectiva celui de al doilea judecător („mâna a doua”, adică), perspectivă care, în mod evident, nu este și nici nu ar putea fi aceeași cu perspectiva președintelui de complet!

După trei-patru zile de studiu asiduă, înarmat cu un vraf de notițe (în fapt, vreo douăzeci de sferturi de coală A4), indescifrabile pentru oricine altcineva în afară de mine, m-am prezentat la „Șefu” pentru o primă discuție „pe dosar”.

Am încercat (zadarnic) să îl fac să înțeleagă și să fie de acord că încadrările juridice în infracțiunea (simplă sau continuată) de genocid sub care fuseseră trimiși în judecată cei douăzecișipatru de inculpați⁵ erau, în mod evident, o fantasmagorie a autorului rechizitoriului, procurorul militar lt. col. de justiție Vasile Stanca – poate fascinat de „găselnița” superiorului său, și acesta

⁵ În ordine alfabetică: Andrei Ștefan, Ciobanu Lina, Constantin Nicolae, Curticeanu Silviu, David Gheorghe, *Dăscălescu Constantin*, Dobrescu Miu, Fazekas Ludovic, Gâdea Suzănica, Gere Mihai, *Giosan Nicolae*, Mureșan Ana, Niculescu-Mizil Paul, Olteanu Constantin, Oprea Gheorghe, Pană Gheorghe, Popescu Dumitru (Dumnezeu), Radu Constantin, Radu Ion, *Rădulescu Gheorghe (Gogu)*, Stoian Ion, Szasz Iosif, Toma Ioan și Totu Ioan; cei trei inculpați notați cu italice au dispărut, pe rând, din proces în circumstanțe asupra cărora voi reveni la timpul potrivit.

proaspăt general de justiție (cu o stea), Gheorghe Diaconescu, „născocitorul” genocidului românesc, poate „capacitat” în vreun fel oarecare, de șefii săi, corupția din interiorul sistemului, cu grade și funcții (acordate efectiv sau doar promise!), funcționând deja din plin chiar de mai înainte de evenimentele din decembrie 1989 – și că, pe termen lung, eventuala condamnare a inculpaților pentru infracțiunea de genocid ar fi infamantă pentru însăși națiunea română.⁶

Tot atât de „productiv”, a fost și protestul meu vehement cu privire la locul desfășurării procesului – nu la sediul instanței, ci la binecunoscuta (fostă) Școală de Ofițeri de Miliție, din Șoseaua Olteniței, după cum am mai arătat deja, hotărârea – bineînțeles, neatacabilă! – fiind luată, mi-a explicat „Șefu”, „foarte, foarte sus”.

De-a dreptul bulversat de „impenetrabilitatea” la orice argument a „Șefului”, m-am întors, să zic așa, la ale mele, așteptând cu înfrigurare primul termen de judecată, sâmbătă, 21 iulie 1990, timp în care nimeni nu m-a mai întrebat nimic, nimeni nu mi-a mai spus nimic...

MOTTO: Art. 288, Cod procedură penală/1969:

Locul unde se desfășoară judecata

- Judecata se desfășoară la sediul instanței.
- Pentru motive temeinice, instanța poate dispune ca judecata să se desfășoare în alt loc.

II. Sâmbătă, 21 iulie 1990. Noi, Completul de judecată, compus din gl. mr. de justiție Ion Nistor și lt. col. de justiție Gheorghe Ciobotaru (mai jos iscălitul, adică), judecători militari, și col. Sterică Ganea, col. Ion Bucureșteanu și col. Dumitru Bârsan, asesori populari, ne-am întrunit la sediul Tribunalului Militar Teritorial (din Calea Plevnei), de unde am fost preluați, împreună cu grefierul de ședință (Caloian Monica) și dactilografa (Mândruț Tița), în două autoturisme de teren ARO și transportați, sub o prea gălăgioasă și prea vizibilă (după părerea mea!) escortă militară – 3-4 (sub) ofițeri (!) M.Ap.N., bine „clădiți” fizic, în ținută „de luptă”, fără însemne de grad vizibile, îmbarcați într-un antemergător înzestrat cu sirenă și lumini intermitente roșii-albastre, la (fosta) Școală de Ofițeri de Miliție – locul stabilit undeva „foarte, foarte sus”, pentru desfășurarea procesului.

⁶ Această idee am exprimat-o apoi, în mai multe rânduri, fiind consemnată ca atare (e.g.- Raluca Groșescu, Raluca Ursachi, op. cit. pg. 145), autoarele atribuind această opinie unei „surse naționaliste”.

Odată trecut de punctul de control (în treacăt fie spus, supraaglomerat de subofițeri M.Ap.N. cu misiuni obscure), am fost frapat să constat că platoul – mai mare decât două terenuri de fotbal – era ocupat de mai multe TAB-uri și două-trei tancuri ușoare, toate înzestrate, la vedere, cu armamentul regulamentar, mașini de luptă pe lângă care „foșgăiau” echipajele lor, în ținută „de luptă”, de parcă ne aflam în plin război!

La ora 9.00, precedați de procurorul de ședință, col. de justiție Grigore Scărlătouiu, am intrat în sala de ședință – în fapt, sala de festivități a acelei Școli Militare, amenajată *ad hoc* ca sală de ședință pentru acest proces – masa completului (alături de care era amplasată în stânga cea a grefierului și dactilografei) și pupitrul procurorului fiind amplasate pe scenă. Jos, în stânga scenei, cum priveai de la masa completului spre sală, era amenajat „țarcul”, adică boxa inculpaților arestați, aduși acolo încă de la ora 8.30 și siliți să suporte și căldura sufocantă venită de afară, și pe cea produsă de reflectoarele televiziunii și ale cinematografei, căldură amplificată, evident, și de un public foarte numeros (și deosebit de heterogen, după percepția mea!), „țarc” în fața căruia erau amplasate băncile avocaților.⁷

Microfoane, camere de luat vederi, aparate de filmat, operatori, reporteri înzestrați cu „foto-tunuri” Canon, Poliție Militară în uniformă cu căști (fără stemă), centuri cu diagonală dublă (adică două bretele, câte una pe fiecare umăr) și mănuși, toate albe, înzestrați cu pistoale în tocuri de piele, tot albe și acestea!, santinele înarmate cu pistoale mitralieră cu pat rabatabil AKM, în poziția „la piept” (militari în termen, aleși, probabil, dintre cei mai „prezentabili”), amplasate pe lângă pereții laterali ai sălii și la fiecare ușă, de o parte și de alta, precum și alte „găselnițe” de regie și scenografie, trebuiau să inducă ideea – ridicol de năstrușnică, „clocită” de cine știe ce capete înfierbântate, de la cine știe ce nivel, poate al justiției militare, poate al noii puteri politice – a unui Nürnberg autohton!

De dragul acestei idei, procesul a debutat cu nesocotirea unui principiu de două ori milenar, *sedentaritatea instanței*, excepția – adică desfășurarea procesului în alt loc decât sediul (forum-ul) instanței – putând fi hotărâtă doar de însăși instanța investită, iar nu de altcineva și altundeva!

⁷ Măcar din acest punct de vedere, eram egali cu toții, inculpați, avocați, public spectator, oficiali ai procesului, sala fiind lipsită de aparate de condiționat aerul.

Pentru mine era evident că încălcarea nonșalantă a principiului sedentarității instanței nu putea avea alt scop, altă rațiune, decât o cât mai mare „expunere” a inculpaților, în condițiile în care aceștia, oricum, se confruntau cu o opinie publică majoritar ostilă, cu o presă *quasi-unanim* ostilă, cu un public spectator în mare parte ostil și el, și, mai ales!, cu politicieni, și „novici” și „răspopiți”, încă și mai ostili, toate acestea fiind de natură a exercita și asupra completului de judecată o presiune psihică suplimentară!

După apelul părților, care a durat 15 minute și a cărui solemnitate a fost compromisă de însuși președintele completului – care, într-un episod de vizibilă iritare ce ar fi fost de dorit să fie evitat, l-a admonestat dur pe inculpatul Radu Ion când acesta (este drept, fără încuviințarea instanței) a încercat să spună că nu îi fusese permis să studieze dosarul, că fusese supus unor rele tratamente în arest și că nu își cunoscuse apărătorul decât atunci și acolo – s-a întâmplat ceea ce era lesne previzibil (chiar și pentru un „amator” într-ale dreptului), reprezentația fiind deschisă de unul dintre cei mai vocali avocați pe care i-am cunoscut.

„Procesul a schimbat de pantă la ora 9.45 când, dându-se cuvântul domnului Mircea Stănculescu, avocat al apărării, pentru capitolul «lămuriri, cereri, excepții», acesta a afirmat: *«Să judecăm în spiritul unui stat cu adevărat liber. Ne-am făcut destul de râs în lume executându-l ilegal pe Ceaușescu Nicolae»*. A urmat apoi... un «uragan de argumente de drept», caracterizat de presă ca „uraganul de la Nagasaki” (n.a.), în susținerea propunerii de recuzare a domnului general Ion Nistor, președintele completului de judecată”.⁸

A fost fulgerul care a declanșat furtuna! Toți ceilalți apărători s-au alăturat discursului vitriolant al avocatului Mircea Stănculescu, invocând, pe tonuri vehemente, prestația generalului Ion Nistor ca al doilea judecător în procesul soților Ceaușescu, pe care au apreciat-o la unison ca lamentabilă, și punând la îndoială obiectivitatea, probitatea profesională și imparțialitatea acestuia!

Doi-trei avocați au mai invocat și împrejurarea că același general Ion Nistor prezidase completele de judecată care prelungiseră, în mai multe rânduri, arestarea preventivă a unora dintre inculpații din boxă, ca și a unor „apartinători” ai soților Ceaușescu (Valentin Ceaușescu, Zoe Ceaușescu, Mircea Oprean) complete în care, uneori, eu fusesem al doilea judecător.

⁸ Mircea Bunea, *Praf în ochi (Procesul celor 24 -1-2)*, Editura Scripta, București, 1994, pg.350.

Mai înainte de a apuca să spun ce aş fi vrut să spun în situația creată, generalul Ion Nistor „a ridicat” ședința de judecată.

A fost informată de îndată, telefonic, conducerea instanțelor militare, al cărei director, generalul Gheorghe Șerbănescu, însoțit de doi subordonați, pe cât îmi amintesc cu grad de colonel⁹, a venit, într-un timp record, la locul desfășurării procesului.

Am încercat, fără succes, să îl conving pe mai sus pomenitul general să dispună reluarea ședinței de judecată în aceeași compunere, pentru ca eu să pot să fac, în ședință publică, o declarație de abținere, socotind că mă aflu și eu în aceeași stare de incompatibilitate ca și președintele completului care tocmai fusese recuzat, dar am fost refuzat categoric, ba chiar brutal de categoric, invocându-se imposibilitatea, absolut imaginară în raport cu normele de drept procesual penal, că ședința de judecată, odată „ridicăată”, nu ar mai putea fi reluată de același complet!

„Acum adaug doar că, la ora 12.05, completul a revenit în sală și a anunțat hotărârea luată prin vot secret: Domnul general Ion Nistor a fost recuzat”.¹⁰

În fine, grefierul de ședință a anunțat că judecata se va relua luni, 23 iulie 1990, la ora 9.00, în aceeași sală.

MOTTO:

Vis tu, non vis, bibe, Gregorius agheasma!

III. Sâmbătă, 21 iulie 1990. După „cutremurul” recuzării președintelui completului de judecată, supărat până la Dumnezeu că, refuzându-mi-se posibilitatea de a face o declarație publică de abținere, mi-a fost compromisă orice șansă – dezirabilă pentru orice om cu judecata întreagă – de a scăpa de povara, ce se anunța copleșitoare, de a prezida judecarea unui astfel de proces, am ajuns acasă tocmai în momentele în care Cornelius Roșianu anunța, pe postul național de televiziune, devenită și ea, peste noapte, liberă!, **recuzarea, nota bene!**, a **întregului complet de judecată!**

⁹ Unul dintre acești doi ofițeri de justiție, care nici măcar nu mai erau judecători, fiind și el „parașutat” la Direcția Instanțelor Militare ca inspector general judecătoresc, a judecat cererea de recuzare a președintelui completului (*apud* Ion Panaitescu, în volumul lui Marian Nazat *Lumea de azi: De vorbă cu Ion Panaitescu*, Editura RAO, București, 2017, pg. 60)

¹⁰ Mircea Bunea, *Praf în ochi, (Procesul celor 24 -1-2)*, Editura Scripta, București, 1994, p. 350.

Nu că nu mi-ar fi convenit ideea, chiar dacă recuzarea – de către inculpați, prin apărătorii lor – odată admisă, reprezintă o notă proastă pentru judecătorul în cauză, și cu atât mai mult pentru președintele completului de judecată (în același timp, și a însuși Tribunalului), dar știrea era falsă și am socotit că trebuie făcut ceva pentru îndreptarea (dezmințirea) de rigoare a acestei informații, deliberat sau nu, mincinoase.

Pentru aceasta, am încercat să iau legătura telefonic, cu „Directorul”, care însă se dăduse, subit, la fund.

În această situație, am telefonat la cabinetul ministrului justiției, Dl. Victor Babiuc, cu care mă cunoșteam de mai înainte de evenimentele din decembrie 1989, din unele activități la Asociația Juriștilor; după ce șefa de cabinet l-a informat cine îl caută, acesta a binevoit să-mi răspundă și m-a întrebat ce problemă am.

I-am spus ce era de spus și l-am rugat stăruitor să facă ce crede că e mai bine spre a se difuza, pe același post de televiziune și de către același crainic, convenită îndreptare.

Spre marea mea dezamăgire, l-am auzit pe acesta spunându-mi, pe un ton răstit, vizibil iritat:

- Băi, Ciobotarule, eu nu am nici o problemă cu asta! Problema este a ta, rezolv-o cum știi și cum poți!

Am încercat apoi, timp de mai mult de o oră, să-l contactez telefonic chiar pe Cornelius Roșianu, dar și acesta parcă intrase în pământ!

Am fiert „în zeama mea” până luni dimineață, 23 iulie 1990, timp în care hotărârea mea de a face – știut fiind că *scripta manent* – o declarație scrisă de abținere s-a fortificat.

I-am prezentat această declarație, de îndată ce am ajuns la sediul Tribunalului, chiar Directorului, venit și el acolo, dis-de-dimineață, probabil pentru a se asigura că eu voi prelua președinția completului de judecată.

Vădit surprins de declarația mea de abținere, dar neavând încotro, Directorul, consultându-se cu Țucu, a desemnat pe loc un nou complet de judecată, prezidat de cpt. Bogdan-Savin Gaur, cu alt judecător și alți asesori. Cât despre declarația mea de abținere, mi-a spus, amenințător, că va avea ca efect imediat, în cel mai bun caz, „debarcarea” mea din justiția militară!

- Foarte bine, i-am răspuns, dar mai așteptați puțin până scriu eu un raport de trecere în rezervă sau, cel puțin, de mutare într-o altă unitate de justiție militară!

- Bine, bine, dar scrie-l repede că ți-l aprob pe loc!, m-a asigurat Directorul, omițând să-mi spună și ce anume îmi va aproba.

Înlocuirea, de data aceasta a întregului complet de judecată, a surprins pe toată lumea – inculpați, apărători, public spectator, presă! – ocazionând ziaristului Mircea Bunea un comentariu ușor critic: *„Că Tribunalul Militar Teritorial București a acceptat recuzarea a însuși președintelui său, mie mi se pare a fi de bun augur pentru justiția românească. N-am înțeles însă de ce s-a renunțat și la complet, asta n-o ceruse nimeni!”*¹¹

Se pare, dar eu nu m-am informat, nici atunci și nici de atunci încoace, asupra acestui aspect, că ședința de judecată a fost una destul de tensionată, poate și datorită faptului că noul președinte al completului l-a apostrofat aspru, (eufemistic fie spus) pe inculpatul Dumitru Popescu¹², iar apărătorii inculpaților, în cor, au recuzat, de data aceasta, întregul complet.

Acest nou incident procedural a determinat ridicarea imediată a ședinței de judecată, cu fixarea unui nou termen, 8 august 1990, ora 9⁰⁰, adică peste șaisprezece zile, ceea ce, în condițiile în care cuvântul de ordine, venit și el tot de „foarte sus”, era urgența maximă, mi s-a părut cel puțin suspectabil a fi fost hotărât tot acolo, „foarte sus”!

Cu o celeritate la fel de suspectă, în chiar aceeași zi, și această cerere de recuzare a fost admisă, deși, se pare, motivele invocate nu prea erau motive, ci, doar, în cel mai bun caz, niște biete pretexte.

În zilele ce au urmat, două-trei, parcă uitând cu desăvârșire că-mi promisese, cu nedisimulată satisfacție, eliberarea din funcția de judecător militar sau chiar trecerea în rezervă, Directorul a început asaltul asupra mea spre a mă convinge să reintru în proces ca președinte de complet. Mi-a ajuns, ceva mai târziu, la urechi informația potrivit căreia câțiva dintre avocați, uzând de relațiile lor personale (tot) de „foarte sus”, au stăruit să rămân eu președintele completului, ceea ce, dacă ar fi adevărat, ar fi cât se poate de onorant pentru mine!, și s-ar explica prin raporturile profesionale foarte corecte pe care le aveam nu numai cu acești avocați, ci cu toți avocații cu care intrasem, până atunci, în contact în exercițiul profesiei.

¹¹ Mircea Bunea, op. cit., pag. 351

¹² Episodul este relatat, cu nedisimulată dar, după părerea mea, nejustificată admirație, de Mircea Bunea, op. cit., pag.355

Confruntat cu refuzul meu categoric, Directorul a încercat să-l convingă să preia această corvoadă pe lt. col. Ion Panaitescu, președintele Tribunalului Militar București (instanță inferioară în grad celei investite), însă și acesta a refuzat înalta demnitate, acceptând, totuși, în cele din urmă, să intre în completul de judecată doar ca al doilea judecător, și asumându-și obligația de a mă convinge el să accept președinția noului complet (ceea ce, până la urmă, a și reușit!), dar numai după ce și Directorul și Țucu au acceptat condițiile mele, și anume:

- neamestecul nici unei autorități profesionale sau administrative în gestionarea procesului;
- renunțarea la escorta militară și la întreg „cercul” deplasării completului de judecată de la sediul Tribunalului la sala de ședință, prin punerea la dispoziția mea, în acest scop, a unui autoturism de serviciu, pe cât posibil, anonimizat;
- readucerea cât mai grabnică a procesului la sediul instanței;
- eliberarea mea din funcția de judecător militar imediat după pronunțarea sentinței.¹³

Pentru Ion Panaitescu nutream, din chiar momentul în care l-am cunoscut, cu câțiva ani înainte de 1989, o sinceră admirație, rămasă nealterată și acum, după mai mult de treizeci de ani, și o invidie constructivă (iată că poate exista și așa ceva!), cu atât mai mult cu cât el era licențiat și în filozofie, specializarea psihologie, dacă îmi amintesc bine, ca să nu mai vorbesc că am fost fascinat de vasta sa cultură muzicală și de talentul lui incontestabil de interpret instrumentist, la instrumente populare de suflat (fluier, caval, ocarină etc...).

Toate acestea, potențate de insistența în a mă convinge, ale cărei resorturi intime le-am descifrat mult mai tarziu!, au fost hotărâtoare în acceptarea împovărării mele cu copleșitoarea misiune a gestionării procesului C.P.Ex.

Gândeam, în modul cel mai sincer, că simbioza care urma, neîndoielnic, să se instaureze între noi, nu putea decât să fie benefică pentru mine, personal,

¹³ Ceea ce am și făcut, la 19 aprilie 1991, fiind, deja, titularul unui pașaport de serviciu, ca expert juridic la Subsecretariatul de Stat al Aviației Civile, în subordinea primului și, până acum, singurul cosmonaut român, azi gl. bg. Dumitru Prunariu. „După condamnarea membrilor C.P.Ex..., Tribunalul Militar Teritorial București a început să se fărâmițeze și să se împrăștie. ... colonelul Ciobotaru, șeful completului de judecată, a aruncat roba cât colo și și-a luat lumea în cap (s-a angajat pe la TAROM, pe undeva)”- Dumitru Popescu, *Memorii, Cronos autodevorându-se*, vol.V, *Reducția celulară*, Editura Curtea Veche, București, 2007, pag. 273.

cât și pentru proces, iar acum afirm cu toată convingerea că nu m-am înșelat! De altfel, „presa procesului” a consemnat în mai multe rânduri calitatea acestei echipe. Dar să îi dau cuvântul protagonistului însuși.....

„Mi s-a propus să prezidez completul de judecată, întrucât generalul Ion Nistor, judecătorul soților Ceaușescu, fusese recuzat de către apărătorii membrilor C.P.Ex., cererea fiind admisă de către un – țineți-vă bine! – inspector general judecătoresc, care fusese, dar nu mai era, judecător, iar locotenentul colonel Gheorghe Ciobotaru, membru al completului condus de *incompatibilul* Nistor, nu era agreat, mai ales de către generalul Șerbănescu, fiindcă, *inter alia*, comisese „păcatul” de a-i fi achitat pe ofițerii din garda lui Nicolae Ceaușescu.

I-am pus în vedere lui Șerbănescu să-l treacă pe domnul Ciobotaru la conducerea completului, deoarece numai așa admit să intru judecător, în această nouă formulă.

Toate se petreceau (și) sub neiertătoarele priviri ale presei, iar eu știam că domnul colonel Ciobotaru era un judecător onest, inteligent și cultivat. Cu dumnealui nu aveam cum să greșesc. I se apobase să iasă din complet și nu mică i-a fost mirarea când a văzut că i s-a ordonat „La loc comanda!”.

Târziu i-am mărturisit că eu am fost cel care i-a stricat socotelile... Intenționase să treacă în rezervă. Cred și acum că numirea în acel complet de judecată s-a datorat „îndatorării” mele cu funcția de președinte (al Tribunalului Militar București, n.a.) de către Șerbănescu și Teofil Pop.

Fiecare dintre ei trebuia să se asigure că lotul C.P.Ex. va fi condamnat exemplar – douăzeci de ani! – nu pentru infracțiunea de genocid, ci pentru infracțiunea de omor deosebit de grav”.¹⁴

Și, iată, așa am fost nevoit să beau agheasma!

(*va urma*)

Col. (r) Gheorghe Ciobotaru

¹⁴ Marian Nazat, op. cit., pag. 60-61

MIȘCAREA LEGIONARĂ ÎN DOBROGEA (1932-1940)

SECVENȚE ALE UNUI PARCURS POLITIC ȘI SOCIAL SINUOS

Legionarismul a apărut în 1919, la scurtă vreme după primul război mondial și a căpătat contur și susținere în România interbelică pe fondul marilor discrepante sociale și al nemulțumirilor economice tot mai profunde ale populației. Acestor cauze li s-au adăugat extinderea agresivă a influenței cercurilor comuniste în multe medii socio-profesionale, criza de ansamblu a conștiinței politice și sociale, ascensiunea extremei drepte în contextul instaurării unor regimuri totalitare sau autoritare în Europa.

Pătrunderea sa în Dobrogea, ceva mai târziu decât în alte zone ale țării, s-a făcut simțită la începutul anilor '30 ai secolului trecut, când „Căpitanul” Corneliu Zelea Codreanu a dat ordinul creării de puncte de sprijin și, mai apoi, de organizații de sine stătătoare ale Mișcării în dreapta Dunării.

Primele unități legionare dobrogene, cuiburile, au fost înființate începând cu a doua parte a anului 1932 în nord-vestul județului Tulcea, la Pisica (în prezent, Grindu), Jijila, I.C. Brătianu, Luncavița, Măcin, sub coordonarea unor militanți experimentați din Galați și Brăila. În perioada următoare, cuiburile legionare s-au înmulțit și extins spre centrul și estul județului, în zonele Tulcea, Babadag, Sulina, dar treptat, nu fără dificultate, prin câștigarea de aderenți dintre nemulțumiții politicilor guvernamentale.

Din primăvara anului 1933, curentul legionar s-a manifestat și în județele Caliacra, Constanța și Durostor, promovat mai ales prin studenții originari din aceste locuri ce activau în organizațiile din București ale Mișcării. Pornite dinspre Hârșova, Constanța, Silistra, Turtucaia, Bazargic și Balcic, acestea au cuprins restul orașelor și majoritatea satelor dobrogene.

Asemenea colegilor lor din alte zone ale țării, studenții au devenit, începând din 1933, cel mai activ grup politic în organizațiile legionare, iar din 1934 au preluat controlul efectiv asupra acestora. Ei au fost, în mod special, cei care au răspândit mesajul politic și social legionar în rândul localnicilor, mai întâi între rude, prieteni, vecini, apoi în medii socio-profesionale din ce în ce mai depărtate și mai diverse.

Campania pentru alegerile parlamentare din 20-28 decembrie 1933 a avut o dublă importanță pentru începuturile Mișcării Legionare în Dobrogea. Întâi, pentru că organizațiile acesteia din Caliacra, Constanța și Durostor s-au

prezentat pentru prima dată într-o confruntare electorală¹ și apreciau situația creată ca pe o provocare politică semnificativă. Apoi, întrucât militanții lor au folosit această ocazie pentru primele luări de contact cu segmente de populație care cunoșteau puțin sau deloc Mișcarea. Entuziasmul, dinamismul și nonconformismul echipelor legionare de propagandă au făcut uneori bună impresie în mase, creând și întreținând speranțe, dar au și degenerat pe alocuri în dispute și confruntări violente cu autoritățile și forțele de ordine, care încercau să le obstrucționeze marșurile și întrunirile. Au fost semnificative, astfel, incidentele create la Eschibaba (județul Tulcea), Nisipari, Negru Vodă sau Mangalia (județul Constanța), în urma cărora legionarii considerați vinovați au fost arestați, trimiși în judecată și condamnați la închisoare.

Un episod semnificativ pentru asprimea confruntărilor cu forțele de ordine s-a petrecut la 22 noiembrie 1933, când studentul legionar Virgil Teodorescu² a fost ucis la Constanța de gardianul public Mihai Aristan, în timp ce lipea afișe electorale. Corneliu Zelea Codreanu, Ion I. Moța, gen. (r.) Gheorghe Cantacuzino-Grănicerul și alți câțiva lideri ai Mișcării au participat la înmormântarea celui considerat primul „martir” legionar, care a avut loc la Hârșova - localitatea sa natală - și, după ce l-au avansat post-mortem la gradul de comandant legionar - cel mai înalt în ierarhie la acea vreme - și l-au decorat cu „Crucea Albă” legionară, au jurat să-l răzbune³.

Dizolvarea Gărzii de Fier, ca „secție de politică militantă”⁴ a Legiunii, prin Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 1.456/9 decembrie 1933 pentru faptul de a fi însemnat „...o primejdie pentru liniștea publică și pentru existența statului”⁵ și asasinarea de către legionari a primului ministru Ion G. Duca, la 29 decembrie 1933, au fost semnalele pentru declanșarea de către autorități a unor

¹ În cele trei județe fuseseră depuse candidaturi și pentru alegerile parlamentare din 17 iulie 1932, respinse însă de Comisia Centrală de pe lângă Ministerul Justiției.

² Virgil A. Teodorescu (Hârșova, jud. Constanța-22 nov. 1933, Constanța). Fost membru al Grupului F.d.C. „Dunărea” din Galați. Participant, ca student, la înființarea primelor cuiburi legionare din jud. Constanța.

³ În cuvântarea rostită cu acel prilej, Corneliu Codreanu a spus: „Amintirea lui ne va fi icoana călăuzitoare în lupta pentru binele patriei și neamului, iar mormântul lui să ne fie exemplul sacrificiului ce trebuie să-l depue orice român conștient [...] Noi, pe tine, camarade, te vom răzbuna! [...] Îți las ca supremă amintire această cruce albă pe care o vei păstra în veci ca simbol al jertfei pe care ai făurit-o”. Procesul intentat de autorități gardianului Mihai Aristan nu a mai fost finalizat. Virgil Teodorescu a fost comemorat ulterior de legionari cu diverse ocazii prin construire/sfințiri de troițe (Bușteni, 17 aug. 1935; Târgu Ocna, 13 oct. 1935; Hârșova, 22 nov. 1935), slujbe religioase (biserica „Sf. Gheorghe” din Constanța, 22 nov. 1940), articole și numere omagiale de ziare („Biruitoarii”, Constanța, nr. 3/24 nov. 1940).

⁴ Ion Banea, *Căpitanul*, Ediția a III-a, Editura Gordian, Timișoara, 1995, p. 80.

⁵ Preluare din textul Jurnalului (cf. M.O. nr. 286 bis din 9 dec. 1933).

măsuri represive dure. A urmat o perioadă deosebit de dificilă pentru Mișcare, inclusiv pentru organizațiile sale din Dobrogea, dezagregate formal și silite, în fapt, să activeze în clandestinitate. Așa-numitul „proces al Gărzii de Fier”, desfășurat la București, între 19 martie-5 aprilie 1934, a fost intentat deopotrivă celor trei asasini ai lui Duca, dar și majorității fruntașilor organizației pentru acuzația de „complot”; procesul s-a finalizat prin condamnarea asasinilor la muncă silnică pe viață și achitarea celorlalți inculpați. Între cei din urmă, s-au aflat Virgil Ionescu⁶ și Victor Silaghi⁷, candidați ai Gărzii în alegerile parlamentare din 20-28 decembrie 1933 - până la dizolvarea organizației - în județele Constanța, respectiv, Tulcea. Verdictul a fost considerat de presa și publicul cu opinii antiguvernamentale ca un succes al Mișcării și i-a consacrat definitiv pe membrii acesteia „ca luptători ai cauzei naționale”, așa cum se menționa în conținutul unui documentar întocmit de Poliția de Siguranță cu referire la istoricul organizației.

Ofensiva antilegionară a autorităților a continuat prin emiterea Legii pentru apărarea ordinii în stat (7 aprilie 1934), al cărei text prevedea sancțiuni drastice la adresa tuturor activiștilor și simpatizanților organizației. „Spiritul” legii a fost nesocotit mai apoi - deși poate părea paradoxal - chiar de cabinetele liberale conduse de Gheorghe Tătărescu (1934-1937), care au manifestat uneori atitudini tolerante față de Mișcare, de regulă atunci când regele Carol al II-lea a identificat în antidemocratismul și antipartidismul legionar o confirmare a voinței sale de a discredita guvernarea prin partide și de a justifica, în consecință, instaurarea unui regim personal. La fel de bine însă, guvernele Tătărescu au aplicat și măsuri antilegionare dure atunci când regele, neputându-și subordona Mișcarea, a considerat că-și poate atinge scopul făcând din aceasta „țapul ispășitor” pentru climatul de instabilitate politică și civică interne.

Reapariția Mișcării pe scena politică, la 20 martie 1935, sub forma Partidului „Totul pentru Țară”, și publicarea programului său, la 5 iunie, au dat un nou impuls activității legionare. Regionala a VI-a Dobrogea - creată cu acel

⁶ Virgil V. Ionescu (1892, Constanța-1966, München). Inginer, publicist. Membru al Mișcării Legionare (din 1932, sub influența lui Nichifor Crainic). Șef al Regionalei legionare Dobrogea (1933-iun. 1935, 1 ian. 1937-1 ian. 1938). Deputat de Constanța și deputat supleant de Tulcea și de Soroca al Partidului „Totul pentru Țară” în urma alegerilor parlamentare din 20 dec. 1937; a candidat și ca senator de Constanța (22 dec. 1937), fără a obține mandatul.

⁷ Victor Silaghi (1906-21 ian. 1941, Ploiești). Avocat. Membru al Mișcării Legionare (din 8 noiembrie 1927). Creator al primelor cuiburi legionare din jud. Tulcea (1933), împreună cu Nicolae Arnăutu. Deputat de Satu-Mare al Partidului „Totul pentru Țară” în urma alegerilor parlamentare din 20 dec. 1937. Membru al Comandamentului Legionar de la Berlin (mai 1939-sept. 1940). Director al Direcției Asigurărilor Sociale din Ministerul Sănătății, Muncii și Ocrotirilor Sociale (sept.-nov. 1940) și șef al organizației legionare jud. Prahova (dec. 1940 - ian. 1941).

prilej, împreună cu altele 12, pe o structură apropiată provinciilor istorice tradiționale - cuprindea organizațiile legionare județene Caliacra, Constanța, Durostor și Tulcea și avea ca scop principal creșterea influenței legionare în toate mediile socio-profesionale. În consecință, efortul propagandistic a fost reluat metodic și cu însuflețire în majoritatea localităților dobrogene, mai întâi în orașe, apoi în comune. În fruntea organizațiilor locale au fost numite cadre cu experiență care își dovediseră anterior loialitatea și calitățile de lideri. Răspândirea mesajului social-politic legionar s-a făcut, cu predilecție, de către intelectuali (cadre didactice, juriști, economiști, preoți, ziariști, studenți etc.), care și-au folosit relațiile, ascendentul moral și puterea de influență de care dispuneau în rândul diverselor categorii sociale pentru a recruta noi membri și a câștiga simpatizanți. Nicolae Șeitan⁸, Nicolae Arnăutu⁹, Cola Ciumetti¹⁰, Ion Alexandrescu¹¹, Ioan Chivu¹² au fost numai câțiva din cei care au acționat curajos și ofensiv în acest sens.

⁸ Nicolae Gh. Șeitan (11 dec. 1905, Panduru-Baia, jud. Tulcea-1988). Avocat, publicist. Membru al Mișcării Legionare (din 1933). A candidat ca deputat de Constanța al Gărzii de Fier („Gruparea Corneliu Zelea Codreanu”) în alegerile parlamentare din 20 dec. 1933 (până la dizolvarea Gărzii de Fier, 9-10 dec. 1933). Ajutor al șefului Regionalei a VI-a legionare Dobrogea (apr. 1934-iun. 1935, când a asigurat și conducerea acesteia). Șef al Regionalei legionare Dobrogea (iun. 1935-1 ian. 1937, 1 ian.-21 febr. 1938). Șef al organizației legionare jud. Constanța (1933-1 ian. 1937). Deputat supleant de Constanța al Partidului „Totul pentru Țară” în urma alegerilor parlamentare din 20 dec. 1937. Prefect al jud. Constanța (sept.-nov. 1940). Șef al Comisariatului general al Dobrogei (nov. 1940-ian. 1941).

⁹ Nicolae I. Arnăutu (15 febr. 1909-?). Avocat. Membru al Mișcării Legionare (din 1929). Organizator al primelor cuiburi legionare din jud. Tulcea (1932-1933). Șef al organizației legionare jud. Tulcea (1934-1936). Deputat supleant de Tulcea al Partidului „Totul pentru Țară” în urma alegerilor parlamentare din 20 decembrie 1937.

¹⁰ Nicolae Ciumetti. Avocat, ziarist, publicist. Fondator al organizației jud. Caliacra a Partidului „Totul pentru Țară” (16 febr. 1936) și șef al acesteia (febr. 1936-ian. 1937). Inspector legionar (ian. 1937-febr. 1938). Deputat supleant de Caliacra al Partidului „Totul pentru Țară” în urma alegerilor parlamentare din 20 dec. 1937; a candidat și ca senator în circumscripția Severin, fără a obține mandatul. Șeful Comisariatului general al Dobrogei (octombrie-noiembrie 1940).

¹¹ Ion Șt. Alexandrescu. Avocat. Membru al Mișcării Legionare (din 1933). Implicat în formarea primelor cuiburi legionare din jud. Durostor (Silistra, Turtucaia, Ostrov, 1933). Din 1936, ajutor al șefului organizației legionare jud. Durostor. Deputat supleant de Durostor al Partidului „Totul pentru Țară” în urma alegerilor parlamentare din 20 dec. 1937.

¹² Ioan Chivu (1903, Viișoara-Cobadin, jud. Constanța-22 sept. 1939, Cobadin, jud. Constanța). Preot ortodox. Membru al Mișcării Legionare (din 1933). Șef al organizației jud. Constanța a Partidului „Totul pentru Patrie” (1 ian. 1937-1 ian. 1938). Deputat supleant de Constanța al Partidului „Totul pentru Patrie” în urma alegerilor parlamentare din 20 dec. 1937. Ucis de jandarmi (Cobadin, 22 sept. 1939) în contextul represiunii antilegionare ce a urmat asasinării de către legionari a președintelui Consiliului de Miniștri Armand Călinescu (București, 21 sept. 1939).

Datorită progreselor înregistrate de Regionala legionară a VI-a Dobrogea în plan organizatoric și propagandistic, dar și pentru stimularea activității acesteia, Corneliu Zelea Codreanu a desemnat orașul Tulcea ca loc de desfășurare a primului congres național al partidului „Totul pentru Țară”, la 12 noiembrie 1935. Cu acest prilej, s-a decis luarea de măsuri pentru intensificarea răspândirii ideologiei legionare în rândul țăranilor, lucrătorilor industriali, studenților, elevilor etc. și sporirea fermității militanților față de „provocările” venite din partea autorităților. Punerea în aplicare a acestor măsuri s-a resimțit destul de repede în creșterea sensibilă a numărului de aderenți în mediile menționate.

Propaganda desfășurată de organizațiile legionare locale a vizat, în acord cu strategia stabilită la nivel național, crearea de atitudini favorabile în grupurile socio-profesionale-țintă. Au fost folosite astfel, cu rezultate deloc neglijabile, forme propagandistice variate și adaptate situațiilor, între care: influențarea individualizată („munca de la om la om”), adunările publice, marșurile, activitățile în folos obștesc (construirea sau repararea de școli, biserici, poduri, drumuri, monumente funerare etc.), manifestările în spiritul tradiției creștin-ortodoxe, taberele de muncă, de odihnă sau tratament pentru membri (ce puteau fi vizitate de localnici sau turiști), răspândirea de manifeste, cărți și publicații (ziare, reviste, broșuri) etc..

Entuziasmul tineresc, disciplina voluntară derivată din spiritul de ordine, uniformele purtate și cântecele cu semnificație patriotică pe care le intonau în marșuri și la festivități, credința „în Dumnezeu...în sensul tradiției noastre creștine”¹³ sau în „mesianismul românesc”¹⁴, cultul jertfei de sine, respectul față de monarhie, disprețul pentru corupția clasei politice, dorința de asanare morală a societății, afirmarea nevoii de întoarcere la tradiții sau chiar măsurile represive dure pe care legionarii le-au suportat din partea puterii au generat, în timp, simpatia anumitor categorii sociale, de regulă cele nemulțumite de politicile guvernamentale. Nu este mai puțin adevărat însă că asprimea atitudinii și violența lor cu țință politică au determinat o stare de cvasipermanentă confruntare cu autoritățile, materializată în tulburarea gravă și repetată a climatului social și în nenumărate arestări și condamnări pentru nerespectarea legalității.

Între mijloacele folosite pentru instruirea membrilor Mișcării, dar și pentru răspândirea ideologiei acesteia în noi medii sociale, tabăra de muncă de la Carmen Sylva a avut o importanță aparte. Din 1935 până în 1937, în lunile de vară, aici au făcut „stagii de pregătire” majoritatea cadrelor responsabile de

¹³ Victor Puiu Gârcineanu, *Din lumea legionară*, Serviciul Propagandei Scrise, București, 1940, p. 26.

¹⁴ *Ibidem*, pp. 24-31.

organizarea și conducerea celorlalte tabere legionare din țară. Lor li s-au adăugat anual sute de militanți de rând, în special tineri - studenți, profesori, juriști, preoți, funcționari, muncitori și țărani - animați de sentimentul „regenerator” al muncii prestate în comun, dornici să se implice în activități de utilitate publică, modești, disciplinați (în sens legionar), generând relativ rar situații conflictuale cu forțele de ordine și foarte rar cu localnicii. Începând din 1936, activitatea taberei a fost condusă personal de Corneliu Zelea Codreanu. Tot la Carmen Sylva, Codreanu a scris, între 6 decembrie 1935-5 aprilie 1936, cartea „de căpătâi” a Mișcării, *Pentru legionari*.

Comparativ cu alte zone ale țării, Mișcarea Legionară nu avea organizații numeroase și nici foarte mulți membri în Dobrogea, la sfârșitul anului 1937. Potrivit estimării noastre, Regionala cuprindea (în cifre aproximative) cam 1.000 de cuiburi (din care 350 în județul Constanța, 300 în județul Tulcea, 200 în Durostor și 150 în Caliacra), cu 8.000 de membri (3.000 în județul Constanța, 2.500 în Tulcea, 1.500 în Durostor și 1.000 în Caliacra). Forța acesteia în zonă nu a constat însă în număr, ci mai ales în marea capacitate de mobilizare, dinamism, hotărâre și disciplină.

Ca o consecință a acestei situații, alegerile parlamentare desfășurate la 20-22 decembrie 1937 au propulsat Partidul „Totul pentru Țară” în poziția a treia pe plan național, ca, de altfel, și în circumscripțiile electorale din Dobrogea. După o campanie electorală ofensivă și bine organizată, în care au pus accent pe sentimentele naționale, pe valorile moralei creștine și pe eradicarea corupției, știind să profite de erodarea credibilității P.N.L. și de avantajele oferite prin pactul de neagresiune electorală, semnat cu P.N.Ț. și P.N.L.-Gh. Brătianu la 25 noiembrie 1937, legionarii au obținut un veritabil succes în Dobrogea (14,1% din voturile valabil exprimate, scor apropiat celui de 15,58% înregistrat pe țară) care nu a mai mirat pe nimeni. El fusese anticipat de presa independentă și de o anumită parte a opiniei publice locale.

Următoarea campanie electorală, de altfel ultima pentru Mișcarea Legionară, desfășurată în ianuarie-februarie 1938, ca urmare a dizolvării corpurilor legiuitoare de către rege (18 ianuarie 1938), a fost mult mai dificilă și presărată cu incidente cu forțele de ordine și partidele adverse. Numeroasele întâlniri cu alegătorii, desfășurate în toate localitățile dobrogene importante, marcate de deja cunoscutul limbaj justițiar și de promisiuni populiste, vedeau entuziasm, încredere în forțele proprii și speranța dublării numărului de voturi obținute în decembrie 1937. Campania s-a sfârșit însă brusc, prin retragerea Mișcării din alegeri de către Corneliu Zelea Codreanu (8 februarie 1938), cu numai câteva zile înainte de instaurarea regimului monarhic autoritar (10 februarie 1938) și de introducerea

stării de asediu pe tot cuprinsul țării (11 februarie 1938). La puțin timp, Partidul „Totul pentru Țară” s-a autodizolvat formal (21 februarie 1938), iar Legiunea și-a continuat activitatea în clandestinitate.

Sub puternica impresie a anexării Austriei la Reich-ul german (12 martie 1938), regele a decis, la 13 martie 1938, punerea în aplicare a planului întocmit de ministrul de Interne Armand Călinescu pentru lichidarea Mișcării, considerată un factor de risc major la adresa securității naționale. În perioada următoare, organizațiile legionare au fost supuse unei represiuni metodice în toată țara. S-au dispus și luat, în context, inclusiv în Dobrogea, măsuri de intensitate diferită asupra fruntașilor legionari: de la înlăturarea din funcții publice, supraveghere continuă (uneori „la vedere”, pentru intimidare), descinderi și percheziții domiciliare (preponderent nocturne), confiscarea arhivelor și materialelor propagandistice descoperite, până la arestări și anchete dure, internări în lagăre (Miercurea Ciuc, Vaslui, Sadaclia, Tismana, Dragomirna etc.), intentări de procese, condamnări la ani grei de detenție și chiar uciderea unora dintre ei, sub diferite pretexte. Baza legală a acestor măsuri a fost reprezentată de Decretul Regal nr. 1.556 pentru apărarea ordinii în stat (14 aprilie 1938) și de Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 811 (21 aprilie 1938) prin care Garda de Fier, Legiunea Arhanghelul Mihail și Partidul „Totul pentru Țară” au fost dizolvate.

După ce regimul carlist l-a izolat pe Corneliu Zelea Codreanu de propria organizație (condamnându-l, la intervale scurte de timp, pentru ultragiurarea consilierului regal Nicolae Iorga/19 aprilie 1938 și pentru înfracțiuni referitoare la siguranța statului/27 mai 1938), conducerea acesteia a fost preluată de Comandamentul Legionar (începând din 30 aprilie 1938) și de Comandamentul Legionar de Prigoană (de la 1 septembrie 1938). Cele două structuri de comandă au asigurat conducerea activităților legionare în clandestinitate. În aceste condiții, organizațiile dobrogene au adoptat, în conformitate cu ordinele transmise de Comandamente la nivel național, o strategie care viza salvarea, pe cât posibil, a potențialului lor uman și rezistența pasivă până la crearea unei situații prielnice pentru refacere și reintrare în legalitate. S-a insistat, în acest sens, între altele, pe prevenirea infiltrării în propriile rânduri de agenți ai Poliției de Siguranță și ai S.S.I., pe întărirea ordinii și disciplinei interne, desfășurarea ședințelor și întâlnirilor în locuri și situații considerate sigure, relaționarea între toate structurile ierarhice prin mijloace orale.

La 29/30 noiembrie 1938, Mișcarea a primit lovitura de grație: Corneliu Zelea Codreanu a fost ucis, împreună cu 13 din cei mai cunoscuți militanți ai

organizației („Nicadorii”¹⁵ și „Decemvirii”¹⁶), în timpul transferului de la penitenciarul Râmnicu Sărat la cel din Jilava, sub pretextul evadării de sub escortă. Măsura, concepută de ministrul de Interne Armand Călinescu și executată cu aprobarea regelui Carol al II-lea, a făcut parte din planul pentru decapitarea Legiunii decis de cei doi la 13 martie 1938. Confuzia și resemnarea produse imediat după aceea în rândurile Mișcării au fost imense. Ca și în alte structuri regionale legionare, cumpătul și încrederea militanților în forțele proprii s-au refăcut cu greu în Dobrogea. A fost nevoie de reorganizări succesive făcute în condiții de conspirativitate maximă, de spirit de sacrificiu și disciplină exemplare, combinate cu strategia supunerii formale față de regim. În acest context, s-a dat curs dispoziției Comandamentului de Prigoană de înscriere a militanților aflați în libertate în nou înființatul Front al Renașterii Naționale (după 15 decembrie 1938) pentru punerea lor la adăpost față de represiune. Intrarea în Front s-a făcut însă anevoios și fără entuziasm: până la 27 februarie 1939, numai 41 de fruntași legionari din județul Caliacra și doar cinci din județul Durostor deveniseră membri; o situație nu cu mult diferită se înregistra în județele Constanța și Tulcea.

Supunerea formală față de regim a fost adoptată și de militanții aflați în detenție: în anii 1938 și 1939, majoritatea dintre ei au semnat declarații de „loialitate” față de rege sau de „dezaprobare” a atentatelor legionare produse în diferite zone ale țării (1-30 noiembrie 1938) din inițiativa noului lider național Horia Sima și a asasinării primului ministru Armand Călinescu (21 septembrie 1939), obținând în acest mod eliberarea condiționată.

La începutul lunii ianuarie 1939, a fost descoperit planul loviturii de stat concepute de Horia Sima pentru înlăturarea regimului carlist, la care urma să participe și un grup de studenți constănțeni condus de Victor Silaghi. Măsurile represive luate de autorități au determinat refugiarea în Germania, în serii succesive, a liderilor legionari implicați care rămăseseră încă în libertate, între care Victor Silaghi, Eugen Teodorescu¹⁷, Nicolae Șeitan și Traian Puiu¹⁸, ultimii trei din Constanța.

¹⁵ Asasinii președintelui Consiliului de Miniștri Ion G. Duca (Sinaia, 29 decembrie 1933).

¹⁶ Asasinii „dizidentului” legionar Mihail Stelescu (București, 16 aprilie 1936).

¹⁷ Eugen I. Teodorescu (26. 03.1913, Brăila-1991, Constanța). Șef al org. Corpului Muncitoresc Legionar Constanța (iun.-nov. 1937). Șef al Reg. legionare a V-a Constanța (sept. 1940-ian. 1941). Coord. al activității legionarilor refugiați în zona Linz (din 1945).

¹⁸ Traian I. Puiu (28 febr. 1913, Vișoara-Cobadin, jud. Constanța-1990, Constanța). Fondator, împreună cu Ion Caratânase, al primelor cuiburi legionare din jud. Constanța (1933). Deputat de Soroca al Partidului „Totul pentru Țară”. Primar al mun. Constanța (9 oct. 1940-21 ian. 1941). Subsecretar de stat la Ministerul de Finanțe în Guvernul Național Român de la Viena (10 dec. 1944-8 mai 1945). Secretar general al Mișcării Legionare (1954-1958).

Această situație a condus la continuarea pe două „fronturi” a luptei duse de Mișcare pentru supraviețuire și, ulterior, atunci când condițiile interne și externe ar fi fost favorabile, pentru realizarea mai vechiului ei scop de a ajunge la guvernare: unul intern și altul în exil (Germania).

Pe „frontul” din țară, disputele cu regimul au căpătat accente dramatice. Autoritățile au sporit continuu intensitatea măsurilor antilegionare până când, în zilele imediat următoare asasinării lui Armand Călinescu, au fost uciși, ca represalii, numeroși militanți internați în lagăre sau aflați în libertate, deși nu avuseseră nicio implicare în eveniment. Între ei, s-au aflat și zece dobrogeni - studenți, preoți, funcționari sau țărani.

De abia la începutul anului 1940, constrâns la o schimbare de atitudine pe plan intern din cauza presiunilor economice și militare germane tot mai accentuate, Carol al II-lea a dat semnalul „relaxării” raporturilor cu toate forțele politice, proclamând așa-numita „reconciliere” sau „destindere”. Singura care s-a arătat receptivă la o asemenea propunere a fost gruparea legionară internă de orientare moderată, condusă de Vasile Noveanu¹⁹. Prin „reconciliere”, regele propunea, de fapt, un „târg” politic legionarilor, mijlocit de guvernul Tătărescu: în schimbul obținerii „loialității” lor (dar și al celor din exil), oferea încetarea represiunii, eliberarea militanților din lagăre și închisori și perspectiva colaborării Mișcării la guvernare. În consecință, la 16 martie, 286 de legionari care deținuseră grade și funcții de conducere au semnat „Mărturisirea de credință” față de suveran și au lansat apelul „Către foștii camarazi” prin care îi îndemneau pe cei încă nehotărâți să le urmeze exemplul. Dumitru Predescu²⁰, Nicolae Arnăutu, Cola Ciumetti, Ion Stratulat²¹, Ion Vasilian²², Nicolae Bujin s-au numărat, în acel context, printre „loialiștii” de conjunctură.

¹⁹ Vasile Noveanu (1906, Huși-1992). Ministru al Inventarului Avuției Publice în guvernul Ion Gigurtu (4 iul.-4 sept. 1940). Participant la întrunirea Consiliului de Coroană care a votat acceptarea Dictatului de la Viena (30 aug. 1940). Subsecretar de stat în Ministerul de Finanțe pentru Inventarul Avuției Publice în guvernul Ion Antonescu (4-14 sept. 1940).

²⁰ Dumitru Predescu (8 oct. 1901, Constanța-?). Avocat. Membru al Mișcării Legionare (din 1934). Șef al organizației jud. Constanța a Partidului „Totul pentru Țară” (1 ian.-13 sept. 1938). Prefect al jud. Tulcea (20 sept. 1940-21 ian. 1941) și prefect interimar al jud. Constanța (nov.-21 ian. 1941).

²¹ Ion Stratulat (1911, Cârja, jud. Tutova-?). Profesor. Cadru didactic (istorie) la Liceul de băieți „Principele Carol”/Colegiul „Spiru Haret” din Tulcea. Șef al cuibului legionar „Mircea cel Bătrân” din Tulcea (1936). Șef al organizației jud. Tulcea a Partidului „Totul pentru Țară” (1 ian.-21 febr. 1938). Primar al orașului Tulcea (5 oct. 1940-9 ian. 1941).

²² Ioan Vasilian (1904-?). Preot ortodox, profesor. Șef al organizației jud. Tulcea a Partidului „Totul pentru Țară” (1937). Deputat supleant de Tulcea al Partidului „Totul pentru Țară” în urma alegerilor parlamentare din 20 dec. 1937. Director al Seminarului Teologic „Sf. Sava” din Galați (sept. 1940-ian. 1941).

Pe „frontul” din Germania, atitudinea față de regim a fost diferită. În cadrul grupului refugiat în Germania (Berlin) s-a constituit, în mai 1939, un Comandament de exil (Comandamentul Legionar de la Berlin), din care făcea parte și avocatul Victor Silaghi. La 17 martie 1940, membrii Grupului de acțiune din capitala Reich-ului, ce preluase între timp atribuțiunile Comandamentului, au decis „să continue lupta cu cea mai mare înverșunare” pentru întemeierea unei „Românii legionare”²³. Peste câteva zile (24 martie), au întărit această inițiativă printr-o declarație în care își exprimau dezacordul față de „reconciliere”, considerată doar o manevră regală de manipulare și compromitere a Mișcării. Cele două documente au fost semnate și de fruntașii legionari conștanțeni Eugen Teodorescu și Nicolae Șeitan.

După ce s-a convins că procesul de „reconciliere” era singura strategie convenabilă Mișcării, Horia Sima a revenit în țară (19 mai 1940) și a preluat inițiativa reprezentării acesteia în tratativele cu regimul. Din postura de lider *de facto* al legionarilor, el le-a ordonat acestora să se dezarmeze (28 mai-7 iunie 1940) și să devină membri al Partidului Națiunii (23 iunie 1940), ca semne ale încadrării lor în noua ordine politică internă. Organizațiile dobrogene, asemenea altora din țară, s-au conformat fără șovăială ordinelor primite.

Dar regele și-a ținut numai promisiunile referitoare la încetarea măsurilor represive și la eliberarea legionarilor din lagăre și închisori. Cu prilejul câtorva audiențe pe care i le-a acordat lui Sima, a refuzat categoric să aducă Mișcarea la guvernare²⁴.

La jumătatea lunii august 1940, după ce constatase eșuarea „reconcilierii”, Horia Sima a decis să revină la planul declanșării „revoluției” anticarliste, aprobat la 17 martie de membrii Grupului de acțiune din Germania. Carol al II-lea, considerat principalul vinovat de situația internă și externă dezastruoasă ale țării, urma să fie înlăturat prin acțiuni de forță declanșate în câteva orașe din Transilvania și Banat, ce trebuiau să se extindă apoi cu repeziciune la nivel național, culminând cu Capitala.

După ce Eugen Teodorescu l-a convins pe Sima să includă în planul „revoluției” și atacarea principalelor instituții militare și civile din Constanța²⁵, legionarii locali au început să se organizeze metodic în acest sens. La sfârșitul lunii august 1940, Teodorescu conta, pe lângă militanții din oraș, pe câteva

²³ Horia Sima, *Sfârșitul unei domnii sângeroase*, Editura Gordian, Timișoara, 1995, p. 29.

²⁴ Sima a fost primit de patru ori în audiență de către rege (18 iunie, 29 iunie, 7 iulie și 7 august 1940/cf. Carol al II-lea, *Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice, vol. II (1939-1940)*, Casa de editură și presă „ȘANSA”, București, 1996, pp. 191-192, 206-207, 235-236).

²⁵ Horia Sima, *op. cit.*, p. 223.

zeci de tineri aromâni refugiați din județul Caliacra (în contextul apropiatei cedări a sudului Dobrogei către Bulgaria) și spera să obțină în timp util sprijinul unor cadre militare cu funcții de comandă din garnizoana Constanța.

Pe fondul creșterii vertiginoase a valului de nemulțumire populară față de acceptarea de către regim a Dictatului de la Viena (30 august 1940), sub coordonarea lui Horia Sima și simultan cu declanșarea unor acțiuni similare la Brașov și București (ca urmare a unor dificultăți logistice, se renunțase la angajarea forțelor din Banat și din orașele transilvane), 171 de legionari dobrogeni, între care studenți și membri F.d.C. din liceele locale, au atacat, în noaptea de 3/4 septembrie 1940, Comandamentul Corpului 2 Armată din Constanța, Prefectura Județului, Inspectoratul de Poliție al Ținutului Mării și Chestura Poliției Municipiului, Legiunea de Jandarmi, cazarma gardienilor publici, sediul Societății de Telefoane și Poșta centrală. Instituțiile menționate, cu excepția Chesturii, au fost ocupate, iar personalul lor sechestrat până dimineața, când atacatorii, fără a reuși să obțină sprijinul armatei și al opiniei publice și fără posibilitatea de a comunica cu grupurile care acționau la Brașov și București, s-au predat.

Confruntările cu armata și forțele de ordine, desfășurate în cele trei orașe, s-au soldat cu victime (morți și răniți) de ambele părți și au sporit confuzia și neîncrederea populației în capacitatea regimului de a gestiona situația internă.

Deși nu l-a putut răsturna efectiv pe Carol, „revoluția” legionară a grăbit, împreună cu marile manifestații populare de protest față de Dictatul de la Viena și cu atitudinea armatei de a-l abandona pe rege, deciziile prin care acesta a încredințat generalului Ion Antonescu mandatul formării unui nou guvern (4 septembrie 1940) și a abdicat, două zile mai târziu, în favoarea prințului moștenitor Mihai.

Col. (r) Puiu Dumitru Bordeiu

Doctor în istorie

Constanța

MEMORIE PROFESIONALĂ

APĂRAREA ORDINII CONSTITUȚIONALE – OBIECTIV CONSTANT AL SERVICIILOR ROMÂNE DE INFORMAȚII *EVOLUȚIE INSTITUȚIONALĂ (II)*

Perioada comunistă a început efectiv la 30 decembrie 1947, prin abdicarea regelui Mihai (la presiunea comuniștilor români și a Uniunii Sovietice) și proclamarea Republicii Populare Române. Din acest moment se realizează, în pași rapizi și forțați, preluarea tuturor pârghiilor politice, economice și financiare ale României. În anul 1952 este adoptată Constituția Republicii Populare Române.

Din punct de vedere al creării și evoluției statului comunist român, inclusiv al structurilor de informații și securitate, se disting două etape, cu multe aspecte care le diferențiază, respectiv 1948-1964 și 1965-22 decembrie 1989. În fiecare din aceste etape pot fi luate în considerare câteva sub-etape, de asemenea cu aspecte care le deosebesc: 1948-1958, 1959-1964, respectiv 1965-1967, 1968-1973 și 1974-22 decembrie 1989.¹

Prima etapă începe – în planul structurilor de informații și securitate – cu înlocuirea Siguranței, Jandarmeriei și a Secției a II-a a MStM cu noi instituții după modelul sovietic: Securitate, Miliție, Direcția de Informații Militare. Astfel, la 28 august 1948 a fost înființată Direcțiunea Generală a Securității Poporului (DGSP), care înlocuia Direcția Generală a Poliției de Siguranță; la 7 februarie 1949 au fost create Trupele de Securitate, care înlocuiau Jandarmeria, iar la 15 februarie 1951 Secția a II-a de informații a fost transformată în Direcția de Informații a MStM.

Structura SSI care avea atribuțiuni de informații externe și contraspionaj a continuat să funcționeze în subordinea Președinției Consiliului de Miniștri până la 2 aprilie 1951, când competențele sale au fost preluate de Direcția

¹ Detalii am prezentat în cartea *Apărarea Ordinii Constituționale. Perspectiva unui ofițer de informații*, Ed. PACO, 2016, pp. 67-68.

Generală a Securității Statului, noua denumire primită la 30 martie 1951 de Direcțiunea Generală a Securității Poporului.

Securitatea, sub diferitele denumiri pe care le-a avut, a fost o componentă a autorității de stat, a cărei activitate era reglementată prin decrete ale Consiliului de Stat, hotărâri ale Consiliului de Miniștri sau hotărâri ale organelor de conducere ale Partidului, muncitorească apoi comunist, subordonată partidului și coordonată nemijlocit de către șeful statului, indiferent dacă acesta era primul secretar al PRM (Gheorghe Gheorghiu-Dej) sau președintele RSR (Nicolae Ceaușescu).

Direcțiunea Generală a Securității Poporului acoperea la înființare doar domeniile Informații Interne, Contrainformații Militare și Penitenciare. Decretul nr. 221 din 28 august 1948 îi stabilea ca îndatoriri „*apărarea cuceririlor democratice și asigurarea securității Republicii Populare Române contra uneltirilor dușmanilor din interior și exterior*”.²

Din punct de vedere organizatoric și al subordonării până în 1964, Securitatea a parcurs următorul traseu: Direcțiunea Generală a Securității Poporului (28 august 1948-30 martie 1951), **Direcția Generală a Securității Statului** (30 martie 1951-20 septembrie 1952), **Ministerul Securității Statului** (20 septembrie 1952-7 septembrie 1953), **Departamentul Securității din cadrul Ministerului Afacerilor Interne** (7 septembrie 1953 – 1964).

Detalii privind competențele și atribuțiile conferite Securității le regăsim în ordinele, directivele, instrucțiunile interne ale DGSP/DGSS/MSS/MAI, publicate de CNSAS în „*Partiturile*” Securității – Directive, ordine, instrucțiuni (1947-1987), Ed. Nemira, 2007 și SECURITATEA – Structuri/cadre, obiective și metode (1948-1989), 2 volume, Ed. Enciclopedică, 2006.

De menționat că atribuțiile și competențele Securității sunt prezentate destul de laconic în reglementările legale de organizare și funcționare. Spre exemplu, în textul Decretului nr. 50/30 martie 1951 privitor la reorganizarea Direcțiunii Generale a Securității Poporului, la art. 2, se stipula că are ca îndatoriri: „*înfăptuirea politicii de apărare a cuceririlor poporului muncitor din RPR împotriva claselor exploatare răsturnate, care încearcă să restaureze în țară regimul burghezo-moșieresc, apărarea teritoriului țării noastre de pătrunderea agenților serviciilor de spionaj imperialiste și satelite, inclusiv Iugoslavia titoistă, și lichidarea fără cruțare a activității dușmănoase a*

² Monitorul Oficial nr. 200/30 august 1948, pp. 7245-7246.

acestora, dusă cu scopul de a submina construirea bazelor socialismului și regimului nostru de democrație populară”.³

Un document intern din 1956⁴ enumeră mai explicit atribuțiile Securității: paza și apărarea frontierei de stat a RPR; descoperirea și lichidarea activității subversive teroriste, național-șovine și alte activități dușmănoase, duse de reacțiunea internă; descoperirea și lichidarea agenturilor serviciilor de spionaj imperialiste strecurate în țară...; descoperirea și lichidarea activității contrarevoluționare pe tărâm economic (sabotaj, subminare, diversiune) organizate de serviciile de spionaj imperialiste și reacțiunea internă...; apărarea forțelor armate ale Republicii...; duce muncă informativă în țările imperialiste...; asigurarea pazei și securității conducătorilor Partidului și Guvernului; asigurarea pazei secretelor de stat; asigurarea ordinii publice în țară; a pazei proprietății de stat, obștești și personale; îndeplinirea misiunilor speciale din însărcinarea CC al PCR și Guvernului în domeniul securității de stat.

Mai detaliat este un alt document, tot din 1956, care stabilește atribuțiile Direcției „Lupta contra activității politice subversive” din cadrul Securității (Direcția a III-a în organigramă, care va deveni mai tarziu Direcția I – Informații Interne, n.n.): descoperă, urmărește informativ și lichidează activitatea subversivă desfășurată de foștii legionari, legăturile acestora cu centrele legionare din străinătate, a troțkiștilor, a deviatorilor de dreapta, a social-democraților, foștilor membri ai partidelor burghezo-moșierești, francmasonilor și monarhiștilor; depistează și supraveghează informativ pe cei ce difuzează scrisori anonime și manifeste dușmănoase; depistează și lichidează activitățile organizațiilor dușmănoase din rândul clandestinității burghezo-naționaliste, germane, maghiare, iugoslave, sioniste și altele; depistează și supraveghează informativ canalele ilegale de legătură cu centrele religioase dușmănoase de peste frontieră; descoperă, urmărește informativ și lichidează activitatea subversivă desfășurată de ofițerii deblocați, foștii fabricanți, moșieri, foștii demnitari, provocatori, foștii polițiști, SSI-iști și criminali de război; depistează și urmărește informativ formațiunile și grupurile banditești cu caracter politic și legăturile lor; descoperă, urmărește informativ și ia măsuri de lichidare a activității criminale a elementelor dușmănoase infiltrate în aparatul

³ CNSAS, *SECURITATEA – Structuri/cadre, obiective și metode, Vol. 1 (1948-1967)*, Ed. Enciclopedică, 2006, p. 20.

⁴ *Atribuțiile Securității Statului RPR*, apud CNSAS, *Op. cit.*, pp. 138-139.

de stat, ministere și instituții din domeniile învățământului, artei, științei și culturii, sindicatelor, din mediul tineretului studios, a liberilor profesioniști și a asociațiilor sportive; întocmește evidențe, organizează și efectuează urmărirea criminalilor de stat care au fugit de răspunderea sau de sub supravegherea organelor de securitate.⁵

Despre aspectele concrete pe care ofițerii de securitate trebuiau să și le însușească referitor la categoriile de persoane în rândul cărora se aflau sau puteau să apară „dușmani ai poporului” ori „reacțiunea internă” în perioada constituirii și consolidării regimului comunist în România, aflăm din instrucțiuni și metodologii de muncă.

Astfel, Direcția pentru organizarea evidenței operative a elementelor dușmănoase din RPR de către organele de securitate (1951) stabilește categoriile de persoane care trebuiau să fie urmărite activ, respectiv: suspecții de activități de spionaj, intenții teroriste asupra conducătorilor partidului și guvernului, activiștilor de partid și funcționarilor de stat cu muncă de răspundere, de activități de sabotaj și diversiune, participare la bande cu caracter politic, organizare sau participare în grupuri, organizații sau formațiuni subversive antidemocratice, reacționare sau naționaliste, răspândire de manifeste antidemocratice, activități de contrabandă, organizare de trecere clandestină a frontierei a elementelor criminale. Aceeași directivă preciza că vor fi cuprinși în acțiuni informative, indiferent de poziția din acea perioadă, și cei care au avut legătură cu spionajul imperialist, troțkiștii de seamă și social-democrații de dreapta, membrii activi ai organizației legionare, elementele din comitetele de conducere ale organizațiilor centrale și județene PNT, PNL și alte partide burgheze, conducerea organizațiilor naționaliștilor titoiști, ucraineni și basarabeni, sioniștilor, naționaliștilor germani și unguri, conducerea organizațiilor sectante (iehoviști, adventiști, nazarineni, stiliști, reformiști, penticostali, baptiști), conducători ai bisericilor romano-catolică și greco-catolică.⁶

În planul informațiilor externe, după preluarea atribuțiilor de la SSI, la 30 martie 1951, Securitatea, prin Direcția de Informații Externe, trebuia să realizeze: *„descoperirea din timp a acțiunilor dușmănoase și de spionaj din țările imperialiste împotriva României și a lagărului socialist; obținerea de*

⁵ CNSAS, *SECURITATEA – Structuri...*, Vol. 1 (1948-1987), pp. 146-147.

⁶ CNSAS, *„Partiturile” Securității – Directive, ordine, instrucțiuni (1947-1987)*, Ed. Nemira, 2007, pp. 243 și 245.

*documente secrete cu caracter politic, economic și militar din lagărul imperialist; pătrunderea în centralele de spionaj occidentale cu scopul descoperirii agenților trimiși de către aceste centre în țara noastră; stabilirea situației politice și economice din țările capitaliste și a «contradicțiilor din lagărul imperialiștilor»; desfășurarea de acțiuni informativ-operative împotriva emigrației române din străinătate...; infiltrarea în cadrul bisericilor ortodoxe din străinătate...; obținerea pe orice cale de patente și informații cu caracter tehnico-științific din țările capitaliste; asigurarea supravegherii operative și de apărare a coloniei românești și a oficiilor diplomatice ale RPR în străinătate”.*⁷

Atribuțiile informative erau dublate de competențe atribuite Securității pentru reținerea, arestarea și anchetarea persoanelor despre care existau suspiciuni că acționează împotriva regimului democrat popular. Decretul nr. 221 din 28 august 1948 stipula expres la art. IV că „*ofițerii de securitate sunt singurii competenți a instrumenta infracțiunile ce primejdiesc regimul democratic și securitatea poporului*”. De menționat, în context, că îndrumarul de bază pentru ofițerii de securitate îl reprezentau prevederile Codului Penal din 1948 privind infracțiunile contra securității statului. La acestea se adăugau cele ale Legii din 13 ianuarie 1949 pentru sancționarea unor crime „*ce primejdiesc securitatea statului și propășirea economiei naționale*”, care stabilea o listă lungă de infracțiuni ce se pedepseau cu moartea (trădarea de patrie, uneltirea împotriva securității interne sau externe a RPR, sabotarea propășirii RPR prin distrugerea sau deteriorarea clădirilor, instalațiilor, liniilor de cale ferată..., actele de teroare săvârșite individual și în grup.

Complementar, DGSP/DGSS/MSS/MAI au primit prin lege competențe în delicata și spinoasa problematică a internărilor în unitățile de muncă, a deportărilor, a stabilirii domiciliului obligatoriu și a unor locuri de muncă anume destinate.

Astfel, prin Decretul nr. 6 din 13 ianuarie 1950 privind înființarea de unități de muncă se prevedea că, pentru reeducarea elementelor dușmănoase, se înființau unități de muncă. Erau vizate (art. 1) „*persoanele care, prin faptele lor sau indirect, primejdiesc sau încearcă să primejduiască regimul de democrație populară, îngreunează construirea socialismului în RPR,... care defăimează*

⁷ Florian Banu, *de la SSI la SIE – O istorie a spionajului românesc în timpul regimului comunist (1948-1989)*, Ed. Corint, 2016, pp. 55-56.

puterea de stat sau organele sale, dacă aceste fapte nu constituie sau nu pot constitui prin analogie infracțiuni”. O altă categorie pretabilă (art. 2) o reprezenta cea a „condamnaților pentru infracțiuni împotriva securității RPR, care la expirarea executării pedepsei nu se dovedesc a fi reeducați”.⁸

Ordinul nr. 100 din 3 aprilie 1950 al ministrului adjunct al Afacerilor Interne Gheorghe Pintilie (Pantiușa) referitor la lupta împotriva dușmanului de clasă preciza categoriile de cetățeni care urmau să intre în obiectivele Securității cu propuneri de a fi trimiși unităților de muncă: *„toți cei care lansează sau răspândesc zvonuri alarmiste tendențioase, dușmănoase, ascultă și difuzează propaganda deșănțată a posturilor de radio imperialiste; toți cei care aduc injurii PMR, conducătorilor săi, Guvernului, Uniunii Sovietice și conducătorilor săi și țărilor de democrație populară; toți acei cetățeni români care întrețin relații de prietenie cu legațiile imperialiste, care frecventează bibliotecile... manifestările propagandistice ale legațiilor imperialiste...; toți cei ce ațâță la manifestări rasiale și șovine; instigatorii la nesupunere sau neexecutare... în contra măsurilor guvernului, în special cu privire la colectivizări, colectări, planuri de cultură, comasări etc. sau elemente cu un trecut reacționar cunoscut sau foști exploatatori care ocupă încă în producție posturi de răspundere...; toți cei care, sub mască religioasă, fac prozelitism...; acei care, prin corespondență internă sau internațională iau atitudine dușmănoasă, transmit știri tendențioase alarmiste, reacționare, instigă”.*

În final, ordinul menționa că internarea în unitățile de muncă era o sarcină exclusivă a MAI.⁹

La 11 martie 1954, prin HCM nr. 337, MAI era împuternicit să fixeze domiciliu obligatoriu pentru o perioadă de la 6 luni la 5 ani persoanelor eliberate din închisori sau lagăre de muncă, care dovedeau că nu s-au reeducat și prezentau pericol pentru securitatea statului.

În sfârșit, Decretul nr. 89 din 17 februarie 1958 prevedea că „pot fi stabilite în locuri de muncă anume destinate persoanele care prin faptele sau manifestările lor primejduiesc sau încearcă să primejduiască ordinea de stat,

⁸ Cristian Troncotă, *Torționarii – Istoria Securității Regimului Comunist din România, 1948-1964*, Ed. Elion, 2006, pp. 144-145.

⁹ CNSAS, *SECURITATEA...*, Vol. 1, pp. 286-289.

dacă acestea nu constituie infracțiuni”. HCM nr. 282 din 1958 stabilea concret categoriile de persoane cărora putea să le fie fixat loc de muncă obligatoriu.¹⁰

Această perioadă a „luptei de clasă”, a represiunii violente a „dușmanilor poporului”, a „reacțiunii interne” s-a soldat, între anii 1950-1958, cu arestarea și cercetarea unui mare număr de persoane. Dintre acestea, conform statisticilor oficiale¹¹, 12.039 au fost eliberate din anchetă din lipsă de probe, 4.903 trimise în justiție și achitate din lipsa probelor de vinovăție și 73.636 condamnate.

La rândul lor, măsurile administrative luate de către organele MAI asupra unor categorii de persoane, în baza unor decrete și hotărâri ale Consiliului de Miniștri, s-au concretizat, conform Notei de studiu nr. 00880015 din 14 decembrie 1967 a Consiliului Securității Statului, în următoarele:

- internarea în unități și colonii de muncă, în perioada 1950-1954, a unui număr de 22.077 persoane;
- dislocarea și fixarea domiciliului obligatoriu, în intervalul de timp 1949-1961, unui număr de aprox. 60.000 persoane;
- fixarea unor locuri de muncă obligatorii, în perioada 1958-1963, unui număr de 3.658 persoane, care au instigat și participat la răzmerițe (2.696), care nu au dovedit că s-au reeducat în detenție (545) sau legionari care prezentau pericol pentru securitatea statului (417).¹²

Întregul mecanism al represiunii violente comuniste din România, la fel ca și pentru fiecare țară din Est, a fost organizat în conformitate cu directivele venite din partea Kremlinului stalinist, prin persoane recrutate de serviciile secrete sovietice (comuniști kominterniști, cetățeni sovietici, cu dublă cetățenie sau aflați sub controlul Moscovei, mulți de alte etnii).

Caracterul neromânesc al Securității, în primii ani de activitate, nu este dat de ponderea cetățenilor români de altă naționalitate încadrați în această instituție (17%), chiar dacă mai toți dețineau funcții de conducere, ci mai degrabă de „importul” modelului sovietic, certificat prin crime, abuzuri, atrocități și alte fărâdelegi.¹³

¹⁰ Cristian Troncotă, *Op. cit.*, p. 139.

¹¹ *Diagrama arestărilor efectuate de organele securității statului în anii 1950-1958*, apud SRI, Cartea Albă a Securității Vol. III, Ed. Presa Românească, 1995, pp. 158-159.

¹² Cristian Troncotă, *Op. cit.*, p. 147.

¹³ *Ibidem*, p. 13.

Un rol hotărâtor în sovietizarea serviciilor speciale ale României l-a avut și instituția consilierilor sovietici. Principala misiune a acestora în Securitate a fost de a supraveghea mobilizarea „recruților” români și de a urmări felul în care se desfășoară munca de informații și securitate. Atribuțiile prioritare ale lor erau: testarea liniei de activitate a fiecărei unități de securitate; fixarea sarcinilor și misiunilor operative; definirea metologiilor de lucru; introducerea tehnicii operative sovietice în activitatea de informații și operare a Securității; dirijarea operațiunilor informative mai importante.¹⁴

La 7 februarie 1949, prin Decretul nr. 100 au fost constituite **Trupele de Securitate**, care au înlocuit Jandarmeria, fiind plasate sub autoritatea Ministerului Afacerilor Interne. În cadrul schimbărilor organizatorice din 1951, a luat ființă Comandamentul Trupelor de Securitate.

Principalele atribuții ale Trupelor de Securitate au fost: menținerea ordinii publice în majoritatea centrelor industriale și înăbușirea oricărei rezistențe împotriva unor măsuri guvernamentale, cum ar fi colectivizarea agriculturii sau naționalizarea proprietăților. Pe parcursul anilor '950, trupele de securitate au fost chemate să lichideze rezistența partizanilor anticomuniști în zonele muntoase și, într-un rol pasiv, au fost folosite pentru paza coloniilor de muncă.

La 30 mai 1963, controlul trupelor de securitate a fost luat de Departamentul Securității.¹⁵

Prin Decretul nr. 25 din 22 ianuarie 1949, a fost înființată **Miliția** în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, având drept scop menținerea ordinii publice pe teritoriul RPR. Se mai stipula că Miliția apără drepturile și libertățile cetățenilor, înscrise în Constituția RPR, asigură munca pașnică, securitatea personală a cetățenilor și apără bunurile statului și ale poporului. Cu aceeași dată, Poliția a fost desființată.¹⁶

În localitățile rurale, șefii posturilor de Miliție aveau și sarcini specifice organelor de securitate: identificarea și supravegherea persoanelor care înainte de 23 august 1944 făcuseră parte sau simpatizaseră cu partidele „burghezo-moșierești”, activaseră în organizațiile politice extremiste de dreapta, mai ales în Mișcarea Legionară.¹⁷

¹⁴ *Ibidem*, p. 73.

¹⁵ *Ibidem*, p. 28.

¹⁶ *Ibidem*, pp. 254-255.

¹⁷ *Ibidem*, p. 27.

Punctual, conducerea MAI a solicitat organelor regionale de Miliție, la începutul anilor '950, informații privind organizațiile subversive care acționau în zona lor de competență.¹⁸

Trupele de Grăniceri au fost reorganizate, prin Decretul pentru înființarea Trupelor Ministerului Afacerilor Interne din 31 decembrie 1948. Conform tradiției, trupele de grăniceri au avut în continuare structuri informative cu competențe în zonele de frontieră, mai ales la granița cu Iugoslavia.

Aveau rețea informativă și acționau pentru descoperirea și urmărirea informativă a persoanelor izolate sau a grupurilor care manifestau dorința de a emigra, care tănuiau evazionști de frontieră, suspecti de spionaj sau de alte activități ostile.¹⁹

Structura informativă a Marelui Stat Major al Armatei române a dăinuit reformelor „revoluționare ale regimului” comunist. Dar, la fel ca și Securitatea, Miliția și Trupele de Securitate, a fost garnisită cu cadre de conducere fidele regimului comunist și intereselor sovietice. În anul 1952, **Direcția de Informații din MStM** a încheiat protocoale de cooperare, prin schimb de informații, cu structuri similare sovietice, bulgare și ungare.²⁰

În vederea îmbunătățirii organizatorice și a eficienței activității de informații și contrainformații militare, Secretariatul CC al PMR a stabilit la 9 ianuarie 1950 ca Serviciul de Contrainformații al Armatei să treacă din subordinea Ministerului Apărării Naționale în structura și subordonarea Ministerului Afacerilor Interne – Direcția Generală a Securității Statului.²¹ Acestea erau structurile informative ale României la începutul perioadei comuniste.

Acțiunea sistematică de reprimare a formelor de opoziție și rezistență armată anticomunistă a fost aplicată cu maximă intensitate între anii 1951-1952 și 1958-1959 (legată de reluarea oficială a procesului de colectivizare și de retragerea trupelor sovietice din țară), fiind urmată, de fiecare dată, de perioade de relaxare.

Din anul 1960, considerându-se că reacțiunea internă a fost anihilată, conducerea politică a României a decis restrângerea funcției represive a statului în favoarea „*formelor obștești de reeducare*” (Alexandru Drăghici, Cuvântare la Congresul al III-lea al PMR, Ed. Politică, București, 1961, p. 295).

¹⁸ CNSAS, „*Partiturile*” Securității..., pp. 303-305.

¹⁹ Directiva Ministerului Afacerilor Interne din 15 martie 1954 referitoare la munca organelor de informații grănicerești cu agentura, apud. CNSAS, Op. cit., pp. 329-345.

²⁰ Cristian Troncotă, Op. cit., pp. 36-37.

²¹ Ibidem, p. 174.

Edificator, este faptul că numărul arestărilor a scăzut de la 8.910 persoane în 1959 la 240 în 1964.²²

Eliberarea de forțele militare sovietice de ocupație și retragerea consilierilor KGB-ului au marcat și începutul îndepărtării din aparatul de stat special a persoanelor filo-sovietice.

Momentele de vârf ale etapei le-au constituit Declarația adoptată de Plenara CC al PMR din 15 aprilie 1964 față de strategia de integrare economică a țărilor socialist centrale și est-europene promovată de Moscova și Decretul nr. 41/1964 prin care au fost puși în libertate ultimii deținuți politici din România.

Măsurile de ordin legislativ sau politic inițiate după alegerea lui Nicolae Ceaușescu ca secretar general al partidului au avut un impact substanțial asupra structurilor și atribuțiilor Securității. Consacrarea în Constituția RSR din 1965 a principiului aplicării și respectării legalității socialiste a generat schimbări notabile atât în activitatea de zi cu zi, cât și în concepția utilizării metodelor și mijloacelor de muncă ale organelor de securitate. Esențial pentru această etapă este faptul că, în baza unor directive politice, începând din anul 1962, dar îndeosebi după 1965, în activitatea Ministerului Afacerilor Interne se înfiripă și se afirmă conceptul de prevenire, pentru înlocuirea răspunderii penale a celor care desfășurau activități contrare legilor și regimului cu măsuri de influențare obștească, concretizate în avertizări, demascări publice ș.a., aplicabile persoanelor ale căror fapte se considera că reprezentau un pericol social mai redus.²³

Urmări deosebite asupra activității Securității a avut și Plenara CC al PCR din 26-27 iunie 1967, în cadrul căreia au fost demascate și criticate abuzurile și ilegalitățile comise în anii '950, precum și unele dintre metodele de lucru ale acestora considerate deficitare sau ineficiente, cu toate că, prin acest demers Nicolae Ceaușescu vizase, în fapt, afectarea imaginii lui Alexandru Drăghici, un contracandidat greu la supremația în partid și în stat și exercitarea unei mai bune autorități asupra activității Securității și Miliției.²⁴

Pentru aducerea la îndeplinire a hotărârilor Plenarei CC al PCR din 26-27 iunie 1967, a fost elaborat Decretul nr. 710/1967 privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Interne, care prevedea înființarea în cadrul acestui minister a **Departamentului Securității Statului (DSS)** cu sarcina de „a coordona și îndruma în mod unitar întreaga activitate pe care o desfășoară

²² Schimbări în structura de personal, direcțiile și conținutul activității organelor de securitate, Serviciul Român de Informații, Cartea Albă a Securității Vol. III (1958-1968), Ed. Presa Românească, 1994, pp. 9-10.

²³ Schimbări în concepte, organizare și metodele de acțiune, Op. cit., p. 82.

²⁴ CNSAS, SECURITATEA 1948-1989, Vol. I, Monografie, Ed. Cetatea de Scaun, 2016, pp. 132-133.

organele de securitate pentru asigurarea prevenirii, descoperirii și lichidării acțiunilor îndreptate împotriva securității statului". Din acest moment, DSS urma să fie condus de Consiliul Securității Statului (CSS), „*organ deliberativ ce își desfășura activitatea „pe baza principiului muncii și conducerii colective”*”.²⁵

Ulterior, la 16 martie 1968, Comitetul Executiv al CC al PCR a emis Hotărârea nr. 119 cu privire la întărirea controlului de partid asupra organelor de Securitate și Miliție, prin care se hotărau următoarele:

- Comitetele organelor teritoriale ale PCR, controlează și îndrumă întreaga activitate desfășurată de organele de Securitate și de Miliție...;
- Birourile organelor locale de partid vor analiza periodic activitatea organelor de Securitate și Miliție și vor stabili măsurile necesare pentru îndeplinirea sarcinilor ce le revin;
- Organele de partid trebuie să cunoască îndeaproape activitatea de Securitate și Miliție, prin controalele și analizele pe care le efectuează...;
- Comitetele locale ale PCR vor îndruma organele de Securitate, Miliție, Procuratură și Justiție să manifeste discernământul și fermitatea necesare în aplicarea legilor statului;
- În vederea creșterii rolului opiniei publice în combaterea încălcării legilor sau a normelor de conviețuire socială, vor trebui folosite în mai mare măsură formele de influențare obștească; dezbateră în colectivele de muncă, în adunările publice, avertizarea celor care au comis fapte de un pericol social mai redus;
- Membrii de partid pot fi folosiți în activitatea informativă cu aprobarea secretarilor comitetelor județene, municipale și orașenești și numai în situații deosebite și când nu sunt alte posibilități. Acestora nu li se vor întocmi dosare.²⁶

Prin **Decretul nr. 295 din 3 aprilie 1968** a fost înființat **Consiliul Securității Statului**, organ central al administrației de stat, care avea sarcina de a înfăptui politica partidului și statului în domeniul apărării securității statului.

Principala atribuție a CSS era prevenirea, descoperirea și lichidarea oricăror uneltiri și acțiuni dușmănoase îndreptate împotriva orânduirii sociale și

²⁵ Cristian Troncotă, *Duplicatarii: Din istoria serviciilor de informații și securitate ale regimului comunist din România (1965-1989)*, ediția. a II-a, Ed. Elion, pp. 43 și 299-303.

²⁶ *Ibidem*, pp. 308-309.

de stat. La art. 4 erau detaliate atribuțiile CSS, pentru prima dată într-un act normativ public, devenit Legea nr. 24/1968:

„a) organizează și desfășoară activitatea de apărare a securității statului în scopul prevenirii, descoperirii și lichidării:

- acțiunilor de sabotaj, diversiune, subminare a economiei naționale și a altor infracțiuni contra securității statului;

- acțiunilor întreprinse de serviciile de spionaj străine și agenturile acestora împotriva statului român...;

b) organizează și desfășoară activitatea de informații și contrainformații militare...;

c) organizează activitatea de informații pentru cunoașterea acțiunilor îndreptate împotriva statului român;

d) organizează și desfășoară activitatea de contrainformații radio pe teritoriul RSR;

e) ia măsuri pentru apărarea secretului de stat...;

f) organizează și îndrumă, potrivit legii, activitatea de anchetă penală pe care o desfășoară ofițerii de securitate...;

g) asigură securitatea personală a conducătorilor de partid și de stat;

h) asigură, la nevoie, participarea trupelor de securitate la menținerea ordinii publice...”²⁷

La 19 aprilie 1972, în urma scandalului generat de sinuciderea dr. Abraham Schächter, medicul curant al familiei Ceaușescu²⁸, conform Decretului nr. 130 s-a revenit la forma anterioară de organizare, prin fuziunea CSS cu MAI, invocându-se nevoia unei colaborări perfecte între organele de Securitate și Miliție.

Prin Decretul nr. 262 din 27 iunie 1973 a avut loc o nouă reorganizare a Securității, cea mai importantă modificare survenită fiind desprinderea Direcției de Informații Externe de celelalte organe de securitate, devenind astfel un organism independent.

Competențele Securității au rămas, în mare, cele stabilite prin Decretul nr. 295/Legea nr. 24 din 1968.

Atribuțiile informativ-operative ale Securității au devenit mai explicite și mai cuprinzătoare după reînființarea **Departamentului Securității Statului**

²⁷ Buletinul Oficial al RSR, partea I, nr. 43, 4 aprilie 1968, p. 375.

²⁸ Detalii la Gl. bg.(r) Mihail Viorel Țibuleac, *Cazul dr. Schächter și consecințele sale*, Vitralii – Lumini și umbre nr. 17, pp. 85-94 și Gl. bg.(r) Vasile Mălureanu, *Apărarea Ordinii Constituționale – Perspectiva unui ofițer de informații*, Ed. PACO, 2016, pp. 100-101.

în cadrul Ministerului de Interne. Decretul nr. 121 din 3 aprilie 1978 privind organizarea și funcționarea Ministerului de Interne adăuga la competențele anterioare: prevenirea, descoperirea și lichidarea organizațiilor, cercurilor și persoanelor din străinătate întreprinse împotriva suveranității și integrității statului român (art. 5, lit. b); organizarea activității de informații externe pentru cunoașterea și contracararea planurilor și acțiunilor ostile statului român (lit. c); contracararea și neutralizarea activităților cu caracter fascist, naționalist-iredentist și de propagandă îndreptate împotriva orânduirii socialiste (lit. d); organizarea activității de prevenire, descoperire și lichidare a acțiunilor teroriste pe teritoriul RSR (lit. g).²⁹

Tot în 1978, Direcția de Informații Externe și-a schimbat numele în Centrul de Informații Externe.

În contextul unor evoluții nefavorabile în plan internațional și a unor decizii greșite de strategie economică în interior, anii '80 au adus românilor numeroase și grave dificultăți și lipsuri de natură economico-socială, care au marcat profund condițiile de trai, de sănătate, ale existenței cotidiene în general.

În acest context, starea de nemulțumire a unor categorii de persoane a început să devină manifestă, crescând numărul celor care săvârșeau acțiuni de protest și chiar contestatare la adresa regimului Ceaușescu, care erau exploatate propagandistic în exterior.

Ca urmare a accentuării controlului PCR în cadrul Ministerului de Interne (la 20 septembrie 1977 s-a hotărât înființarea Consiliului Politic în această instituție), în perioada respectivă au fost aduse în prim-planul activităților specifice ale Securității cunoașterea și prevenirea acțiunilor protestar-contestatare și contracararea acțiunilor externe împotriva regimului, precum și apărarea securității comandantului suprem.

Relevante în acest sens sunt obiectivele informativ-operative cuprinse în Programul de Măsuri al DSS pe anul 1989:

„I. Întărirea capacității de cunoaștere, previziune și acțiune în vederea prevenirii și contracarării ferme a oricăror fapte de natură să aducă atingere securității statului, integrității, independenței și suveranității naționale.

II. Asigurarea securității comandantului suprem și executarea ireproșabilă a tuturor misiunilor de importanță excepțională.

²⁹ Apud Alexandru – Radu Timofte, *Originile și mărirea, declinul și renașterea lumii informațiilor secrete*, Ed. A.N.I., 2004, pp. 126-127.

III. Prevenirea, contracararea și neutralizarea acțiunilor desfășurate de cercurile reacționare și organizațiile naționalist-iredentiste și fasciste din străinătate, de grupările și elementele ostile din emigrație, precum și de elementele dușmănoase din interior.

IV. Perfecționarea activității de cunoaștere, prevenire și contracarare a actelor de sabotaj, subminare a economiei naționale și diversiune, precum și a altor fapte și fenomene de natură să aducă atingere securității statului în domeniul economic.

V. Perfecționarea continuă a muncii de securitate în sfera comerțului exterior...

VI. Cunoașterea, prevenirea și neutralizarea acțiunilor de spionaj-trădare și a altor activități ostile desfășurate de serviciile de informații străine, organizațiile și cercurile reacționare din exterior, precum și de instituțiile de acoperire folosite de acestea.

VII. Perfecționarea activității preventive de securitate pentru asigurarea respectării riguroase a prevederilor actelor normative referitoare la apărarea secretului de stat, stabilirea relațiilor cu străinii și regulile de protocol.

VIII. Creșterea calității și eficienței activității organelor de contrainformații militare.

IX. Dezvoltarea, diversificarea și creșterea eficienței activității de dezinformare, influență și contrapropagandă.

*X. Sporirea eficienței pe profil antiterorist.*³⁰

În ce privește atribuțiile informativ-operative pe profilul Informații Interne, ilustrative sunt direcțiile de acțiune incluse în Planul de căutare a informațiilor pe anul 1987 al Direcției I:

„1. Depistarea acțiunilor clandestine și a altor aspecte ce conțin indicii de activități subversive. În acest scop se vor căuta și se vor obține informații cu privire la:

a) Canale, metode, mijloace și procedee prin care persoane, organizații și cercuri reacționare din străinătate realizează legături ascunse cu elemente ostile din țară.

b) Activități, atitudini și preocupări suspecte, care conțin indicii de clandestinitate. Persoanele din țară vizate de organizațiile

³⁰ Apud Ibidem, pp. 136-138.

reacționare din străinătate pentru instigare la acțiuni ostile și obținerea de informații necesare alimentării propagandei antiromânești...

c) Depozite de materiale cu conținut mistic-ostil, mijoace și locuri de multiplicare a acestora...

d) Căile de pătrundere în țară și de scoatere în exterior a unor materiale cu caracter legionaro-fascist, naționalist-iredentist, mistic și de propagandă împotriva orânduirii socialiste; identificarea persoanelor care dețin, redactează sau intenționează să elaboreze lucrări cu asemenea conținut...

2) Stabilirea mediilor și categoriilor de persoane receptive la incitarea organizațiilor reacționare din exterior...

3) Depistarea străinilor care vin în țara noastră cu misiuni din partea unor organizații reacționare, cu scopul de a instiga la acțiuni ostile sau desfășoară astfel de activități pe timpul sejurului în România...

4) Identificarea persoanelor care lansează sau întrețin zvonuri alarmiste...

5) Depistarea deținătorilor de armament și muniție...

6) Sesizarea stărilor de spirit negative... cu tendințe de a degenera în acțiuni cu caracter turbulent, așa-zis protestatare... ”³¹

În ce privește orientarea activității informative, în această a doua etapă a perioadei comuniste nu se mai vorbește de „dușmanii poporului”, identificați în epoca „luptei de clasă” în anumite categorii de persoane, ci de activități care ar putea afecta securitatea statului (în accepțiunea de atunci), în principal sub influența unor cercuri externe. Pentru descoperirea, prevenirea și contracararea acestor activități s-a trecut la organizarea activității informative pe locuri și medii în care se puteau produce. După 1968, activitatea de urmărire informativă privea exclusiv persoane despre care existau indicii temeinice că desfășoară activități care puteau leza securitatea statului, spre deosebire de etapa anterioară, când unele categorii de persoane erau lucrate prin acțiune informativă datorită altor considerente (poziție deținută anterior, antecedente politice sau penale etc.). Și activitatea de supraveghere informativă pornea de la indicii concrete de activitate de acest gen, iar numărul persoanelor monitorizate informativ datorită antecedentelor politice sau penale s-a restrâns permanent

³¹ Apud CNSAS, *SECURITATEA – Structuri...* Vol. 2 (1967-1989), pp.

(ex. doar foști legionari care au deținut funcții de la șef de garnizoană în sus și care au făcut parte din poliția legionară, foști șefi de organizații subversive, foști membri ai PNT și PNL care au făcut parte din consiliile județene sau organe centrale de conducere ș.a.).

În contextul acestor modificări în organizarea activității informative a fost reanalizată baza de lucru a Securității, operațiune soldată cu o reducere drastică a acesteia, de la 424.464 persoane la 1 ianuarie 1968 (416.075 în supraveghere informativă-SI și 7.389 în urmărire informativă-UI) la 49.319 persoane la sfârșitul anului respectiv (43.173 în SI și 6.146 în UI) și la 30.719 persoane în 1970 (24.281 în SI și 6.438 în UI).³²

În aceste condiții și datorită înmulțirii semnalărilor privind creșterea numărului persoanelor cu antecedente politice sau penale, precum și din alte categorii, care începeau să se manifeste împotriva regimului Ceaușescu, în ianuarie 1974, la ședința de bilanț a activității Direcției I-a Informații Interne, ministrul de Interne Emil Bobu a ordonat asigurarea unui caracter cuprinzător supravegherii informative. Ca urmare, a fost extinsă exagerat selecția locurilor și mediilor unde se puteau produce activități împotriva securității statului.

Conceptul de prevenire, înțeles ca „totalitatea măsurilor menite să anihileze oportun cauzele generatoare de anumite efecte, ce pot la un moment dat să pună în pericol sau să aducă atingere vreuneia din valorile ocrotite de legea penală”,³³ a fost realizat prin forme și metode care au cunoscut o anumită evoluție. În întreaga perioadă 1968-1989 se regăsesc: informarea organelor de partid, prelucrarea informativă a populației, influențarea, avertizarea, destrămarea anturajelor și punerea în dezbaterea publică. În a doua parte a anilor '960 și anii '970 s-au mai folosit: popularizarea în rândul cetățenilor a legislației ce privea domeniile de activitate ale Ministerului de Interne; informarea populației despre diferite cazuri de infracțiuni; judecarea proceselor în organizații socialiste, comune, cartiere; realizarea unui contact personal al ofițerului cu persoane socotite deosebit de periculoase și compromiterea. În anii '980, se introduc atenționarea, întreruperea șederii în țară și declararea ca indezirabili a străinilor.

³² *SRI, Cartea Albă a Securității Vol IV (1968-1978), Ed. Presa Românească, 1995, p. 94.*

³³ *Revista Securitatea nr. 2 (30)/1975, p. 9.*

În aplicarea acestor măsuri preventive, s-a conturat cu timpul o anumită practică. În primul rând, se apela la informarea factorilor competenți a dispune măsuri privind stări de pericol, nereguli și premise ale unor evenimente negative, abateri de la lege de natură a aduce prejudicii economiei naționale ori unele interese politice, de stat sau obștești. Când aceasta era inefficientă ori insuficientă, se apela la influențarea pozitivă (viza apărarea unor persoane de receptarea unor idei și concepții negative de natură a le angrena la acte antisociale ce puteau produce prejudicii intereselor statului), atenționarea (se aplica în cazul persoanelor despre care se stabilea că erau pretabile să săvârșească fapte antisociale de competența organelor de securitate sau că intraseră într-un anturaj cu preocupări necorespunzătoare), avertizarea (persoanei în cauză i se puna în vedere să adopte o conduită conformă cu prevederile legilor și normelor de conviețuire socială), punerea în dezbatere publică (se organiza de conducerile instituțiilor/întreprinderilor, cărora organele de securitate le puneau la dispoziție datele necesare, în cazurile în care se aprecia că publicitatea era de natură să determine persoana în cauză să nu se angreneze în activități ostile), destrămarea anturajelor de persoane ale căror preocupări puteau degenera în infracțiuni ori alte fapte care reprezentau pericol pentru securitatea statului.³⁴

De menționat că la sesizarea organelor de justiție s-a apelat în mod excepțional și doar pentru infracțiuni grave (trădare prin transmitere de secrete, tentativă de complot), dar și pentru propagandă împotriva orânduirii socialiste prin difuzarea de înscrisuri dușmănoase, față de care regimul Ceaușescu era sensibil întrucât aducea daune în planul imaginii.

În a doua parte a anilor '80, Securitatea a pus tot mai mult în prim-planul activității coordonată informativă, începând să diminueze intervenția nemijlocită în soluționarea unor probleme ce țineau de Ordinea Publică. Relevante în acest sens sunt prevederile Ordinului ministrului de Interne nr. 02600 din 1 iulie 1988, elaborat după revolta muncitorilor de la Brașov din 15 noiembrie 1987, care stabileau măsurile ce trebuia să fie luate de organele și unitățile Ministerului de Interne pentru asigurarea legalității și ordinii de drept.

³⁴ *Cristalizarea conceptului de prevenire. Forme și metode de realizare*, SRI, Cartea Albă a Securității, Vol. IV (1968-1978), Ed. Presa Românească, 1995, pp. 29-32 și *Instrucțiunile nr. D-00190/1987 ale DSS privind organizarea și desfășurarea activității informativ-operative a organelor de securitate*, apud CNSAS, „Partiturile” Securității..., pp. 665-679.

Conform acestui document, organele de securitate aveau atribuții informativ-operative în zonele de competență, iar la intervenție pentru restabilirea ordinii publice, în caz de perturbare a acesteia, participau în principal structuri ale Ministerului de Interne și din DSS doar subunitățile de securitate-miliție din cadrul Trupelor de Securitate, destinate măsurilor de pază și ordine și, în funcție de nevoi, grupele de intervenție antiteroristă din inspectoratele județene ale Ministerului de Interne.³⁵

Pe lângă Securitate, au mai avut atribuții informative, și în această a doua parte a perioadei comuniste, Miliția și Direcția de Informații a Armatei. Implicarea șefilor posturilor de Miliție în activitatea informativ-operativă de securitate s-a extins, aceștia ajungând în 1976 să răspundă integral de supravegherea informativă în localitățile rurale.³⁶ Direcția de Informații a Armatei a avut, în continuare, competențe informative în străinătate pentru obținerea de date și informații de interes pentru apărarea țării.

În contextul evenimentelor din decembrie 1989, prin Decretul-Lege nr. 4 al Consiliului Frontului Salvării Naționale (CFSN) din 24 decembrie 1989, DSS a fost trecut în cadrul MAPN, iar la 31 decembrie 1989, prin Decretul-Lege nr. 33 al CFSN, a fost desființat, unitățile din componența sa fiind trecute în structura MAPN, mai puțin Direcția a IV-a Contraintformații Militare, Direcția a V-a Securitate și Gardă, Direcția a VI-a Cercetări Penale, Securitatea Municipiului București și securitățile județene Sibiu, Timiș, Brașov și Cluj, care au fost desființate.

Direcțiile informativ-operative circumscrise siguranței interne (Contraspionaj, Securitate Economică, Informații Interne), reorganizate, au constituit, mai mult ad-hoc, până în martie 1990, un „**Serviciu de Informații**” pentru interior, al Ministerului Apărării Naționale, care nu a reușit să devină operațional. Centrul de Informații Externe, Centrul de Transmisiuni Cifrate și Serviciul Independent pentru Dezinformare au trecut în subordinea Marelui Stat Major. Un număr de cinci unități care alcătuiau Comandamentul pentru Tehnică Operativă și Transmisiuni au fost atașate Comandamentului Trupelor de Transmisiuni. Trupele de Securitate au fost trecute în subordinea MAPN ca trupe de apărare teritorială. Unitatea Specială de Luptă Antiteroristă a fost preluată și ea de MAPN.

³⁵ Site CNSAS, Acte normative cu privire la funcționarea Ministerului de Interne, 1948-1989.

³⁶ SRI, *Op. cit.*, p. XXII.

În perioada post-decembristă, de tranziție la democrație, primul serviciu de informații constituit a fost **Serviciul de Informații Externe**, prin Hotărârea Guvernului României (nepublicată) din 18 ianuarie 1990.³⁷

La 11 februarie 1990, prin Hotărâre a Guvernului (nepublicată), a fost constituit **Serviciul de Informații al Ministerului de Interne** (UM 0215), care ulterior, în anul 1999, a fost reorganizat ca **Direcția Generală de Informații și Protecție Internă**.

Serviciul Român de Informații, principalul serviciu de informații cu competențe în interior, care include profilele de bază - Contraspionaj, Securitate Economică, Apărarea Constituției, Antiterorism - a fost înființat la 26 martie 1990, prin Decretul nr. 181 al Consiliului Provizoriu de Uniune Națională (CPUN).

Prin Decretul CPUN nr. 204 din 7 mai 1990 a fost înființat **Serviciul Operativ Independent al Direcției Penitenciarelor**, devenit ulterior, prin reorganizare, **Serviciul Independent de Protecție și Anticorupție**, subordonat Ministerului Justiției. Prin Hotărârea Guvernului nr. 637 din 29 aprilie 2004, Serviciul a fost reorganizat, devenind direcție generală.

Structurile pentru asigurarea transmisiunilor guvernamentale au fost reconstituite în **Serviciul de Telecomunicații Speciale** prin Legea nr. 92 din 24 iulie 1996.

Structurile informative ale Ministerului Apărării Naționale au cunoscut și ele o evoluție în mai multe etape. Direcția de Informații a Armatei a devenit **Direcția Generală de Informații a Apărării**, compusă din Direcția de Informații și Reprezentare Militară și Direcția de Siguranță Militară.³⁸

La 19 octombrie 1998, prin Legea nr. 191, a fost creat și **Serviciul de Protecție și Pază**, specializat în asigurarea protecției demnitarilor români și a demnitarilor străini pe timpul șederii lor în România.

După cum se poate observa, atribuțiile concentrate de Securitate în perioada comunistă au fost distribuite mai multor servicii de informații și securitate (SRI – siguranță internă, SIE – informații externe, STS – telecomunicațiile speciale, SPP – pază demnitari) și unor structuri departamentale (contrainformațiile la MApN, M.I și M.J). Rațiunea a fost să nu mai fie toată forța informativă și de securitate într-o singură mână, chiar dacă această organizare a implicat cheltuieli suplimentare și apariția unor suprapuneri de competențe greu de armonizat în primii ani.

³⁷ Alexandru – Radu Timofte, *Op. cit.*, p. 402.

³⁸ *Ibidem*, p. 403.

De menționat că înființarea unor servicii naționale și structuri departamentale s-a produs în absența cadrului legal și constituțional necesar, ceea ce a făcut ca legile lor de organizare și funcționare să apară abia după elaborarea, la 7 august 1991, a Legii nr. 51 privind siguranța națională a României și adoptarea, la 30 noiembrie 1991, a Constituției României.

La art. 1, Legea nr. 51/1991 definește noțiunea de siguranță națională a României ca *„starea de legalitate, de echilibru și de stabilitate socială, economică și politică necesară existenței și dezvoltării statului național român, un stat suveran, unitar, independent și indivizibil, menținerii ordinii de drept și climatului de exercitare neîngrădită a drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor, potrivit principiilor și normelor democratice statornicite prin Constituție”*.

La art. 2 se stipulează că siguranța națională se realizează prin cunoașterea, prevenirea și înlăturarea amenințărilor interne sau externe ce pot aduce atingere valorilor prevăzute în art. 1, iar la art. 3 sunt prezentate explicit amenințările la adresa siguranței naționale a României, respectiv:

„a) planurile și acțiunile care vizează suprimarea sau știrbirea suveranității, unității, independenței sau indivizibilității statului român;

b) acțiunile care au ca scop, direct sau indirect, provocarea de război contra țării sau de război civil...;

c) trădarea prin ajutarea inamicului;

d) acțiunile armate sau orice alte acțiuni violente care urmăresc slăbirea puterii de stat;

e) spionajul, transmiterea secretelor de stat unei puteri sau organizații străine...;

f) subminarea, sabotajul sau orice alte acțiuni care au ca scop înlăturarea prin forță a instituțiilor democratice ale statului ori care aduc atingere gravă drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor români...;

g) acțiunile prin care se atentează la viața, integritatea fizică a persoanelor care îndeplinesc funcții importante în stat ori a reprezentanților altor state sau ai organizațiilor internaționale...;

h) inițierea, organizarea, săvârșirea sau sprijinirea în orice mod a acțiunilor totalitariste sau extremiste de sorginte comunistă, fascistă, legionară sau de orice natură, rasiste, antisemite, revizioniste care pot pune în pericol sub orice formă unitatea și integritatea teritorială a României, precum și incitarea la fapte ce pot periclita ordinea statului de drept;

i) actele teroriste...;

j) atentatele contra unei colectivități, săvârșite prin orice mijloace;

k) sustragerea de armament, muniție, materii explozibile sau radioactive, toxice sau biologice...;

l) inițierea sau constituirea de organizații sau sprijinirea sub orice formă a acestora, în scopul desfășurării vreuneia din activitățile enumerate la lit. a) – k), precum și desfășurarea în secret de asemenea activități de către organizații sau grupări constituite potrivit legii”.³⁹

Pentru realitățile interne și internaționale de la începutul anilor '990, lista amenințărilor la adresa siguranței naționale a României acoperea adecvat toate domeniile informative și de securitate. De remarcat că, pentru prima dată, sunt apărute, pe lângă autoritatea publică, și drepturile și libertățile fundamentale ale cetățeanului.

Prin art. 6-9 ale Legii nr. 51/1991, statul român și-a fundamentat normativ activitatea întregului sistem informativ:

- Enumeră organele de stat cu atribuții în domeniul siguranței naționale: Serviciul Român de Informații, Serviciul de Informații Externe, Serviciul de Protecție și Pază, precum și Ministerul Apărării Naționale, Ministerul de Interne și Ministerul Justiției, prin structuri interne specializate (art. 6).

- Definește competențele în materia activității de informații pentru siguranța națională: Serviciul Român de Informații – organul de stat specializat în materia informațiilor din interiorul țării; Serviciul de Informații Externe – organul de stat specializat în obținerea din străinătate a datelor referitoare la siguranța națională; Serviciul de Protecție și Pază – organul de stat specializat în asigurarea protecției demnitarilor români și a demnitarilor străini pe timpul prezenței în România, precum și în asigurarea pazei sediilor de lucru și reședințelor acestora (art. 8).

- Stabilește rolul de organizare și coordonare a activității de realizare a siguranței naționale, în condițiile coexistenței mai multor structuri informative, în sarcina Consiliului Suprem de Apărare a Țării (art. 7).

- Instituie, pentru prima dată în România, controlul de către Parlament a activității organelor de stat abilitate să realizeze activități informative pentru realizarea siguranței naționale.

Legea nr. 51/1991 a creat suportul legal al comunității informative a României, constituită treptat. Referirile oficiale la comunitatea informativă națională, de natură doctrinar-strategică, vor apărea mai târziu, în ediția din 1998 a „Strategiei de Securitate a României”.⁴⁰

³⁹ Legea nr. 51/1991 privind siguranța națională a României, publicată în *Monitorul Oficial* nr. 163 din 7 august 1991.

⁴⁰ Alexandru – Radu Timofte, *Op. cit.*, p. 405.

După adoptarea Legii nr. 51 privind siguranța națională și promulgarea Constituției României, Parlamentul țării a aprobat legile privind organizarea și funcționarea serviciilor de informații și securitate ale României: Serviciul Român de Informații – Legea nr. 14 din 24 februarie 1992, Serviciul de Informații Externe – Legea nr. 1/1998, Serviciul de Protecție și Pază – Legea nr. 191/1998, Serviciul de Telecomunicații Speciale – Legea nr. 92/1996. În cazul structurilor de informații departamentale, adaptările legislative și constituționale au fost operate prin hotărâri de guvern. De interes, în context, este și faptul că, la 27 iunie 2002, a fost adoptată și Legea nr. 415 privind organizarea și funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării.

Legea nr. 14/1992 stabilește la art. 1 că **Serviciul Român de Informații** „*este organul specializat în domeniul informațiilor privitoare la siguranța națională a României, parte componentă a sistemului național de apărare, activitatea sa fiind organizată și coordonată de Consiliul de Apărare a Țării. Activitatea SRI este controlată de Parlament... În vederea exercitării controlului concret și permanent, se constituie o comisie comună a celor două Camere*”.

La art. 2 este precizată competența materială a SRI: „*organizează și execută activități pentru culegerea, verificarea și valorificarea informațiilor necesare cunoașterii, prevenirii și contracarării oricărui acțiuni care constituie, potrivit legii, amenințări la adresa siguranței naționale a României*”.

Referiri mai concrete privind unele din atribuțiile SRI se fac la: art. 3 – „*asigură apărarea secretului de stat și prevenirea scurgerii de date și informații care, potrivit legii, nu pot fi divulgate*”; „*...organizează și execută transportul corespondenței oficiale cu asemenea caracter*”; art. 6 – „*asigură activități informative și tehnice de prevenire și combatere a terorismului, execută intervenția teroristă asupra obiectivelor atacate sau ocupate de teroriști..., asigură protecția antiteroristă a demnitarilor români și străini...*”; art. 7 – „*acționează pentru descoperirea și contracararea acțiunilor de inițiere, organizare sau constituire pe teritoriul României a unor structuri informative care pot aduce atingere siguranței naționale... ori de confecționare, deținere sau folosire ilegală de mijloace de interceptare a comunicațiilor, precum și de culegere și transmitere de informații cu caracter secret sau confidențial*”.

La art. 10 se stipulează expres că SRI este abilitat să solicite procurorului, în cazul unor fapte care constituie amenințări la adresa siguranței naționale, eliberarea mandatului prevăzut de art. 13 din Legea nr. 51/1991 privind siguranța națională a României pentru desfășurarea activităților autorizate de acesta (interceptarea comunicațiilor, instalarea de mijloace tehnice de ascultare). Urmare a unei decizii a Curții Europene a Drepturilor Omului, legislația națională a stabilit ca această abilitare s-o acorde judecătorul.

Conform art. 13, organele SRI nu pot efectua acte de cercetare penală, nu pot lua măsura reținerii sau arestării preventive și nici nu dispune de spații proprii de arest.

Este evident din aceste prevederi legale că SRI are preponderent atribuții informative, nefiind abilitat cu posibilități de intervenție directă decât în domeniile apărării secretului de stat și combaterii terorismului.

Pentru profilul Apărarea Constituției, a fost inclusă încă de la început, în organigrama SRI, Diviziunea Apărarea Constituției, conferindu-i-se competențe în concordanță cu abilitările legale, exigențele democrației și evoluțiile din țară.

O preocupare constantă a conducerii SRI a reprezentat-o reevaluarea periodică a modului de asumare a competențelor legale, operându-se de fiecare dată ajustările necesare și în planul concepției de muncă.

Totodată, a trebuit să găsească soluții pentru a răspunde noilor provocări de securitate alături de celelalte componente ale comunității de informații românești. Astfel, la începutul anilor 2000, în contextul globalizării tot mai accentuate a activității economice, comerciale, financiare și tehnologice și, mai ales, informaționale, s-a produs, în egală măsură, globalizarea unor amenințări la securitatea internă și internațională – terorism, crimă organizată transfrontalieră, proliferarea NBC, migrație ilegală, agresiuni la adresa mediului, atacuri asupra sistemelor informatice, agresiuni informaționale la adresa statelor.

Pe de altă parte, realizarea obiectivelor strategice ale României de aderare la NATO și UE reclama o contribuție majoră a instituțiilor sistemului de securitate națională. În acest context, la sfârșitul anului 1999, CSAT a prezentat Parlamentului „*Strategia de Securitate Națională a României*”, care a și fost adoptată, devenind instrumentul de fundamentare și orientare a acțiunii din întreg sistemul de securitate națională desfășurată în scopul protejării și afirmării intereselor fundamentale ale României.

Serviciul Român de Informații – cea mai importantă verigă a comunității de informații a României – se prezintă astăzi ca un serviciu național de informații modern și performant, apreciat de beneficiarii legali ai informațiilor produse, în interior, și totodată respectat ca partener în exterior, de cele mai importante servicii de informații din state membre ale NATO și Uniunii Europene. Toate instituțiile din sistemul național de securitate națională au reușit și reușesc să realizeze în bune condițiuni obiectivele și sarcinile care le

revin din reglementările legale, hotărârile Parlamentului și ale Consiliului Suprem pentru Apărarea Țării.

*

În finalul acestui demers, complex și dificil, de a sintetiza în doar câteva pagini evoluția instituțiilor informative românești din epoca modernă, în ce privește reglementările legale privind înființarea, organizarea și funcționarea, precum și atribuțiile conferite, cu accent pe cele antisubversiune, considerăm că ar fi utile câteva **concluzii**:

- Serviciile de informații ale României moderne nu au apărut pe un teren viran, existând o moștenire istorică bogată de la daci și formațiunile statale din evul mediu românesc.

Statul român, în diversele sale forme de organizare, a avut permanent preocupări și structuri speciale pentru culegerea de informații cu privire la riscurile și amenințările atât din interior, cât și din exterior.

- Parcursul de la formele primare de organizare a structurilor informative românești până la comunitatea de informații actuală, eficientă și apreciată de beneficiarii interni și partenerii externi, a fost dificil și sinuos, cu urcușuri și coborâșuri.

- În perioada modernă a României, conducerea statului a acționat constant pentru structurarea, modernizarea și eficientizarea structurilor naționale de informații, contrainformații și contraspionaj, civile și militare, cu competențe în interior, dar și în exterior. Evident că acest proces a fost lung și anevoios.

- Ca o dominantă, clasa politică la putere a încercat întotdeauna, și în bună măsură a reușit, să subordoneze și să direcționeze activitatea serviciilor de informații. Modul de organizare a societății românești și-a pus amprenta pe activitatea serviciilor de informații. Și în cazul României se adevărește concluzia că serviciile de informații nu sunt nici mai bune, nici mai rele decât societatea în care își desfășoară activitatea.

- Indiferent de organizarea politică a societății românești, serviciile naționale de informații au acționat, în primul rând, pentru apărarea și promovarea valorilor fundamentale și intereselor majore ale poporului român.

- În toate etapele istorice, prioritățile activității serviciilor românești de informații au fost informațiile externe, contrainformațiile, contraspionajul și antisubversiunea. Principalele riscuri și amenințări la adresa ordinii statale (spionajul, terorismul, extremismul politic, etnic și religios, iredentismul și revizionismul teritorial, subminarea puterii de stat și a economiei naționale, infrațiunile la frontiera de stat, organizațiile subversive, propaganda subversivă antistatală) au fost avute în vedere de mai toate structurile de informații ale României moderne.

- Viciile de reglementare a competențelor și atribuțiilor, deseori voite de legiuitor, au făcut ca între principalele structuri informative ale țării să apară tendințe concurențiale pentru asigurarea primatului în cadrul comunității informative, instituționalizată sau nu.

- Controlul activității structurilor de informații a fost exercitat de clasa politică conducătoare până la consolidarea regimurilor democratice, când acesta a fost preluat de parlamente. În România s-a instituit controlul parlamentar înaintea celorlalte țări ex-comuniste europene și a unora cu democrație avansată.

- La schimbarea regimurilor politice, conducători și alți membri ai serviciilor de informații au făcut uneori obiectul unor acuzații, inclusiv în plan juridic, pentru excesele regimurilor pe care le-au deservit.

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

PROGRAMUL NUCLEAR ROMÂNESC ÎN MEMORIA PROFESIONALĂ (II)

La începutul anilor '950, proiectul american „Atomul în slujba păcii”, lansat tuturor statelor lumii, își găsea materializarea, în mai puțin de zece ani, în dezvoltarea tehnologiilor necesare realizării de reactori nucleari de mare putere care să poată fi utilizați în centrale de producere a energiei electrice.

Așa se face că la începutul anilor '960 erau deja puse în funcțiune centrale nucleareoelectrice în U.R.S.S., S.U.A., Canada, Anglia și Franța, bazate pe trei sisteme principale (tipuri) de reactori nucleari. Astfel, U.R.S.S. și S.U.A. au dezvoltat reactorii care folosesc drept combustibil nuclear Uraniu înalt îmbogățit, iar ca moderator și agent de răcire apa, denumiți reactori cu apă sub presiune (PWR), în timp ce Anglia și Franța au dezvoltat sistemul de reactori Magnox, care utilizează drept combustibil nuclear Uraniu natural, dar ca moderator grafitul, iar ca agent de răcire gazul, mai bine cunoscut sub denumirea de (GCR) – *gas cooled reactor*.

Este important de subliniat că acest tip de reactor are două funcții principale: producere de energie electrică, dar și obținerea de Plutoniu (izotopul Pu^{239}) necesar programului nuclear militar al celor două țări.

Al treilea sistem de reactori nucleari este cel dezvoltat de către Canada, care folosește drept combustibil nuclear Uraniu natural, iar ca moderator și agent de răcire apa grea, cunoscuți ca reactori cu apă grea sub presiune (PHWR), iar tehnologia s-a impus pe piața internațională sub denumirea de CANDU.

Aspirațiile României de a dezvolta un amplu program nuclear civil care să conducă la realizarea de centrale nucleareoelectrice au fost prezentate în două articole din nr. 43 al revistei „*Vitralii - Lumini și umbre*”.

Ca atare, în acest articol continuăm prezentarea Programului energetic nuclear al României, din momentul în care, la începutul anului 1966, Institutul de Fizică Nucleară (I.F.A.) și Comitetul de Energie Nucleară (C.E.N.) supun atenției Consiliului de Miniștri un studiu cu privire la oportunitățile și avantajele pe care le-ar aduce economiei naționale demararea activităților pentru construcția de centrale nucleareoelectrice.

Evident că o asemenea decizie trebuia supusă analizei conducerii de partid, astfel că, în ședința Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. din luna mai 1966, s-a hotărât și s-a dispus Consiliului de Miniștri să transmită cereri de oferte preliminare pentru eventuale cooperări în domeniul construirii de centrale nucleare electrice către U.R.S.S., S.U.A., Franța, Suedia, Anglia, R.F.G. și Canada.

Documentul în sine era mai degrabă o informare a statelor respective cu faptul că România dorește să se angajeze în dezvoltarea unui asemenea proiect și că are nevoie de sprijin și cooperare internațională.

Pe baza informațiilor științifice și tehnice cunoscute din publicațiile de specialitate și a celor primite – informații de ordin general – din partea statelor mai sus menționate, Institutul de Fizică Atomică a continuat studiile care să permită, exclusiv din considerente tehnice, stabilirea tipului de reactor care ar fi fost cel mai potrivit a se dezvolta în România.

Din această perspectivă au fost reținute două variante, cea sovietică – combustibil Uraniu înalt îmbogățit și apă ușoară (PWR) și cea canadiană – combustibil Uraniu natural și apă grea (PHWR).

Reactorul Magnox dezvoltat în Anglia și Franța a fost abandonat ca opțiune, cel puțin din două motive principale: tehnologie mai complicată cu nevoi de finanțare ridicată și eficiență energetică mai scăzută, aceasta din urmă fiind compensată de producerea în cantități mari a Plutoniului (izotopul Pu^{239}), care, prin separare din combustibilul nuclear ars (Uraniu natural), putea asigura necesarul de material pentru programele de înarmare nucleară.

Concomitent, se realizează și primele contacte oficiale ale unor specialiști români în Canada (1967) și S.U.A. (1968). Vizita oficială în S.U.A. a unei delegații a I.F.A. pentru participarea la lucrările Conferinței Anuale a Societății Nucleare a S.U.A. a asigurat și primul contact direct cu Comisia de Energie Atomică (C.E.A.) a S.U.A., instituția reprezentativă în domeniul folosirii energiei nucleare în scopuri civile.

Ulterior, între Comitetul de Stat pentru Energie Nucleară (C.S.E.N.) și C.E.A.-S.U.A. au avut loc mai multe întâlniri și discuții, atât în S.U.A. cât și în România, care s-au finalizat prin semnarea Acordului de cooperare nucleară între cele două țări, în anul 1969.

După adoptarea Programului Nuclear Național (mai 1969) și ratificarea de către România (ianuarie 1970) a Tratatului de Neproliferare Nucleară

(T.N.P.), C.S.E.N. a elaborat *Programul de Energetică Nucleară* care a fost cuprins și aprobat în planul cincinal 1971-1975, unde s-a prevăzut construirea a patru centrale nucleare electrice – trei cu Uraniu natural și apă grea, filieră CANDU, de câte 300 MWe și una cu Uraniu înalt îmbogățit și apă ușoară, filieră VVER-U.R.S.S., de 440 MWe.

În primăvara anului 1970 se notifică A.I.E.A.-Viena că România este hotărâtă să demareze efectiv dezvoltarea unui program de energetică nucleară și solicita, din partea acesteia, aplicarea sistemului de garanții și control asupra întregului program nuclear românesc.

Potrivit reglementărilor internaționale, A.I.E.A.-Viena trebuia să acorde sprijin pentru orice dezvoltare și achiziție de tehnologii, instalații, materiale de interes nuclear, schimb de informații tehnico-științifice și pregătirea specialiștilor din România.

În aceste condiții, la sfârșitul anului 1970, C.S.E.N. și Comisariatul de Energie Atomică din Franța au încheiat Acordul guvernamental pentru pregătirea specialiștilor români, inclusiv, acordarea de burse în institute de cercetare nucleară din Franța, ceea ce a deschis specialiștilor români oportunitățile de relaționare științifică cu omologi din Occident.

Parcursul dezvoltării Programului Energetic Nuclear a fost impulsionat, în mod decisiv, în prima parte a anului 1970, când Congresul S.U.A. a aprobat transferul de tehnologie CANDU către România, astfel că tratativele cu *Atomic Energy Canada Ltd.-AECL* puteau continua cu șanse mai mari de reușită.

În condițiile date, la jumătatea anului 1970, C.S.E.N. finalizează tratativele cu AECL pentru achiziționarea reactorului nuclear de tip CANDU (PHWR) cu puterea de 300 MWe, care urma să echipeze viitoarele centrale nucleare electrice din România, întocmește documentele necesare pe care le supune aprobării Consiliului de Miniștri. În cazul aprobării, urma să înceapă negocierile comerciale și financiare pentru încheierea contractelor de livrare către România. Se prevedea ca termen sfârșitul anului 1971.

Nota C.S.E.N. conținea argumente în favoarea aprobării, dar și anumite rețineri de ordin tehnic referitoare la faptul că nu erau încă demonstrate fiabilitatea și eficiența în exploatare ale unor centrale nucleare electrice de tip CANDU cu reactori de 300 MWe.

Pe de altă parte, la acel moment, contribuția României la programul energetic nuclear – care se dorea a fi cât mai mare – nu era suficient de

încurajatoare. Cercetările pentru fabricarea combustibilului nuclear cu Uraniu natural se aflau la început, apa grea se afla la nivel de proiectare și execuție la nivel de stație pilot, iar industria cerea un răgaz mai mare pentru asimilarea și dezvoltarea tehnologiilor necesare fabricației de echipamente, chiar și pentru cele din partea clasică a centralei – sala turbogeneratorului și a instalațiilor de preluare a puterii energetice.

Pe aceste considerente, propunerile C.S.E.N. nu au fost aprobate și s-a hotărât continuarea analizelor, evaluarea mai atentă a capacităților institutelor și întreprinderilor românești și găsirea soluțiilor care să fundamenteze o viitoare decizie.

Este momentul să subliniem un aspect referitor la prezența și implicarea informativă în domeniul economic și anume că, pe întregul lanț decizional, pentru orice investiție mare sau program de importanță economică, instituția de informații întocmea note de informare cu privire la eventuale fapte și situații care puteau leza, în orice mod, realizarea acestora. Așa s-a procedat și în legătură cu nota de propuneri a C.S.E.N., prezentată mai sus, referitoare la dezvoltarea centralelor nucleare electrice echipate cu reactori CANDU de 300 MWe, în legătură cu care instituția de informații – la acel moment Consiliul Securității Statului – nu avea puncte de vedere divergente de cele ale celorlalte instituții implicate.

În plan informativ, era firesc să se asigure supravegherea, monitorizarea și protecția tuturor activităților asociate domeniului nuclear încă de la începuturile acestora. De altfel, este bine cunoscut că după încheierea celui de-al doilea conflict armat mondial și intrarea lumii în etapa Războiului Rece, cercetările din domeniul nuclear desfășurate în țările aparținătoare celor două blocuri au făcut obiectul celor mai dure confruntări ale spionajului și contraspionajului anilor '950 și '960.

Acest lucru era determinat nu numai de declanșarea cursei înarmărilor nucleare, dar și de faptul că lumea științifică era conștientă că cercetările nucleare ascundeau încă extrem de multe secrete cu aplicații tehnologice de vârf. Pe bună dreptate, se prefigurau contribuții importante ale tehnologiilor nucleare în sprijinul dezvoltării economiilor naționale și al creșterii competiției acestora pe piețele internaționale.

Toate acestea se constituiau în resurse necesare promovării intereselor economice și de securitate ale statelor dezvoltate în rândul țărilor din zonele de influență și nu numai.

În ceea ce privește România, încă de la înființare, Institutul de Fizică Atomică (I.F.A.) a fost inclus în categoria obiectivelor de importanță majoră pentru securitatea statului. Ca atare, controlul informativ a fost complet, continuu și strict, exercitat pentru a preveni orice acțiuni, inițiate din interior sau exterior, care ar fi condus la divulgarea de date, informații și documente tehnico-științifice cu valențe aplicative în energie și industrie, precum și alte situații, fapte și stări de lucruri negative de natură să submineze înfăptuirea programului nuclear din România.

Potrivit reglementărilor interne ale instituțiilor românești de informații pentru securitate – similar celor existente în multe state ale lumii – activitatea informativ-operativă era organizată în dosare de obiectiv (persoane juridice de orice natură – instituții, întreprinderi, organizații etc.) și în dosare de problemă (extremism, terorism, fascism, rasism etc.).

O asemenea organizare a activității de informații impunea direcționarea, concentrarea, analizarea și arhivarea informațiilor care se referă la un obiectiv sau o anumită problemă. În acest mod se asigura, pentru fiecare obiectiv și problemă în parte, istoricul evoluției stării de securitate de la momentul deschiderii dosarului de obiectiv și/sau problemă până la închiderea acestora.

La încadrarea în C.S.S. – era perioada în care instituția Securității funcționa ca autoritate autonomă aflată în afara Ministerului de Interne – după o pregătire cu durata de patru luni, exclusiv pe componenta activității informativ-operative și inițierea în asimilarea de cunoștințe generale din Codul Penal și Codul Civil – autorul acestui articol a fost numit în funcția de ofițer operativ în Direcția a II-a – contrainformații economice.

Având în vedere specializarea universitară dobândită prin licență – fizica reactorilor nucleari – am început misiunea în structura Direcției care asigura activitatea de contrainformații economice în domeniul nuclear. Structura funcționa în organigrama Direcției a II-a ca „secție”, structură aflată, din punctul de vedere al numărului de posturi, între „birou” și „serviciu”. Ofițerii care încadrau „secția” erau licențiați în științe juridice, fizică și chimie-fizică, ceea ce corespundea cerințelor de asigurare informativă a programului energetic nuclear. După încadrare, pe durata a circa trei luni de zile, mi s-au pus la dispoziție spre studiu documentele de securitate aflate în dosarul de obiectiv „Institutul de Fizică Atomică” și, respectiv, „Comitetul de Stat pentru Energie Nucleară”. Acolo am aflat, din perspectiva contrainformațiilor economice, istoricul cu privire la evoluția programului nuclear național și la cel de energetică nucleară, așa cum am încercat să le prezint în prima parte a acestui articol.

Aici se cuvine să subliniem un aspect ce ține de unul dintre principiile de bază ale activității de informații pentru securitate. Este vorba de aplicarea principiului continuității cunoașterii prin informații a istoricului evoluției stării de securitate cu privire la domenii, probleme și valori de interes național care necesită a fi apărute.

Nu știu dacă instituția de informații pentru securitate din acea perioadă era conștientă cu privire la importanța aplicării acestui principiu sau o făcea doar ca o procedură specifică de pregătire a personalului. Mult mai târziu, respectiv la începuturile funcționării S.R.I., aveam să realizez că orice instituție de *intelligence* nu se poate pregăti pentru provocările viitorului dacă nu cunoaște bine trecutul de securitate și anume când, cine și cum a pus în pericol valorile și interesele fundamentale de securitate națională.

Revenind la activitatea de contrainformații economice în domeniul nuclear-energetic, trebuie relevat că specificul acestui domeniu a impus aplicarea unor soluții de organizare a cunoașterii de securitate care să asigure obținerea de informații pe toate componentele și etapele de implementare a programului. Era extrem de util ca necesitățile de informații și organizarea operațiunilor (acțiunilor informativ-operative) să fie materializate prin decizii ale unei singure structuri care avea imaginea de ansamblu a stării de securitate din toate sectoarele economice implicate în program. În același timp, fluxul de informații destinat beneficiarilor – ministere, Consilul de Miniștri și conducerea superioară a partidului – cerea continuitate, coerență, cuprindere a tuturor componentelor analizate în relațiile și condiționările reciproce, dar mai ales o voce unică, în măsură să-și asume responsabilitatea pentru conținutul informărilor întocmite.

Despre organizarea activității de contrainformații economice în domeniul nuclear-energetic, obiectivele de securitate urmărite, dar și cu privire la falsitatea acuzațiilor aduse României că ar fi intenționat să dezvolte în paralel și un program nuclear militar, în numărul următor al revistei „*Vitralii - Lumini și umbre*”.

General maior (r) Dumitru Bădescu

LEAPĂDĂ-TE DE SATANA, CĂ VINE PRAZNICUL!

Acum, că nimeni nu mă mai poate „critica” în ședință de partid sau sancționa pe „linie de comandă”, sunt dispus să fac destăinuiri. „Secrete profesionale”. Eu zic că a sosit timpul! Sunt oportune! Că, acum în noul mileniu, secolul unu, deceniul doi, e *cool* să faci destăinuiri. E drept, acum le zice denunțuri! Și dacă deșerți tot ce îți cere un îndrituit, și mai pui ceva de la el, poți scăpa chiar de pușcărie. Iar dacă ai și puțin noroc, rămâi și cu ce ai furat! Adică devii bogat. Dacă era așa pe timpul meu...

Dar, eu fiind trăitor din alte timpuri, mă voi referi la acele vremi care nu favorizau pe nimeni să se îmbogățească.

Eram șef la „antitero”, structura USLA din Arad. Normal, pe lângă informațiile culese despre intențiile de comitere a unor antenate teroriste, ne interesa și ce mijloace va folosi „teroristul” în acțiunea lui criminală! Să fiu scurt: informații despre deținătorii ilegali de arme, muniții, explozivi, substanțe toxice de luptă, otrăvuri sau alte substanțe chimice, care inițiate pot produce explozii, otrăviri în masă sau răspândire de agenți patogeni.

Pentru asta cooperam cu formațiunea „Arme, muniții, explozivi, substanțe toxice” de la Miliție. Devenisem prieten cu maiorul Petru Moțiu, cunoscut sub apelativul de Pepe, un tip cu mintea la purtător, subtil și eficace. Când obțineam informații despre un suspect de deținere de arme, explozivi sau alte substanțe letale, cooperam. Adică ne sfătuia, în prealabil, fără să știe șefii, asupra modului de acțiune, apoi raportam informația pe linie de muncă, și, „întâmplător”, ne deplasam în misiune împreună. Aveam succes, pe bune! Ne completam reciproc. Uneori, chiar, unul din noi simulam complicitate cu suspectul, dar reușeam „să scoatem arma”!

Un caz inedit, aproape hazliu, l-am soluționat printr-o inspirație *ad hoc*. În teoria negocierilor metoda se numește „exploatarea sentimentelor dominante”. Stabilești care sunt valorile esențiale ale interlocutorului și marșezi pe posibile încălcări sau abateri de la acestea, ceea ce se consideră că ar fi dezastruos pentru convingerile sale sedimentate în subconștient. Această stare psihică poate fi exploatată.

Cum spuneam mai sus, cooperam cu formațiunea „Arme, muniții ..” de la Miliție. Pepe era un tip mucalit și inteligent. Parcă am mai zis, dar așa era! Deseori mă surprindea cu intuiția lui, dar nici eu nu mă lăsam dominat. Aveam și eu idei. Ce mai! Făceam o echipă redutabilă.

Într-un caz de deținere de armament în cantități mari (asta însemna cel puțin trei arme), facem echipă și ne deplasăm într-o zonă împădurită unde se semnalase că se braconează cu arme militare. Cercetarea merge bine, scoatem trei arme de la doi membri ai unei familii, dar informația suna că ar fi patru arme. Cei doi, tată și fiu, recunosc că și bunicul ar mai avea o pușcă ZB de pe timpul războiului, dar este ascunsă și numai el știe locul, bănuind a fi în pădure. Familia, patru generații, locuia în același areal locativ. Fiecare generație avea o casuță. Bunicul locuia sus, în casa de pe deal, la altitudinea cea mai mare, cu pădurea în spate, la 20 de metri, mai jos era a fiului său, iar la uliță casa nepotului, un tânăr de vreo 25 de ani, care avea patru copii.

Eșuaseră toți în tentativa de a-l determina pe bunicul de 86 de ani să predea arma. Pepe refuza să întocmească procesul verbal doar pe trei arme predate. Avea certitudinea că sunt patru. Apoi, nu era exclusă o pedeapsă privativă de libertate pentru cel puțin unul din cei doi deținători ilegali și nu era de dorit. Nimeni nu-l putea determina pe bătrân să scoată flinta din ascunzătoare. S-au dus chiar femeile și au plâns la patul bunicului să predea arma. Nimic, fără rezultat. Gemea, se văicărea în pat, sub un țol de lână, că moare, moare, de chiar erai tentat să chemi doctorul. Eu nu mă angrenasem în caz, iar strădania familiei eșuase. Pepe spunea că nu pleacă fără să obțină și a patra armă. Gândeam și eu!

Îi spun lui Pepe:

- Lasă-mă și pe mine să încerc. Zâmbește persiflant.

- Măi, dom`profesor, ăsta nu e terorist, e baciul Pătru de la Leasa, de lângă pădure. Îți pierzi timpul, îți spun eu!

Îl întreb pe fiul baciului Pătru, și el om de peste 50 de ani, de față la discuții, dacă bătrânul e credincios, dacă merge la biserică, dacă se spovedește înainte de Paști?

- Tata crede în Dumnezeu, e ortodox, dumnealui este unul din ctitorii bisericii din sat. El a fost în America la lucru și când a revenit, cu banii și-a cumpărat pământ și, împreună cu alții, a construit și biserica. Uitați, tot dealul ăsta era al nostru. Am avut și 50 de lanțuri de pădure, dar le-au luat.

- Se spovedește? Întreb.

- Tata se spovedește, se împărtășește cel puțin de două ori pe an, înainte de Crăciun și de Sfintele Paști. Acum suntem în post, urmează să se spovedească și să se împărtășească. E om credincios. Dacă e beteag, pe pat, vine popa la noi îl spovedește și-l împărtășește.

- Mă lăsați pe mine singur, să merg la el.

Mă uit spre toți de față, inclusiv spre Pepe. Nimeni nu se împotrivește. Pepe zâmbește pe sub mustață, sugerând un eșec total. Îmi făcusem mintal o strategie. Dacă e credincios cu adevărat, cedează. Păcatul pentru ei înseamnă iad!

Urc dealul spre căsuța în care locuia. Bat la ușă și intru. Într-un pat, cu fața spre perete, un bărbat, destul de lung, aproape cât patul, gemea că moare. Niște gemete, din care deslușesc inteligibil: „Ia-mă Doamne, ia-mă Doamne”! Nu schițează nici un gest de când am intrat, că ar fi deranjat. Înaintez spre pat, îi adresez salutul datorat bătrânilor.

- Săru`mâna, baci Pătru. Tare rău îmi pare că ești beteag. Eu sunt Alex, moț ca dumneata, om de munte – mint eu cu dezinvoltură – dar de pe partea cealaltă a Apusenilor. Din mocănimie. Ai auzit dumneata sigur de noi. Am putea sta noi o țară de vorbă? Așa ca între moți. Că e năcaz mare în familia dumitale. O să-l ia pe Vasile, pe nepot, pruncu' lui fecioru' dumitale, și rămân copiii fără tată cine știe cât timp. Pentru arme se dau doi-trei ani de pușcărie. Și apoi flinta găsită la el nu era a lui, ci a dumitale. Zi și dumneata, așa-i de lege? Să facă altu' pușcărie pentru dumneata? Îi păcat! Nu cred că dumneata ai vrea să rămână copiii orfani. E neam din sângele dumitale, așa vrei să-i pedepsești? Îi păcat!

Bătrânul nu mai geme, dar refuză să vorbească.

Eu continui:

- Bace Pătru, dumneata știi că peste două săptămâni vin Paștile, Învierea Domnului Iisus Cristos? Cum te vei simți dumneata când vei lua în gură Sfânta Cuminecătură, sângele Domnului, să ciocnești ouă roșii și să bei o ștampilă de pălincă, iar nepotul dumitale să zacă în pușcărie? Din cauza dumitale! Dumneata, nu te gândești că păcătuiești? Și pentru ce? Pentru o ruginitură care nu mai valorează nimic! O vechitură nefolosită, că dumneata nu mai poți vâna, ești om bătrân și bolnav! Asta ca asta, dar gândește dumneata dacă Bunul Dumnezeu te va ierta pentru păcat? Înseamnă că te-ai vândut Satanei și faci rău oamenilor! Neamului tău de sânge! Sângele apă nu se face! Nu poți face rău aproapelui! Cum poți dumneata să păcătuiești în Postul Paștelui? Acum, când

toată lumea creștină postește și se roagă să le ierte păcatele, dumneata acum le săvârșești! Niciodată aceste păcate nu-ți vor fi iertate! Păcat, mare păcat! Dumnezeu să-ți dea gândul bun! Spovedește-te, omule!

Baciu' Pătru se întoarce cu fața către mine, se ridică în șezut, picioarele îi sunt eliberate de învelitoarea de lână, când, cu o voce mai ridicată, declam:

- Omule, robul lui Dumnezeu, leapădă-te de Satana! Leapădă-te de Satana, că vine Praznicul! Se apropie Învierea Domnului iar dumneata trăiești în păcat! Doamne ferește! O să ajungi în focul Iadului! Robul lui Dumnezeu, o să ajungi brațele lui Scaraotchi!

Mă privește speriat, cu ochii holbați, fața contorsionată. Nu știu dacă de prezența și vehemența mea sau de imaginea cu focul iadului. Strig din nou:

- Leapădă-te de Satana! Leapădă-te de Satana! Dă-ne arma! Salvează-ți familia, salvează-te de păcate! Vei ajunge să arzi în focul Gheenei!

Minune! Baciu' Pătru, coboară din pat, sprinten ca un flăcău, trece pe lângă mine, se uită înapoi și-mi spune:

- Veniți cu mine să vă dau flinta, e în pădure!

Ceilalți, care așteptau mai jos, nu departe de casă, văd cum ieșim amândoi din casă, pășim pe treptele de lemn și o apucăm în sus pe deal. Le fac cu mâna: noa, haidați! Pepe, când ne vede, intuiește succesul și ne urmează, la fel fiul și nepotul baciului Pătru, toți ușurați că bătrânul s-a hotărât să predea arma. Facem cam 200 de metri prin inima pădurii. Era ascunsă, vorba pădurarului: o fi la scorbura numărul 25 din pădure, la un km de sat, dar care e aia?

Într-adevăr, bătrânul înainta prin pădure și mi se părea că numără copacii, după vreo formulă doar de el știută, de vreo cincizeci de ani. Se opri la un fag umbros, cu o coroană falnică, dădu la o parte niște crengi, apoi bagă mâna sa bătrână în pământ, sub scorbură, unde era ascunsă comoara baciului Pătru. Arma era învelită în pânză de cânepă unsuroasă, apoi introdusă într-un sac impermeabil legat la gură cu sfoară. Era protejată de umezeală și intemperii. Arma e cercetată de Pepe și constată că e în perfectă stare, gresată cu vaselină, în funcțiune. O ia în mână, îi studiază țeava și ne spune că nu fusese folosită de peste un an, poate doi.

Era prea devreme, sfârșit de aprilie. Primăvara nu-și intrase complet în drepturi. Era chiar înainte de Paști. Pepe Moțiu, deși era podgorean la origine, avea două calități: era om bun și profesionist în domeniul armelor. Amândoi am convenit să punem totul în sarcina bătrânului braconier recidivist, Petre Pădureanu, care ne predase de bună voie arma și care de-a lungul timpului mai

predase peste 15 arme. Cum a confirmat șeful de post. Așa că îi salvăm de „rigorile legii” pe ceilalți bărbați ai familiei Pădureanu, care se „infectase” involuntar cu microbul braconajului, deținut de ascendentul lor de sânge, care îl transmisese prin ADN, se pare. Aveau circumstanțe exoneratorii.

În procesul-verbal s-a consemnat că deținătorul celor patru arme militare este Petre Pădureanu în vârstă de 86 de ani, bolnav, care la solicitarea noastră ne-a predat armele de bună voie. Deținerea lor nu a generat un pericol social real, erau ascunse în pădure și din cercetarea lor nu rezulta că ar fi fost utilizate în ultima perioadă. Se propune neînceperea urmăririi penale, autorul fiind afectat de vârsta înaintată și de starea sănătății. „Organu” îi va dresa Avertisment verbal, având în vedere că starea materială este precară iar o sancțiune pecuniară nu ar putea fi achitată.

În final, „organele” nu au refuzat un pahar de palincă, pită cu slănină și ceapă. Baciul Pătru s-a așezat lângă mine pe o laviță lungă, după masă, și mi-a povestit cum a fost el la vânatoare cu regele Carol al II-lea și cum a puscat un cerb de pe un versant pe altul. Povestea implicat, la prezent, despre vânatoare, care pentru el, care trăia la pădure, era mod de existență, iar arma un mijloc de a-și satisface nevoile alimentare. Nu intenționa să ucidă ființe umane.

Ne-a povestit cum a fost în America, că a lucrat la Calea Ferată, că acolo erau mai mulți români. Nu toți aveau pistoale sau arme, dar el își procurase un revolver. După ce am golit câteva păhărele de palincă, iar baciul Pătru ne-a povestit cum a trecut oceanul cu vaporul, cum a lucrat la calea ferată în America, ne pregăteam de plecare.

În final, aproape cu lacrimi în ochi mă roagă:

- Te rog, domnu' șef, lasă-mi o flintă și mie! Din patru, bater una. De când am venit eu din America, cu ajutorul Domnului, nu m-am lăsat niciodată fără flintă; la iarnă o să mă mănse lupii din pădure, am rămas fără apărare! Suspina adânc moșul. Mai mai să plângă!

- Nu putem, baciule. Așa e legea. Îți faci păcate de Sfântul Praznic, Învierea Domnului! Abia te-ai lepădat de Satana.

Plecăm cu satisfacția că am încheiat un caz, iar baciul Pătru, absolvit de păcate, sper că nu a coborât în iad, și poate acum ne privește de sus, din poarta Raiului și ne așteaptă și pe noi.

Oare ne-o va deschide?

Col. (r) Alexandru Bochiș Borșanu

COLȚUL MIZANTROPULUI

MAREA RISIPĂ

„Ce oameni excepționali trec pe lângă noi anonimi și noi admirăm prostește atâția neghiobi, numai pentru că au vorbit de ei presa și opinia publică” (Mircea Eliade)

În Statele Unite ale Americii și în Franța, ofițerii din forțele armate, dar și foștii membri ai serviciilor speciale de informații, la trecerea în rezervă sunt imediat cooptați în diferite domenii de activitate. Îmi amintesc că impresarul celebrului Elvis Presley, care l-a propulsat și l-a făcut idolul mondial al tineretului, a fost colonelul Tom Parker. Mulți dintre ofițerii în rezervă sunt folosiți drept purtători de cuvânt ai unor concerne sau fundații, universități etc. De asemenea, sunt cooptați în consiliile administrative ale diferitelor trusturi, din dorința de a mări eficacitatea acestora și a obține, prin prezența lor în aceste consilii, un plus de credibilitate în fața partenerilor de afaceri.

Interesant și edificator este cazul celebrelor *fast food*-uri *Kentucky Fried Chickens* (KFC), care au fost creația lui Harland Sanders, la începutul carierei sale un umil vânzător de ziare, hamal și bucătar. Rețeta creată de el s-a dovedit a fi pe gustul americanului de rând și de aici a început fulminantul drum spre succes al *fast food*-ului KFC. În semn de recunoștință că în felul acesta au crescut veniturile la buget, în 1936, guvernatorul i-a acordat lui Harland gradul onorific de „Colonel al statului Kentucky”, reconfirmat în anul 1950, ceea ce i-a permis lui Sanders să utilizeze acest titlu pentru a crea un personaj („Colonelul”) care este și astăzi efigia KFC. În afară de gratitudinea guvernatorului, acest gest mai are o semnificație, și anume aceea că în concepția americanilor există un cult pentru armată și convingerea că ofițerii, mai ales cei superiori, chiar dacă au trecut în rezervă, pot realiza lucruri deosebite în orice domeniu de activitate. Prin urmare dacă Harland a creat o imensă rețea pornind de la o simplă rețetă, trebuia musai să fie măcar colonel, dacă nu general.

Presupun că prin această introducere ați înțeles la ce se referă „risipa” din titlul articolului: avem numeroși ofițeri în rezervă remarcabili care sunt trași pe „linie moartă”, în timp ce viața economică și socială de la noi are mare nevoie de oameni competenți.

Acum să nu se creadă că ne gândim la cine știe ce funcții pentru rezerviștii militari, vrem doar să recomandăm ca aceștia să fie folosiți efectiv, să fie cooptați în activități sociale, poate consultanți onorifici în cele mai variate domenii, să nu pierdem experiența și „materia cenușie”, care sunt una din valorile cele mai prețioase ale unei societăți moderne și responsabile.

În fond ce îi recomandă pe rezerviștii noștri? Lăsând la o parte falsa modestie, trebuie să subliniem că un ofițer de informații care a ajuns la vârsta pensionării are o experiență deosebit de mare în cunoașterea caracterului oamenilor, în selecționarea lor și în modul de a lucra cu ei, are rigoarea și disciplina în sânge, este abil, știe să se impună, este prudent și nu ia hotărâri pripite, știe să analizeze o măsură în perspectiva ei, este maleabil și conciliant când se impune, este de o cinste ireproșabilă și are mult bun simț care îl ajută să rezolve situații complicate. Am mai putea continua cu lista calităților, dar ne este teamă ca în final rezervistul nostru să nu fie considerat „superman”, deși tot ce am spus până acum despre el este real și deloc exagerat. Este un om ca toți oamenii, doar că meseria i-a dezvoltat unele abilități mai deosebite.

Ofițerul de informații, chiar dacă a ajuns rezervist, rămâne cu două calități pe care am evitat să le menționez mai sus, gândind că în actuala societate pot fi deranjante, dar totuși le spun: Este ONEST și PATRIOT. Politic nu este nici de stânga nici de dreapta, singura lui idee, obsesie am putea spune, este asanarea societății de toate mizeriile care s-au acumulat în cei treizeci de ani și crede că numai după aceea se poate vorbi despre Dezvoltare.

Știu că acest apel nu va găsi un ecou prea mare, dar am scris în speranța că poate, întâmplător, mesajul „mizantropului” va ajunge pe la unii potențați de bună credință, mai mici sau mai mari, care își vor da o palmă pe frunte, de bucurie că în sfârșit au descoperit o „rezervă” de cadre de valoare.

Col. (r) Hagop Hairabetian

ÎN SPRIJINUL CULTURII DE SECURITATE

IMPACTUL GEOPOLITIC AL ACORDULUI DE PACE DINTRE ISRAEL ȘI EMIRATELE ARABE UNITE

După aproape 2000 de ani de pribegie, în 1948, poporul evreu și-a redobândit țara. Dar nașterea noului Israel-Eretz nu a fost primită cu bunăvoință de vecinii săi. Motivele acestei ostilități au fost multe, de la dihotomia confesională dintre urmașii patriarhului biblic Avraam, până la rațiuni economice, politice și geopolitice. Agenda reconcilierii dintre cele două mari seminții semitice s-a blocat în dreptul „cauzei palestinienilor” privind crearea unui stat palestinian în Cisiordania și Fâșia Gaza, teritorii cucerite de Israel după Războiul de Șase Zile, din 1967.

Renașterea Israelului a coincis cu perioada Războiului Rece, când statul evreu a fost perceput ca un cap de pod al intereselor americane în Orientul Mijlociu, spațiu geopolitic dominat, în mare măsură, de blocul comunist. Divergențele ideologice dintre puterile momentului și jocul geopolitic din regiune au creat, mai întâi, Frăția Musulmană, organizație panislamică, islamistă, radicală, care, începând cu anul 1938, când a înființat filiala din Ierusalim, și-a asumat și „cauza palestiniană”¹. Această asumare avea să fie atât directă, prin intermediul liderilor politici și de opinie afiliați organizației, cât și indirectă, prin intermediul organizațiilor teroriste (*HAMAS*, *Jihadul Islamic*, *Tanzim al-Jihad*, *Hizb ut-Tahrir*, *Jamaat al-Islamiyya* și multe altele) desprinse, începând cu anii 1950, din „brațul” său armat, numit *al-Nizam al-Khass - Aparatul Special*.²

În timpul bipolarității, și chiar și după, Frăția Musulmană a intrat sub cupola de influență americană, fiind utilizată de noii săi protectori ca un vector de limitare a influenței sovietice / rusești în regiune.³ Ulterior, în anii 1960 au apărut organizațiile palestinienilor afiliate sovieticilor, precum *Fatah* sau

¹ American Foreign Policy Council, *The World Almanac of Islamism: 2011*, Rowman and Littlefield Publishers, Inc, p. 845

² Alba Iulia Catrinel Popescu, *Analyze Incomode*, Ed. Militară, București, 2020, pp. 147 - 185

³ Alba Iulia Catrinel Popescu, *idem. op.cit.*, p. 156 - 160

Septembrie Negru.⁴ Confruntarea *by proxies* (prin interpuși) dintre cele două sisteme a transformat Orientul Mijlociu într-o „centură de ruine”, un spațiu dominat de tensiuni și conflicte, de instabilitate și insecuritate.

Din acest motiv, acordurile și, mai apoi, tratatele de pace ale Israelului cu lumea arabă au fost rezultatul medierii realizate de americani (și, mai puțin vizibil, de ruși/sovietici) și, nu în ultimul rând, al unui joc foarte complicat între interesele de securitate ale Israelului și islamismul radical, pro-palestinian, al Frăției Musulmane.

În această cheie trebuie înțeles uriașul impact al semnării tratatului de pace dintre Israel și Egipt (mediat de președintele american Jimmy Carter)⁵, în 26 martie 1979 – Egiptul fiind țara de obârșie a Frăției Musulmane, a cărei filială locală constituie și în prezent axul central al organizației.⁶ Tratat pentru care, președintele egiptean semnatar, Anwar el-Sadat (1918-1981), a plătit cu viața, ucis fiind, la 6 octombrie 1981, în timpul unei parade militare, de un comando al *Tanzim al-Jihad*.⁷ Tratat care a oglindit atât dihotomia dintre lumea islamică a Frăției Musulmane și lumea arabă a statelor neo-kemaliste, cât și spargerea unității de monolit a lumii islamice față de „cauză”, din chiar centrul ei, Egiptul. Tratat, care a mai oglindit ceva, și anume o primă fractură între Frăție și protectorii săi de la Washington.

A urmat tratatul de pace cu Iordania, din 26 octombrie 1994 (mediat de președintele american Bill Clinton)⁸, un alt moment extrem de important, care a costat viața premierului israelian semnatar, Yitzhak Rabin (1922-1995)⁹. Importanța sa a fost nu doar geopolitică, ci și imagologică, întrucât a fost

⁴ Galia Golan, *The Soviet Union and the Palestine Liberation Organization*, Springer, 1983, pp. 35–36.

⁵ Andrew Glass, *Egypt, Israel conclude peace treaty, March 26, 1979*, POLITICO, 26.03.2019, <https://www.politico.com/story/2019/03/26/egypt-israel-peace-treaty-1233742>, accesat la data de 20.08.2020

⁶ Alba Iulia Catrinel Popescu, *Analize Incomode*, Ed. Militară, București, 2020, pp. 147 - 185

⁷ *Egyptian Islamic Jihad (EIJ)*, Mackenzie Institute, 10.12.2015, <https://mackenzieinstitute.com/2015/12/egyptian-islamic-jihad-eij/>, accesat la data de 20.08.2020

⁸ Bruce Riedel, *25 years on, remembering the path to peace for Jordan and Israel*, Brookings, 23.10.2019, <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2019/10/23/25-years-on-remembering-the-path-to-peace-for-jordan-and-israel/>, accesat la data de 20.08.2020

⁹ Dexter Filkins, *Shot in the Heart: When Yitzhak Rabin was killed, did the prospects for peace perish, too?*, New Yorker, 19.10.2015, <https://www.newyorker.com/magazine/2015/10/26/shot-in-the-heart>, accesat la data de 20.08.2020

semnat de Iordania, a treia țară, după Egipt și Siria, în care, în 1938, s-a deschis o filială a Frăției Musulmane.¹⁰ Desigur, au existat multiple rațiuni geopolitice care au determinat această decizie, printre care se numără și marele clivaj dintre hașemiți și saudiți privind Hijaz-ul și locurile sfinte ale Islamului, dar, pe fond, momentul 1994 a marcat o nouă fractură, mult mai adâncă, între americani și islamiștii din Frăție.

Venirea la putere, în noiembrie 2016, a președintelui american Donald Trump a încheiat relația de sprijin dintre administrația americană în exercițiu și organizația panislamică. Anunțul că această coabitare a luat sfârșit a fost dat în primele luni de la investitura sa, în perioada 20-21 mai 2017, când președintele Trump a participat la Riyadh, la Summitul Americano-Islamo-Arab, ocazie cu care a anunțat că SUA, Egiptul și Arabia Saudită vor lupta împotriva finanțatorilor rețelei islamiste¹¹, responsabile de terorismul, pe atunci extrem de activ, din Levant, Orientul Mijlociu și Europa.

Ulterior, eradicarea Statului Islamic din Siria sau căderea, în 11 aprilie 2019, a regimului Omar al Bashir și înlocuirea sa, într-un final, la conducerea Sudanului, cu regimul generalului Abdel Burhan¹² sau criza, din iulie 2017, din cadrul Consiliului de Cooperare al Golfului (CCG), dintre Qatar și monarhiile aliniate Arabiei Saudite¹³, au anticipat, întrucâtva, marele moment din 13 august 2020, când Israelul și Emiratele Arabe Unite au căzut de acord să semneze, la începutul lunii septembrie 2020, la Casa Albă, în prezența președintelui american Donald Trump, acordul de pace dintre Israel și Emiratele Arabe Unite (EAU).¹⁴

¹⁰ *Muslim Brotherhood, Sayyid Qutb, Hizb-ut-Tahrir and Islamist Political Parties, Facts and Details*, <http://factsanddetails.com/world/cat58/sub384/item2388.htm>, accesat la 20.08.2020

¹¹ *President Trump's Speech to the Arab Islamic American Summit*, White House, 12.05.2017, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/president-trumps-speech-arab-islamic-american-summit/>, accesat la data de 20.08.2020

¹² *Sudan's deputy head of transitional military appointed as two key figures quit*, Euronews, 15.04.2019, <https://www.euronews.com/2019/04/12/head-of-sudan-military-council-steps-down-one-day-after-long-time-leader-bashir-toppled-in>, accesat la data de 01.09.2019

¹³ Tamara Qiblawi, Mohammed Tawfeeq, Elizabeth Roberts, Hamdi Alkhshali, *Qatar rift: Saudi, UAE, Bahrain, Egypt cut diplomatic ties*, CNN, 27.07.2017, <http://edition.cnn.com/2017/06/05/middleeast/saudi-bahrain-egypt-uae-qatar-terror/index.html>, accesat la data de 07.08.2017

¹⁴ David Wainer, *Why UAE Struck a Deal With Israel and Why It Matters*, Bloomberg, 19.08.2020, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-08-19/why-uae-struck-a-deal-with-israel-and-why-it-matters-quicktake>, accesat la data de 20.08.2020

Evident că, acest acord, numit și *Acordul Avraamic*, care urmează a fi definitivat printr-un tratat de pace, are, la rândul său, un uriaș impact geopolitic.

În primul rând, este primul acord de pace semnat de Israel cu o țară din zona Golfului, zonă cunoscută până în 2001 ca fiind bastionul islamismului ultraconservator și, implicit, sponsor și *safe-haven* (protector) al Frăției Musulmane. Dar dorința declarată în 2001 de (Sheikh) Raad Salah, lider palestinian al Frăției, de a aduce apă din fântâna „sfântă” *Zamzam*, din Mecca, la Moscheea Al Aqsa, din Ierusalim, pentru a lega între ele „locurile sfinte”¹⁵ și, mai apoi, discursul unui alt lider al Mișcării, (Sheikh) Safwat Hijazi, din data de 1 mai 2012, în care a afirmat că Ierusalimul va fi viitoarea capitală a Califatului Global, și nu Mecca sau Medina¹⁶, au reprezentat sfârșitul patronajului saudit asupra Mișcării și, o dată cu el, ostilizarea monarhiilor din Golful Persic, aliniate saudiților.

Nu întâmplător, în noiembrie 2014, autoritățile din Emirate au decis să introducă Frăția Musulmană în lista organizațiilor teroriste, urmând exemplul Arabiei Saudite¹⁷, iar în 2015, în contextul crizei din CCG, Emiratele Arabe Unite (EAU) s-au alăturat Arabiei Saudite, Bahreinului, Egiptului, Yemenului și Maldivelor în decizia de întrerupere a relațiilor diplomatice cu Qatarul, pe care l-au acuzat că sprijină terorismul Frăției Musulmane.¹⁸

Mai mult, EAU, Arabia Saudită și, se pare, Israelul s-ar fi aflat în spatele salutarului puci secular din Egipt, din 3 iulie 2013, prin care regimul islamist radical al lui Mohamed Morsi, membru al Frăției Musulmane, a fost răsturnat de la putere.¹⁹ Și, nu în ultimul rând, trebuie amintit că, cele șapte emirate din componența EAU nu au luptat niciodată în războaiele arabo-israeliene.

Prin urmare, geopolitic, acordul de pace dintre Israel și EAU anunță o posibilă alianță îndreptată împotriva Frăției Musulmane și a principalelor state sponsor sau *safe-haven* ale organizației, în speță Turcia, Iran și Qatar.

¹⁵ Mordechai Kedar, *Why the Saudis and Muslim Brotherhood Hate Each Other*, Arutz Sheva, 13.05.2014, <http://www.israelnationalnews.com/Articles/Article.aspx/14994>, accesat la data de 20.08.2020

¹⁶ Mordechai Kedar, *idem.op.cit.*

¹⁷ UAE lists Muslim Brotherhood as terrorist group, Reuters, 15.11.2014, <http://www.reuters.com/article/us-emirates-politics-brotherhood-idUSKCN0IZ0OM20141115>, accesat la data de 20.08.2020

¹⁸ Tamara Qiblawi, Mohammed Tawfeeq, Elizabeth Roberts, Hamdi Alkhshali, *idem.op.cit.*

¹⁹ Mordechai Kedar, *idem.op.cit.*

Întrucât este greu de crezut că acest acord de pace s-a semnat fără acceptul Arabiei Saudite, statul cel mai interesat să anihileze aspirațiile palestinienilor, și ale aliaților lor, de dominație a lumii sunnite, este de așteptat ca, în viitor, sub același patronaj american, regimul de la Ryiadh să semneze, la rândul său, un acord de pace cu Israelul. Și, nu este exclus ca, precedentul deschis de EAU și Arabia Saudită să fie urmat, după Bahrain²⁰, de Sudan, Yemen, Liban, Maldive și, chiar și de facțiunea libiană a generalului Khalifa Haftar sau de miliții kurde. Astfel, în viitor, s-ar putea contura un *Middle East Treaty Organization* METO, (sau *Middle East North Africa Treaty Organization* MENATO), o alianță politico-militară pe modelul NATO, menită să contracareze politica islamistă radicală a Frăției Musulmane, precum și a sponsorilor și a aliaților săi. O alianță cu șanse mari de materializare, dacă actualul președinte american, Donald Trump, va obține un al doilea mandat în alegerile prezidențiale din noiembrie 2020.

Abandonarea sprijinului american pentru Frăția Musulmană și crearea acestui prezumtiv pol politico-militar ar putea schimba radical ecuația de putere în Orientul Mijlociu și Nordul Africii.

Pe de o parte, este posibil ca Turcia și Qatarul să se alinieze Chinei, care ar putea prelua patronajul Frăției Musulmane și al „cauzei palestiniene”. O alianță împotriva firii, însă, pentru că ateismul autocratic al Chinei se va ciocni de fanatismul ultraconservator islamist al Hamas²¹ și al organizației-mame, Frăția Musulmană.

Pe de altă parte, este posibil ca Beijingul să preia patronajul naționalistei Fatah, chestiune vizibilă deja din declarația lui Mahmud Abbas, liderul Autorității Palestiniene, privind „dreptul legitim al Chinei de a interveni în provincia Xinjiang, locuită de uighuri”.²² Patronaj care ar putea deranja, însă, Federația Rusă. Iar, în contrapondere, o alianță politico-militară a Orientului Mijlociu și Nordului Africii, în care ar putea fi atrasă și Rusia, în calitate de partener strategic, ar readuce SUA pe poziția de lider în regiune și ar reconfigura major mediul de securitate din bazinul Mării Mediterane, Golfului

²⁰ Bahreinul a semnat un acord similar cu Israelul tot în cursul lunii septembrie 2020, la scurtă vreme după EAU, iar la sfârșitul lunii octombrie s-a anunțat la Washington că și Sudanul intenționează să semneze un astfel de acord

²¹ Alba Iulia Catrinel Popescu, *idem.op.cit.*, pp.164 - 166

²² Leo Ramirez, *China's Xi says Beijing supports 'just demands' of Palestinians: state media*, I24NEWS, 21.07.2020, <https://www.i24news.tv/en/news/international/1595311107-china-s-xi-says-beijing-supports-just-demands-of-palestinians-state-media>, accesat la data de 20.08.2020

Aden și Golfului Persic, Orientului Mijlociu, Nordului Africii, Levantului, Europei și Sudului Asiei.

O altă țintă geopolitică a acestei posibile alianțe în formare o constituie Iranul, a cărui emergență în Golful Persic a fost continuu semnalată de Israel, dar și de Arabia Saudită și aliații săi. O urgență susținută, din umbră, de administrația Obama²³, cunoscută pentru simpatia pentru Frăția Musulmană și aliații acesteia²⁴, în încercarea, nereușită, de a disloca geopolitic statul persan de sub cupola Rusiei. Practic, normalizarea relației cu Iranul implică, automat, dialogul cu Moscova, dialog care nu se va materializa în sens pozitiv decât în condițiile impuse de partea rusă, care implică, automat, dosare precum Siria, Bazinul Arctic și Ucraina.

Sau, altfel spus, ceea ce este Coreea de Nord pentru China, este Iranul pentru Federația Rusă, adică acel Jolly Jocker aparent imprevizibil, gata de a schimba regula jocului dacă jucătorul o cere.

Și, nu în ultimul rând, o altă țintă a acestei viitoare posibile alianțe o constituie China, a cărei prezență în spațiul de referință amintit anterior este tot mai vizibilă, tot mai agresivă și tot mai coordonată, vizând multiple dimensiuni ale securității regionale, de la cea economică, la cea politică și militară.

Cu toate acestea, nu va exista o abandonare a cauzei palestiniene din partea statelor arabe, la fel cum nu va exista o abandonare de către Israel a pretențiilor acestuia asupra Văii Iordanului.²⁵ Chiar și acordul de față impune Israelului încetarea oricăror implantări evreiești în Cisiordania. Dar este posibil ca în viitor să existe o condiționare impusă părții palestiniene de a renunța la islamism în schimbul întemeierii unui stat palestinian, ale cărui granițe vor face subiectul unor negocieri viitoare.

De asemenea, există și interesele economice ale statelor semnatare. EAU, și în mod special, emiratul Dubai, reprezintă un adevărat *hub* de afaceri în regiune. Deblocarea relației cu Israelul va însemna, automat, creșterea nivelului schimburilor economice bilaterale, accesul EAU la sistemele de

²³ Douglas Mackinnon, *Obama should apologize for shameful cash payment to Iran*, The Hill, 01.11.2020, <https://thehill.com/opinion/white-house/477666-obama-should-apologize-for-shameful-cash-payment-to-iran>, accesat la data de 20.08.2020

²⁴ Irina Tsukerman, *Why did the Obama administration support Morsi's Muslim Brotherhood?*, Jerusalem Post, 28.07.2018, <https://www.jpost.com/opinion/why-did-the-obama-administration-support-morsis-muslim-brotherhood-563641>, accesat la data de 20.08.2020

²⁵ *Israel PM Netanyahu vows to annex occupied Jordan Valley*, BBC, 10.09.2019, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-49655226>, accesat la data de 20.08.2020

armament israeliene, îndeosebi la sistemele de drone și chiar la avioanele de luptă F35, accesul la tehnologiile medicale israeliene, foarte avansate, inclusiv la cele implicate în tratarea și profilaxia virusului Covid-19.²⁶ De partea cealaltă, pentru Israel, semnarea acestui acord are o importanță strategică deosebită, pentru că sparge monolitul anti-israelian al Consiliului de Cooperare al Golfului, permite o prezență intensificată israeliană în imediata vecinătate a Iranului și reprezintă o lovitură imagologică pentru Benjamin Netanyahu, premierul israelian aflat sub tirul reproșurilor privind modul în care a gestionat criza medicală generată de Covid-19 și al acuzațiilor de corupție.

În concluzie, putem afirma că acordul de pace dintre Israel și EAU, patronat de președintele Trump, reprezintă primul pas spre coagularea unui posibil proiect geopolitic de mare anvergură, care ar putea repositiona SUA pe post de jucător geostrategic major într-o regiune vizată de planurile strategice chineze și care ar putea aduce pacea și securitatea într-o zonă aflată de prea mult timp în „ochiul ciclonului”.

Să sperăm că acest al treilea pas spre instaurarea păcii în Orientul Mijlociu nu-și va lua tributul de sânge, precum s-a întâmplat în cazurile precedentelor tratate.

Dr. Alba Iulia Catrinel Popescu

²⁶ David Wainer, *Why UAE Struck a Deal With Israel and Why It Matters*, Bloomberg, 19.08.2020, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-08-19/why-uae-struck-a-deal-with-israel-and-why-it-matters-quicktake>, accesat la data de 20.08.2020

AFGANISTAN: TALIBANII SE ÎNTORC LA PUTERE

În contextul tratativelor care au dus la semnarea, la 29 februarie 2020, a unui acord în probleme de securitate între talibanii afgani și SUA, care prevede retragerea forțelor internaționale din Afganistan – din care fac parte și militari români – un raport al Pentagonului, reluat de AFP, relevă că Al-Qaeda a păstrat legături strânse cu talibanii în Afganistan și este în interesul său pe termen lung să atace forțele occidentale din regiune.

Prin semnarea „acordului de la Doha” cu Statele Unite, la 29 februarie 2020, talibanii s-au angajat, cu reticență, să împiedice Al-Qaeda să folosească Afganistanul ca refugiu de unde să pregătească atentate. De atunci însă, talibanii au continuat să coopereze cu aripa regională a rețelei Al-Qaeda din subcontinentul indian (AQIS), notează raportul Pentagonului. „AQIS le aduce în mod regulat sprijinul și cooperarea sa luptătorilor din baza talibanilor pentru a slăbi guvernul afgan, și este în interesul său pe termen lung să atace forțe americane și occidentale în regiune”, se arată în raportul semestrial, publicat la cererea Congresului.

Acesta arată că membrii grupului de origine aflați încă în Afganistan sunt în „modul supraviețuire” și au delegat conducerea regională a rețelei către AQIS, căreia coaliția internațională i-a redus capacitățile de a purta operațiuni în Afganistan fără sprijinul talibanilor.

Acordul de la Doha prevede retragerea tuturor forțelor străine din Afganistan până în primăvara lui 2021 în schimbul unor garanții de securitate din partea talibanilor, în primul rând ca teritoriul afgan să nu fie folosit de grupări extremiste drept refugiu de unde să pregătească atacuri în exterior. Statele Unite se angajaseră să-și reducă efectivele de la 12.000 la 8.600 de militari la mijlocul lunii iulie. Între timp, Washingtonul a anunțat că și-a retras forțele din Afganistan la nivelul prevăzut prin acord, adică 8.600 de militari! Pentru o retragere totală a americanilor, talibanii trebuie însă să facă dovada că pot lupta împotriva Al-Qaeda.

În timp ce trupele internaționale se pregătesc să se retragă din Afganistan, atacurile extremiste devin tot mai frecvente și mai ucigăse, forțele islamiste se întăresc, iar talibanii se pregătesc să revină la putere... Situația de securitate în aria de operații rămâne deosebit de fragilă, studiile recente arătând că talibanii au declanșat o ofensivă pe toate fronturile. Potrivit informațiilor,

luptătorii talibani sunt acum activi în 70% din Afganistan, ofensiva declanșându-se în 2014, odată cu încheierea misiunii ISAF a NATO.

Aproximativ 15 milioane de persoane, jumătate din populația țării, locuiesc în zone care sunt fie controlate deja de talibani, fie talibanii sunt prezenți în mod deschis și atacă în mod regulat. Aceștia au avansat, dincolo de zona tradițională de sud, spre estul, vestul și nordul țării.

Talibanii au revenit în provinciile Helmand, Sangin, Musa Qala și Nad-e Ali, din care au fost alungați în 2014 de către trupele ISAF. Kandaharul, fieful tradițional al talibanilor, reprezintă pentru aceștia perla coroanei. În acest context, 600 de militari români încearcă să mențină securitatea la un nivel acceptabil, oferind o șansă la viață populației locale.

„Regimul afgan se va prăbuși cu siguranță în următorii câțiva ani”, se arată în documentul intitulat *„Afganistan: În așteptarea talibanilor”*, redactat de francezul Gilles Dorronsoro, un cercetător specializat în problema afgană. *„Un nou război civil se va sfârși cu o victorie talibană”*, estimează analistul francez. Retragera forțelor coaliției internaționale, care i-a înlăturat pe talibani de la putere în 2001, va fi urmată *„automat de o ofensivă talibană, în special în estul și în sudul țării”*, conform aceleiași surse.

În Afganistan, unde România are dislocați cei mai mulți militari în teatrele de operații, cu toate eforturile forțelor naționale afgane de securitate și apărare și ale forțelor coaliției de a limita abilitatea grupărilor insurgente de a executa atacuri cu victime în masă, atât insurgenții talibani cât și membrii grupării afiliate așa numitului „Stat Islamic” (ISIS) ISIS-Kurasan (ISIS-K) continuă să utilizeze cu aparentă eficacitate atacurile cu dispozitive explozive improvizate (DEI) și sinucigașe teroriste.

După aproape 20 de ani de război continuu, observatorii occidentali sunt tot mai sceptici în ce privește capacitatea de reușită a coaliției multinaționale și a guvernului afgan. Unii observatori spun că nu s-a schimbat nimic, nici măcar modul de producere a ambuscadelor sau structurile de luptă ale mujahedinilor, care, într-adevăr, au fost scoși din capitala Kabul, singurul oraș pe care guvernul afgan îl controlează aproape în totalitate.

Potrivit unor informații din teren, talibanii sunt la cel mai înalt nivel operativ de când au fost înlăturați de la putere, deși acțiunile împotriva insurgenților s-au intensificat din 2008, inclusiv în teritoriul paștun al Pakistanului. „Grupe de luptă” a fost și a rămas principalul element tactic al mujahedinilor, care numără și în prezent între 15 și 50 de oameni. Grupa este formată din: comandant, 2-3 gărzi de corp ale acestuia, un comandant adjunct,

3-4 observatori - cercetași, 2-3 echipe de trăgători cu 6-8 oameni în echipă, una sau două echipe de apărare aeriană echipate cu mitraliere grele, 1-2 echipe de mortiere, 2-3 echipe cu lansatoare de grenade reactive (RPG) și o echipă, din 4-5 persoane, specializată în fabricarea de bombe artizanale și minări. Doar liderii militari s-au schimbat! Unitățile tactice, nu!

Potrivit experților, ceea ce-i face pe talibani periculoși ține tocmai de tacticile lor de gherilă și de adaptabilitatea stilului lor de luptă. De regulă, talibanii se folosesc de capcane explozive. Aceste bombe ascunse reprezintă în continuare principala armă a talibanilor, relevă specialiștii. Un dispozitiv explozibil improvizat (DEI) este un tip de armă explozibilă neconvențională care poate lua orice formă și poate fi activată într-o varietate de moduri, vizând ca ținte atât personalul militar, cât și civilii. Așa cum reiese din denumire, aceasta poate fi confecționată artizanal. DEI-urile sunt folosite de insurgenți, teroriști, atacatori sinucigași pentru a ucide, a distruge, a hărțui, a crea haos și panică sau a distrage atenția. De obicei, acestea sunt ascunse sub pietre, pe marginea drumului sau îngropate în pavaj ori în calea de rulare, pot fi ascunse într-o doză de băuturi sau într-o bucată de conductă plasate în apropierea căii de rulare, într-o pungă sau un bagaj, într-un camion sau un autoturism, pot fi amplasate în interiorul unor corpuri de animale decedate pe marginea drumului, pot fi agățate în infrastructura sau în vegetația aferentă căilor rutiere sau pot fi purtate într-un ghiozdan de un individ care se infiltrează într-o piață sau magazin aglomerat, sau prin utilizarea unor autovehicule încărcate cu material explozibil (pe interior sau exterior) și care urmează a fi detonate din interior de către conducătorul de autovehicul sau alți ocupanți împotriva unor ținte desemnate sau de oportunitate (*Suicide Vehicle Borne Improvised Explosive Device* - SVBIED). Prin soluția constructivă majoritatea pot fi detonate de la distanță prin apăsarea unui buton de pe o telecomandă sau telefon mobil.

Pentru că aceste dispozitive improvizate sunt ușor și ieftin de construit, iar încărcătura explozibilă poate avea putere mare de distrugere, ele se dovedesc a fi arme neconvenționale foarte eficace la dispoziția neo-talibanilor, dar nu numai.

Cheia forței talibanilor rezidă în capacitatea de a-și studia adversarul și în îndelungata lor experiență de luptă contra sovieticilor și americanilor.

Deși comunicatele oficiale ale Alianței Nord-Atlantice abundă de operațiuni în care sunt uciși mereu sute de talibani, *Intelligence*-ul NATO a făcut public numărul estimat al luptătorilor talibani: 25.000! O cifră enormă, de la 500 de luptători în 1993! Lor li se adaugă insurgenții locali, civili înarmați, diferite clanuri care luptă pentru supraviețuire. Sigur, ei nu se află exclusiv în

Afganistan, de aceea, dacă vrem să fim onești, trebuie să discutăm problema de securitate care include și provinciile tribale păstune de la frontiera pakistaneză.

Afganistanul este un loc extrem de violent care fascinează, dar îi pune în dificultate pe expații aflați acolo. Fără să am pretenții de psiholog, spun doar că violența se află la originea multor probleme sociale care îi fac pe afghani să rămână săraci, ignoranți și terorizați. Aceste sentimente debutează încă din copilărie. Occidentalii care ajung să cunoască realitățile din acest spațiu sunt îngroziți să descopere amploarea violenței. Nu este vorba numai de bărbați care seucid reciproc pentru chestiuni minore, dar, mai ales, de violența femeilor și a copiilor. Medicii și asistentele care lucrează în diferite spitale de campanie sau participă la acțiuni CIMIC și de *Medical Care* văd zilnic astfel de exemple: copii bătuți cu sălbăticie, mutilați de părinți, sau mame împușcate de proprii fii.

*

Influența talibanilor a crescut, în cea mai mare parte, în zonele rurale ale țării, unde se bucură de sprijinul localnicilor, dezamăgiți de acțiunile guvernului afgan.

Talibanii („Studentii în teologie”) sunt o grupare de gherilă ce promovează un sunnism radical și aplicarea strictă a legii islamice *Sharia*. În 1996, aceștia au ocupat capitala Kabul și au declarat Afganistanul „emirat islamic”, fără a fi reușit să stăpânească regiunile din nord. Măsurile lor au șocat lumea civilizată, dar au găsit o largă adeziune printre triburi datorită exacerbarii sentimentului național și puterii de a pune capăt – prin forța armelor, e adevărat – războiului civil ce distrugea țara de un deceniu.

Conform preceptelor *Sharia*, talibanii, odată ajunși la putere, vor închide cinematografele, vor scoate în afara legii muzica și dansul, vor interzice consumul de alcool, impunând cenzura și distrugând toate simbolurile religioase preislamice, unele dintre acestea opere de artă aparținând patrimoniului mondial. Bărbații vor fi obligați să-și lase barbă, în timp ce femeilor li se va impune să se ascundă din cap până în picioare sub *burka*, un văl prevăzut doar cu o deschidere zăbreliță în dreptul ochilor. În plus acestea nu vor avea dreptul să aibă serviciu sau să iasă din casă neînsoțite, iar fetelor li se va interzice accesul la învățământ.

Astăzi, la aproape 20 de ani de la răsturnarea de la putere a talibanilor, conflictul dintre generații se extinde chiar în interiorul aceluiași trib. Există facțiuni care doresc să se adapteze și să trăiască potrivit timpurilor moderne. Există altele (susținute de talibani!) care vor să conserve actualul mod de viață, care nu acceptă alte școli decât cele religioase, care glorifică restricțiile în stilul

de viață, fără televizor, muzică sau job-uri pentru femei. Vântul schimbării suflă, timid, printre triburile pashtune, aducând, însă, numeroase neplăceri și o creștere a violențelor interne!

Neo-talibanii de astăzi au acceptat să folosească tehnologia în scopul eficienței. Astfel, folosirea tehnologiei a înregistrat o schimbare în privința tacticilor în domeniul propagandei și în cel al armamentului. Neo-talibanii au adoptat de la aliații lor jihadiști externi, cu care colaborează strâns, o atitudine mai liberală față de tehnologie. De asemenea, tehnologiile folosite pentru atacurile sinucigașe cu bombe și abilitățile voluntarilor s-au îmbunătățit semnificativ, reducând rata eșecurilor, de la 60-70% în 2004, la 10-15% în anul următor! O parte a armamentului cu performanțe superioare a fost fără îndoială furnizată din exterior, iar talibanii înșiși au recunoscut că au primit ajutor tehnic și finanțare din partea arabilor.

Neo-talibanii au investit de asemenea în sute de motociclete, pe care le folosesc pentru transport, recunoaștere, comunicații, coordonarea în câmpul de luptă și atacuri împotriva barajelor rutiere. Motocicletele sunt de obicei dotate cu încărcătoare pentru telefoanele mobile! Stațiile radio din teren ale talibanilor sunt de tipul celor care folosesc frecvențe comerciale fixe, oferind oricui accesul la planurile lor de luptă. Și, chiar dacă DEI-urile, tehnologiile folosite pentru atacurile sinucigașe cu bombe și armamentul importat s-au perfecționat, arsenalele acestora sunt inferioare celui deținut de NATO.

Provincia cea mai afectată de aceste atacuri talibane este Helmand. O altă provincie, Khorasan, a devenit, din 2015, fieful local al organizației teroriste Stat Islamic, ce s-a remarcat mai ales prin atacuri kamikaze, cum a fost cel împotriva Universității Americane din Kabul.

Talibanii controlează, în prezent, jumătate din țară și aproape 60% din populație pactizează cu aceștia, în special sunniții paștuni. Or, revenirea la putere a talibanilor, după 20 de ani de prezență americană și NATO în Afganistan demonstrează inutilitatea civilizației forțate a unor spații de interferență geografică și strategică. Rușii au încercat între 1979 și 1989 și au dat greș!

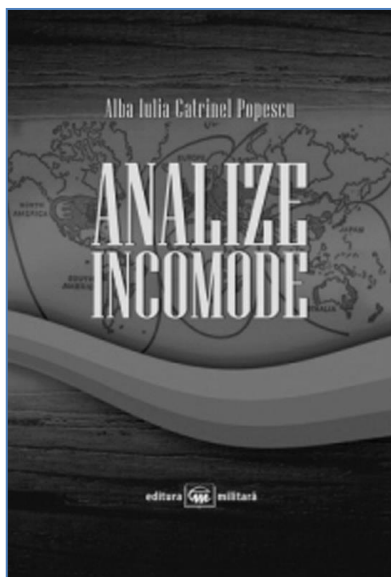
Mario Balint, redactor Radio România Actualități

NOTE DE LECTURĂ

Două lucrări de excepție pentru geopolitica românească

Semnalăm cu deosebit interes recenta apariție a două volume de studii de securitate și geopolitică aplicată, a căror autoare este colaboratoarea noastră **dr. Alba Iulia Catrinel Popescu**: „*Analize incomode*”, apărută la Editura Militară, și „*Geopolitică și pandemie*”, la editura Top Form, condusă de cunoscutul profesor de geopolitică și editor de carte dr. Vasile Simileanu, de asemenea redactor al revistei Geopolitica Magazin.

1. Culegerea de studii „*Analize incomode*”, urmează și depășește cadrul lucrărilor anterioare care au abordat, din punctul de vedere al geopoliticii aplicate, în principal zona africană. Volumul este structurat pe cinci capitole, pe teme doar aparent diferite, deoarece autoarea reușește să pună în evidență interdependența lumii, a regiunilor sale și caracterul integrat al evoluțiilor acestora.

În primul capitol, dedicat Uniunii Europene ca actor politic global, autoarea definește, urmând marile teorii ale geopoliticii, principalele trăsături ale puterii dominante (hegemonului) în relațiile internaționale. Pentru a vedea dacă Uniunea Europeană se încadrează în această categorie, sunt analizate cazurile SUA, Federației Ruse și RP Chineze, actori statali care îndeplinesc toate condițiile pentru a fi hegemon. Analiza autoarei concluzionează că Uniunea Europeană ar putea fi o „peninsulă a Marii Asii”, care potențează apariția unui „*hegemon absolut al masei continentale*” (Federația Rusă). O a doua variantă este cea a unei „*Europe promontoriu*”, o Europă a națiunilor, în descendență directă cu etapele deja parcurse din anii 1950 până astăzi. O a treia variantă este cea a unei Europe „*încremenite în proiect, fără o identitate clară..., o Europă prinsă geopolitic în cleștele ruso-chinez*”.

Al doilea capitol abordează un subiect rareori prezent în analizele de relații internaționale: resursele naturale/miniereurile strategice, autoarea relevând că principalul producător global a 10 din cele 14 minereuri strategice este la acest moment China, iar de acestea depinde avansul tehnologic deopotrivă mondial și european. Un aspect inedit atrage atenția: deși Africa de Sud este în topul producătorilor de astfel de metale, nu a folosit la adevăratul său potențial acest avantaj în relațiile internaționale.

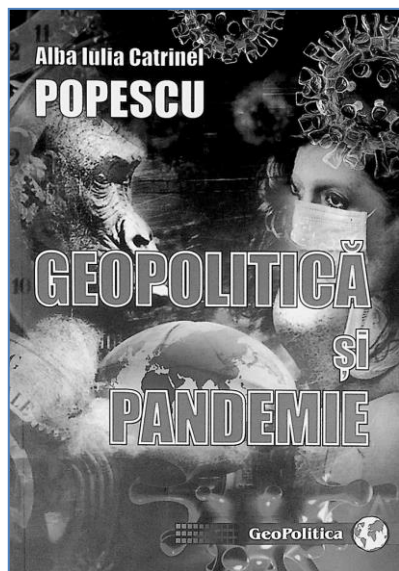
Un alt capitol al lucrării se referă la Frăția Musulmană. Analiza realizată de dr. Alba Popescu (publicată parțial și în revista „Vitralii – Lumini și umbre” nr. 38) – una dintre cele mai complete apărute până acum la noi – concluzionează: *„Frăția Musulmană reprezintă un actor nonstatal global, poate cea mai reușită expresie a panideii lui Karl Haushofer și cea mai perfidă expresie a globalizării”*. Este vorba de o organizație cu o *„ideologie ultraconservatoare care utilizează metodele de recrutare ale unui serviciu secret, având o structură de tip militar, bazată pe disciplină și loialitate... susținute de fonduri impresionante”*.

Ultimul capitol al volumului se referă la proiectul „Inițiativei celor Trei Mări”, privită în context istoric și geopolitic ca fiind legată de analiza pe care geopoliticianul britanic Harold Mackinder o făcea la începutul secolului XX despre valoarea geostrategică excepțională a Istmului Ponto-Baltic, a cărui dominare este vitală pentru orice putere care dorește să stăpânească lumea. Analizând diferitele proiecte subsumate „Inițiativei celor Trei Mări” de-a lungul anilor, autoarea menționează și reuniunile la vârf din ultimii ani, precum și coridoarele de transport al energiei la nivel pan-european pe care o astfel de inițiativă le poate încuraja.

Volumul **„Analize incomode”** conține informații valoroase și relevante pentru înțelegerea mediului actual de securitate internațională, reușind să ofere interpretări noi, adecvate pentru înțelegerea interacțiunilor dintre state la nivel global, deschizând astfel noi orizonturi de cercetare pentru școala românească de geopolitică.

2. Volumul **„Geopolitică și pandemie”** introduce cititorul în universul istoriei pandemiilor, practic necunoscut de către marele public, prea puțin pregătit să facă față nu numai crizei sistemelor de sănătate, dar mai ales avalanșei de fake news generate de pandemia virusului Sars-Cov 2.

Analiza crizei generate de noul coronavirus este prezentată pe fondul unei confruntări acerbe între actori geopolitici, statali și non statali, generatori

de noi amenințări și provocări, care prefigurează, în opinia autoarei, paradigma unei noi lumi, ceea ce rezultă, sintetic, din subtitlul volumului, *Impactul economic, politic și geopolitic al pandemiei COVID 19 asupra trilateralei puterilor ordonatoare ale sistemului internațional* (n.n. SUA, China și Federația Rusă) și asupra Uniunii Europene.

Analiza influențelor pandemiei asupra evoluțiilor din cele trei puteri globale și relațiilor dintre ele sunt urmate de evaluări privitoare la aria europeană. Autoarea semnalează că pandemia a surprins o Uniune Europeană care se confrunta deja cu o serie de provocări care-i afectează unitatea și

viabilitatea. În opinia autoarei, pandemia va accentua dificultățile UE ca actor politic și geopolitic, fiind posibile trei scenarii și anume: (1) demantelarea Uniunii prin decizia tuturor statelor membre; (2) părăsirea UE de către o parte a statelor, după modelul Brexit; (3) menținerea UE în formatul actual, cu mari disfuncționalități și tensiuni, urmate de reforma profundă a uniunii și revenirea la statutul său primar, de actor economic important.

Capitolele următoare prezintă pe scurt impactul geopolitic al pandemiei Covid – 19 asupra instituțiilor internaționale OMS și ONU, autoarea evidențiind criza de credibilitate a OMS, cea mai gravă de la înființarea sa la 7 aprilie 1948.

În concluziile sale, dr. Alba Iulia Catrinel Popescu subliniază că pandemia a atacat mecanismul economico-financiar comunitar, structura cea mai importantă a construcției europene, existând posibilitatea reînstituirii măsurilor protecționiste menite să salveze economiile statelor cu deficite mai mici. De asemenea, subliniază autoarea, în contextul actualului proces electoral din SUA – și acesta influențat de pandemie și efectele sale economice – există un risc considerabil de pierdere a puterii hegemonice a SUA. Ceea ce este important însă este ca stabilitatea democratică tradițională a statului american să influențeze o evoluție pozitivă, lumea să evolueze pe un scenariu echilibrat, fără efecte distructive, iar lecția pandemiei să fie cea a unității națiunilor sub deviza „să construim viitorul împreună!”.

Este meritul doamnei dr. Alba Iulia Catrinel Popescu de a fi reușit să valorifice în această lucrare solidă sa bază de studii medicale, dar și specializarea sa actuală pentru a surprinde aspectul amenințării pandemiei prin viziunea specialistului de analiză geopolitică și geostrategică a prezentului.

În cursul lunii septembrie 2020, cele două volume au fost lansate în cadrul unui eveniment organizat la Clubul Diplomatic din București, la care au participat, în condițiile strict reglementate de prevederile privind prevenirea extinderii pandemiei de SARS Cov-2, circa 50 de personalități din lumea militară, geopoliticieni, istorici militari și oameni de cultură, între care s-au aflat și reprezentanți ai colegiului de redacție al revistei „Vitralii – Lumini și umbre”. Volumele au făcut obiectul unei interesante dezbatere, moderată de prof. Vasile Simileanu, la care au participat specialiști de vârf din domeniul geopoliticii aplicate și studiilor de securitate, între care cmd. gl. bg. Dorin Corneliu Plescan, rectorul Universității Naționale de Apărare, conf. univ. dr. gl. bg. Gheorghe Savu, gl. bg. (r) Stan Petrescu, analistul Corneliu Vlad și alții. O prezentare sintetică a evenimentului poate fi urmărită la <https://www.youtube.com/watch?v=n1UQhtsgX2s>.

Concluzia dezbaterilor – la care ne raliem întrutotul – a relevat că lucrările doamnei dr. Alba Iulia Catrinel Popescu constituie o importantă contribuție la dezvoltarea noilor teme de geopolitică și relații internaționale, constituind lucrări de referință pentru cercetătorii științifici și specialiștii în domeniu, dar și pentru cei preocupați de geopolitică și interesați de specificul agendei politice globale a prezentului și a viitorului apropiat, inclusiv de viitorul geopolitic al României. (*Tiberiu Tănase, Maria Ilie*)

Sorin Aparaschivei, Ioan Codruț Lucinescu: Cercetări asupra începuturilor istoriei moderne a serviciilor de informații românești, 1842 - 1878, Editura ANIMV, București, 2018.

Volumul celor doi autori, Sorin Aparaschivei și Ioan Codruț Lucinescu constituie un demers științific original, care și-a propus identificarea și prezentarea primelor structuri de informații naționale, analizarea evoluției acestora în primele opt decenii ale secolului al XIX-lea, precum și activitatea desfășurată de acestea într-un moment-cheie din istoria României – Războiul de Independență.

Istoria modernă a serviciilor românești de informații nu poate fi scrisă fără cunoașterea fundamentelor acestora. În premieră pentru istoriografia noastră, cercetările detaliate efectuate în Arhivele Naționale ale României au scos la lumină faptul că deja în anul 1842, la Ministerul de Interne, a fost înființat *Serviciul Secret* (sau *Poliția Secretă*), ca organ specializat de „priveghere contra făcătorilor de rele”, devansându-se, astfel, cu două decenii cunoașterea istorică în privința înființării acestei instituții. După realizarea statului național român modern (1859), s-a decis ca *Serviciul Secret* să fie organizat la nivelul întregii țări, organizația devenind primul serviciu național de informații, contrainformații și contraspionaj din istoria României moderne.

Deși era o instituție foarte tânără (având mai puțin de două decenii de existență ca structură integrată), Armata Română s-a implicat cu profesionalism în operațiunile militare desfășurate la sudul Dunării începând cu vara lui 1877, în condiții dificile și, în anumite momente, chiar dramatice. A reușit să se adapteze „din mers” cerințelor războiului modern, care necesită, pe lângă trupe numeroase și bine înarmate și o cât mai exactă cunoaștere a inamicului, sub toate aspectele. Componenta militară (dar nu numai) de culegere a informațiilor, după inerentele curențe înregistrate în primele săptămâni de război, s-a profesionalizat și a desfășurat o activitate informativă de succes, având un aport incontestabil la câștigarea „războiului secret” (atât pe teritoriul național cât și pe front) împotriva unui adversar cu experiență și resurse superioare.

Se spune, nu fără temei, că istoria are fascinația ei; o astfel de fascinație ne cuprinde și după parcurgerea acestei cărți, bogată în idei, informații și documente.
Col. (r) dr. Tiberiu Tănase

Număr aniversar „Dincolo de orizonturi”

Ne face plăcere să semnalăm apariția numărului 10/noiembrie 2020 al revistei de opinii **„Dincolo de orizonturi”** editată de colegii din **Asociația Diplomaților Militari în Rezervă și în Retrageră „Alexandru Ioan Cuza”**. Revista – care începe cu câteva frumoase versuri dedicate limbii române – cuprinde, ca de obicei, articole pe teme de mare interes, dintre care menționăm: *„Informații, comunicare și post-adevăr în timp de pandemie”* (Gl. mr. (r) ing. dr. Adrieon Pârlog), *„Marea partidă de șah din Regiunea Asia Pacific. Mat sau remiză?”* (Col. (r) Antonio Marinescu), *„Capacitățile militare ale F. Ruse pentru atacuri cibernetice, operații psihologice, diversiune și dezinformare, alte misiuni specifice unităților speciale ale GRU”* (Col. (r) Constantin Moisa) etc.

Felicitări și la cât mai multe „ediții aniversare”!

„Paginile Literare” cuprind contribuții ale membrilor ACMRR și ale veteranilor din serviciile de informații care au preocupări și prezențe publicistice în acest domeniu.

VIOREL POP

IN MEMORIAM

Eu nu mai pot s-asculț cavalul
Când nu mai am părinții pe pământ
Dar dacă nu le-am ascultat cândva cuvântul
Nu pot să uit că ne veghează, chiar dacă sunt în cerul sfânt.

Cum aș uita când clipa care trece
Îmi amintește ce-am știut mereu:
Că ei sunt oameni fără de pereche,
Că s-au iubit la bine și la greu.

Că trecerea lor nu fuse în zadar
Și au sperat să-mi fie bine iar și iar,
Credința sfântă ce-o purtau în ei
Sunt sigur c-au primit-o de la zei.

GHEORGHE TRIFU

NU PLECA

*Ne iubim părinții, ne iubim mama - sufletul familiei -
și-o rugăm să nu plece nici atunci când anii îi
apasă umerii tot mai greu*

Nu pleca, te rog iubită mamă
Tu ești sfântul meu dintâi
Chipul tău mă vindecă de rană
Nu pleca, te rog să mai rămâi

Vocea ta mereu vreau s-o ascult
Chipul tău în ochi să-mi rămână...
Când vei pleca de plâns asud
Lacrimile ar umple o fântână

Rămâi, mamă, te rog să mai rămâi
Limpezește-mi viața cu privirea ta

P
A
G
I
N
I

L
I
T
E
R
A
R
E

Ești sfântul meu dintâi
 Iubită mamă, mai stai, nu pleca
 Mama e unică în Univers
 Înger trist și îndurerat
 Să poarte griji a fost ales,
 Cerul vieții mereu l-a luminat.

DUMITRU DANAU

DEȘERTUL CLIPEI

nisipurile zilei -
 apoi,
 privirile pline de infinit
 și Tăcere ale
 Sfinxului

ore și zări
 sub flăcări de soare
 în singurătatea
 Deșertului

doar cămilele -
 oaze mobile -
 ne spun că
 Victoria cere
 RĂBDARE

LOGOMIRACOL

aventuros, fascinant
 periplul Cuvântului
 între A (Schyla) și Z (Caribda)
 să se închege în noime ...

... ca albina aleargă
 de la o literă la alta
 după vitalul nectar ...

... uluitoare-i viteza -
 egală doar cu a gândului -
 de întrupare ...
 ... amețitor zborul -
 fulger albastru
 prin universul cu 31 de zeițăi
 ale
 LOGOSULUI ...

IOAN GRIGORAȘ

CAD FRUNZELE...

Pe-aleea de castani, sub vânt nebun,
Cad frunzele rotindu-se în cerc.
De ce se duc? Nu știu și nici nu spun -
Să le-nțeleg, nu vreau să mai încerc.

Chemate sunt de iarna timpurie
Și de povești pierdute-n primăveri...
Să stea? Să zboare? Cine să mai știe?
Că sufletul e plin doar de poveri.

Pe-aleea de castani cad frunze gri
Și vântul plânge trist în urma lor,
Când toamna nudă le va ponegri
În alb se vor ascunde - până mor.

LUNĂ PLINĂ

E noapte și afară bate vântul
Ca un bețiv ce merge-ncrucișat
Spre porți închise, unde și cuvântul
Din fraze fără rost e defrișat.

La intersecții de secunde moarte
O frunză ruginie m-a oprit
Și te răstorn cu grijă pe o parte
Spre jocuri de iubire, ce-ntr-un rit

Dezbracă visele de anateme...
Și mă gândesc la tine, un păcat
Ce vreau să-l săvârșesc chiar de blesteme
Îmi vor dansa prin suflet ne-ncetat.
E noapte și mi-e dor de lună plină,
Simt gust de piersică și mă-nfior,
Te văd în mintea mea... ca o felină
Te-aș savura, iubito, până mor.

GHEORGHE MICLE

ALERGARE

Alergam, alergam căutându-te
și arborii toți din pădure
alergau către mine
rânduri, rânduri,
văzători de destine:
fagi, plop, mesteceni, carpeni, brazi
aliniindu-se în urma mea
ca o oaste cu ramuri și frunze,
apoi, deodată, m-am oprit
să-mi ascult bătăile inimii,
ca într-un clopot de lut,
dar ei, fideli soldați,
cu rădăcinile pe sol, surori și frați
alergau, alergau către mine,
doar visu-mi continua maratonul
neobosit, în căutarea sărutului, spre tine...

POARTA SĂRUTULUI

Te aștept la poarta primului sărut
Un abandon secret de sacrificiu
Pe scara laterală de serviciu
Sub teiul ca un cer preconcepț

Vibrând în rezonanța primei nunți
Cu ochii dilatați de beneficiu
Seduși de bucurie și deliciu
Ca funia destinului din porți

GHEORGHE VLAICU

meditație

doar eu
între hotarele desenate
de condei pe-o filă muritoare

oh!
sunt încă tânăr
lichenii abia mi-au înflorit
în ochi
pe buze
pe inima anilor trecuți

ce rost
ce meditație
când
poate niciodată
nu ne vom regăsi pașii

oare nu m-aude cineva?
oare nimeni n-are nevoie
de mine?

mai bine

zăpezi sângerânde îmi tulbură
prin noiane pustii de visări
tăcerea obsesivă, dar

mai încolo de freamătul
frunzei etern sfidând
înălțimea -
un gol de întuneric
trezește din lumină
apocalipsa mirării

încotro și de ce
s-ar opri din plâns
o părere de rău
născută fără taină?
mai bine
alungă pâlpâindul mister

în brațele sublime ale durerii

CORIN BIANU

OBICEIURI DE ODINIOARĂ...

Când vine iarna, solul nostru de departe,
Zăpada-mi amintește,-ntinsă și curată,
Ce mult mă-nfiora prezența-i așteptată,
De nelipsit vreodat', cum nu lipsește-a moarte!...

Mă simt din nou copilul pur de altădată,
În satu-nnămețit, colinde ca din carte
Strigându-i, mesager al fericitei soarte,
Că s-a născut Iisus în ieslea minunată...

Dar multul timp trecut încețoșează calea
Frumoaselor cântări sunând pe sub ferești,
Moderna vreme azi devine, iată, valea
Ce le rostogolește, ca fiind povești...

Privesc în timp nostalgic și mă-apucă jalea;
Copilele din mine, spune-mi unde ești?!

EMIL DREPTATE

ADESEA TULBUR

Așa se face că adesea tulbur
Nume de fântână sau de fată
Că pe unde mai ești și treci
Memoria te ascunde luminată

Și ușor ca-ntâile-nfloriri
Chipul tău desprins de pe retină
Se oprește-n suflet parcă ar fi
Amplă iscălire de lumină

DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA ACMRR-SRI

CRONOLOGIE: IULIE – OCTOMBRIE 2020

- Asociația și Sucursalele și-au adaptat activitățile astfel încât să se conformeze măsurilor întreprinse de autorități pentru combaterea pandemiei provocate de virusul SARS-COV 2 (Noul Coronavirus), reușind, în mare măsură, să asigure un cadru eficient de comunicare și interacțiune între membrii săi. În majoritatea sucursalelor au fost organizate programe de permanență cu efective reduse pentru asigurarea continuității activității.

La nivelul **Sucursalei Cluj**, pentru comunicare și socializare între membri au fost create pe o rețea de socializare două grupuri mari în care s-au înscris în fiecare circa 80% dintre membri, respectiv Grupul „ACMRR”, pentru comunicări de activități sau evenimente și Grupul „Club Napoca” pentru socializare între membri.

- 26-29 august: Circa 30 membri ai **Sucursalei Dâmbovița** au participat la o excursie în zona Munților Bucegi, cu vizitarea obiectivelor culturale și turistice locale.
- 01-09 septembrie: **Sucursala Cluj** a organizat pentru membrii săi o excursie în Delta Dunării.

PREZENȚI ÎN VIAȚA ȘI CULTURA CETĂȚII

- *Iulie*: **Col. (r) Neciu Gavril**, din Sucursala Cluj, a participat on-line la concursul „Epigrama la Covasna”, unde a obținut premiul al treilea. Tot în vara anului 2020, colegul nostru a participat la depuneri de coroane la Monumentul Eroilor și Monumentul Refugiaților din Someșul Rece, jud. Cluj;
- 16 septembrie: **Col. (r) Liviu Banias**, președintele Sucursalei Cluj, fiu al satului Căpâlna (comuna Gâlgău, jud. Sălaj), a omagiat prima atestare documentară a satului (în 1437, respectiv în actul *Unio Trium Nationum* din timpul Răscoalei de la Bobâlna), prin elaborarea unei interesante lucrări documentare intitulată „*Satul Căpâlna în perioada răscoalei de la Bobâlna din anul 1437*”. Lucrarea cuprinde și numeroase date referitoare la istoria antică a popoarelor ce au ajuns să colonizeze zona satului Căpâlna, precum

și la procesul de cucerire a Transilvaniei și de maghiarizare forțată a populației românești. Documentarul a fost distribuit primăriei, școlii și bisericii, cu ocazia marcării, la 16 septembrie 2020, a atestării documentare a localității.

- În această vară, **col. (r) Maria Someșan** din Sucursala Cluj a publicat o lucrare în proză în antologia „Ecolul singurătății” apărută la „Ecolul Transilvan” din Cluj-Napoca. Totodată, colega noastră a fost premiată în acest an cu Diploma de Excelență a Ligii Scriitorilor Români – filiala Iași, cât și cu „Virtutea literară” pentru activitatea desfășurată în domeniul creației spirituale.
- În cursul lunii septembrie, **realizatoarea Raluca Bibiri din Televiziunea Română (TVR) a solicitat sprijinul Asociației pentru realizarea unui documentar** referitor la Departamentul Securității Statului **în cadrul serialului „Adevăruri despre trecut”**, difuzat de televiziunea publică. În acest scop, au fost realizate interviuri cu colegii noștri, gl. mr. (r) Dumitru Bădescu și gl. bg. (r) Vasile Mălureanu, col. (r) Valerica Costin.

Potrivit realizatorilor, *„avem nevoie să schimbăm paradigma discursului jurnalistic și social, a înțelegerii trecutului recent, redând o imagine cât mai bogată și mai diversă asupra obiectului studiului, în cazul nostru instituția securității statului (...) așa-zisa Securitate a fost o instituție ca oricare alta, trecută sau prezentă, cu birocrăția sa, cu o organizare specifică în scop funcțional, cu angajați al căror scop era să-și ducă sarcinile la îndeplinire (...) acestea merită mărturia acelor care au avut direct această experiență...”*

NOI APARIȚII EDITORIALE

„UN THRILLER PSIHOLIC”

Romanul colaboratorului nostru, **scriitorul Corin Bianu** – aflat la a doua ediție, revăzută și adăugită – valorifică bogata sa experiență scriitoricească, dar și pe cea psihologică, aducând în fața cititorului o lume adesea botezată de jurnaliști „România reală”, în fapt un tablou social al României anilor '90. Acest tablou ne este înfățișat împletindu-se cu o intrigă de roman

polițist, a cărui „enigmă” cititorul este invitat s-o descopere

„iStoria pentru iSteți”

Departe de a fi o greșală de tipar, titlul de mai sus aparține unui interesant și atractiv proiect lansat de colaboratorii noștri de la editura americană *Virgo eBooks*, condusă de **entuziastul publicist Raul Folea**, în colaborare cu Liceul Tehnologic Ioan Lupaș din Săliște, jud. Sibiu. Este vorba despre o carte „de buzunar” în trei volume (dedicate Transilvaniei, Țării Românești și Moldovei), adresată copiilor de gimnaziu și nu numai, volume în care sunt prezentate informații istorice, porturi populare, obiceiuri și legende. În primul volum, dedicat Transilvaniei, cititorul este invitat să descopere *„lucruri extraordinare despre strămoși, obiceiuri din viața de zi cu zi, porturile cu elementele lor deosebite, unice; evenimente istorice care au marcat viața strămoșilor noștri, care au făcut posibilă Marea Unire - și nu în ultimul rând, două legende vechi, de când lumea pe acest pământ”*.

Cartea este disponibilă în format electronic în rețeaua Rakuten Kobo la adresa <https://www.kobo.com/ww/en/ebook/istorie-pentru-isteti> (cu atât mai util în actualele condiții de învățământ on-line), iar sumele obținute vor fi utilizate pentru tipărirea lucrării și difuzarea gratuită pentru elevii care nu au acces la internet sau nu dispun de dispozitive electronice pentru lectură.

„SĂ MAI ȘI RÂDEM”

Într-o lume mult prea grăbită, trăind sub semnul efemerității și ignoranței, preocupată îndeosebi de materialitate, sublimul existențial devine frecvent un necunoscut. Spiritul uman își pierde deschiderea spre buna dispoziție, spre umor și vorbe de duh, ajungând - cum se exprima un eseist - să parcurgă „anotimpurile apatiei”.

Este un motiv pentru care societatea simte nevoia unui catalizator apt să insufle trăiri existențiale, precum hazul, buna dispoziție, prin cultivarea

anecdotelor, a bancurilor, a umorului, care să readucă pofta râsului. Râsul și buna dispoziție fiind considerate terapii naturale de tămăduire a sufletului, cu efect asupra sănătății întregului organism.

Pornind de la astfel de gânduri, **general de brigadă (r) Vasile Coifescu**, apreciat camarad, tip jovial, după succesul primului volum de bancuri și anecdote, sub motivul „Râsul este cel mai bun medicament”, a publicat recent al doilea volum de umor, sugestiv intitulat „Să mai și râdem”.

Volumul, frumos ilustrat, este structurat potrivit subiectului umorului, vizând domenii ale activității și comportamentului uman, unele moralizează vini și deprinderi care sfidează bunul-simț.

Practicant al ciclismului și jogging-ului, general de brigadă (r) Vasile Coifescu este convins că sportul, alături de umor, de „un râs sănătos”, aduc și întrețin buna dispoziție sufletească, constituind un real substitut al medicației. Avem motiv să dăm crezare afirmațiilor autorului, întrucât la cei 86 de ani își surclasează vârsta, având mereu în bagajul său zilnic gluma și umorul pe care le împarte, cu generozitate, prietenilor și cunoscuților. (*Gheorghe Trifu*)

„HOINĂRIND PRIN MALTA”

Colegul nostru col. (r) Sorin Ioan Boldea ne oferă câteva dintre amintirile sale din frumoasa insulă mediteraneană într-un mic dar bine realizat album, bogat în imagini și informații.

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE” – PREZENȚĂ ȘI ECOURI

Prezentăm în cele ce urmează unele dintre ecourile recepționate la redacție care relevă interesul cu care revista „*Vitralii – Lumini și umbre*” este primită în mediile instituționale preocupate de problematica securității naționale, în presa de specialitate și în rândul marelui public.

- Numărul 42 al revistei a beneficiat de o ample prezentări în publicațiile „**Dâmbovița**” (9 iulie, sub semnătura redactorului **Mircea Cotârță**) și „**Tribuna**” (Sibiu, 9 iulie, „*SRI – cu un pas înaintea vremurilor*”, articol semnat de N. I. Dobra)

Ilustrăm acest număr cu câteva din lucrările recente ale colegului nostru **Constantin „Toni” Sultana**, maestru în a dezvălui privitorului valențele ascunse ale „rădăcinilor”.